

شماره ۲۵۱

Xudafarin

خداآفرین

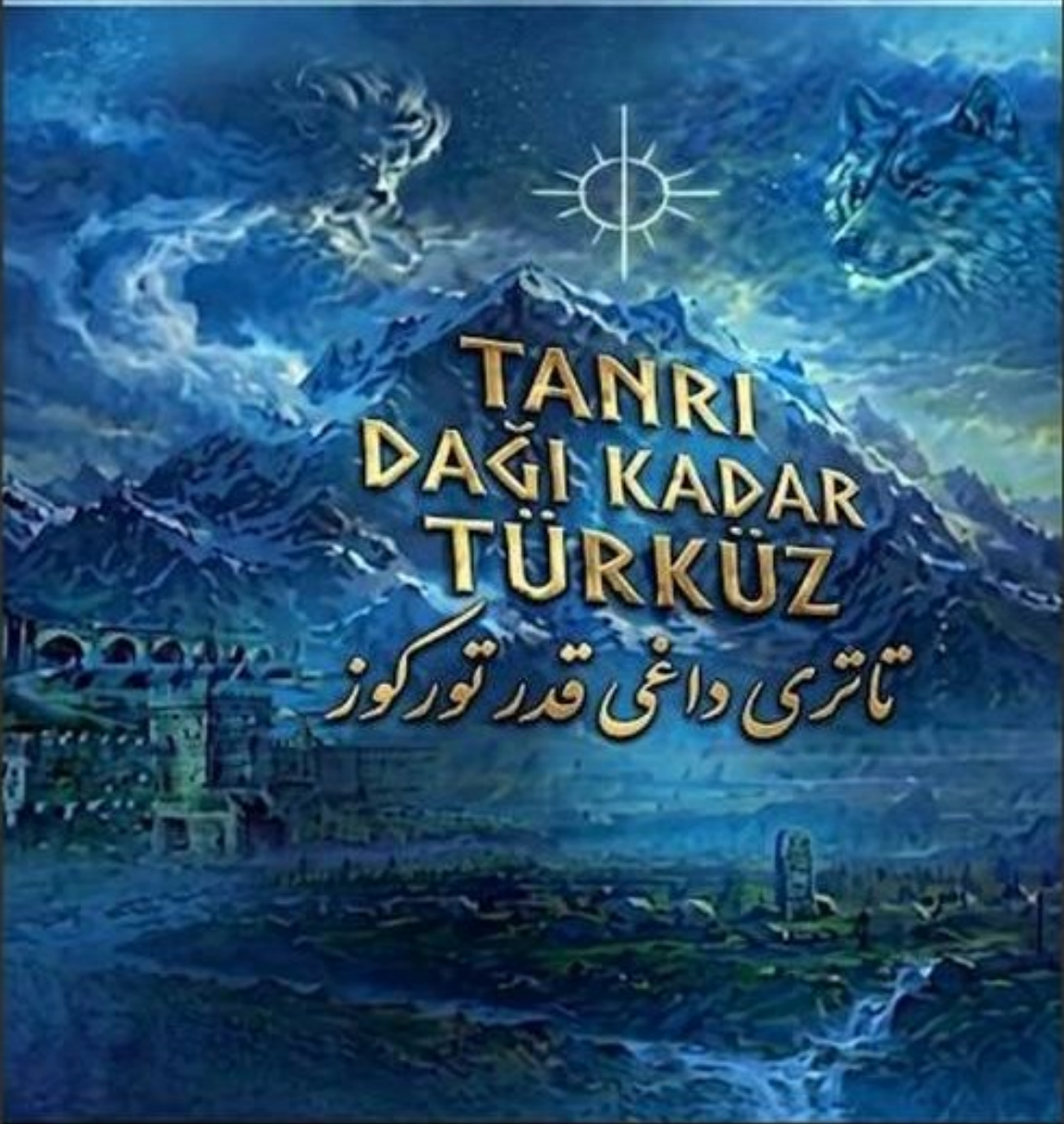
فارسی - تورکجه

علمی - ادبی - اجتماعی - بروختی

مرداد ماه

۱۴۰۵

سال ۲۳

قیمت:
۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال

<http://www.khudafarin.ir>
<https://t.me/xudaferindargisi>

خداآفرین 251

ایچینه کیلر:

- خدافرین درگیسینی یاخیندان تانییاق (۱۳۸۳) - جو ایلدن ۲-----
- ادبی - مدنی شخصیتلریمیز سخاوت عزتی (عندلیب) ----- ۶
- سخاوت عزتینین باهار شعرینه بیر باخیش ----- ۱۰
- طبیعتدن الهام آلان شاعر ----- ۱۱
- زمانسز، مکانسز دنیا آختاران شاعر ----- ۱۳
- ناظیم حسینلی نین یارادیجیلیغی حاققیندا ییغجام بیلیکلندیرمه ----- ۳۶
- کوروش، و بایددا و نبایددا ----- ۴۳
- وجه تسمیه سولدوز و نقده ----- ۵۰
- تلغفده و اطرافینده اولان غارلارین (مغاره لارین) آدلاری ----- ۶۱
- خدافرین سرگیسی (شعیرلر) ----- ۶۷
- سرواز حسین اوغلو سؤز معماری اولاراق سؤزون و ویجدانین ائستتیک یولجولوغو ----- ۷۱
- عاشیق اصلان ین حیات و یارادیجیلیغی ----- ۷۹

شماره مسلسل ۲۵۱ سال ۱۴۰۵ - مرداد ماه - ۸۲ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: فرید ستاری فر

علی محمد نیا

تانای شرقی دره جک

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی و طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۰۰۰۰۰ تومان به شماره کارت بانک شهر

۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr
cncessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN
SHARGHIDAREHJAK (SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

Say 250 - il 24--temmuz – ağustos 2026, Tehran

تیراژ: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

Whatsapp : 00980192281916

خدافرین درگسینی یاخیندان تانیاق (۱۳۸۳ – جو ایلدن ...)

XUDAFƏRİN DƏRGİSİNİ YAXINDAN TANIYAQ (2004 – CÜ İLDƏN...)

تاریخی "خداآفرین کۆرپوسو"ندن گۆتورموشدور. بو آد، مجله‌نین اصلینده مدنی ائتکی باخیمیندان کۆرپو رولو اویناماق مقصدی گوردویونو ایلک گۆستریجیسیدیر.

مجله‌نین تاسیسی، مدورلویو و یایین گۆستریجیلری

"خداآفرین" مجله‌سینین اوزه چیخماسی، قورولماسی و بو گونه کیمی داوام ائتمه‌سی بللی بیر آکادئمیک و ضیالی امگین محصولدور.

• باش یازار و صاحب امتیاز: مجله‌نین

مدیریر مسئل، سردیر و صاحب امتیازی

تانیمیش آراشدیرماچی و ضیالی دکتر

حسین شرقی دره‌جک (سوی‌تورک)

دیر. اونون اوزون ایلللیک فعالیتلری و ثباتی،

مجله‌نین چتین شرایطده بئله دایانمادان

ایشیق اوزو گۆرمه‌سینه سبب اولموشدور.

• خبرچی و کادر هئیتی: مجله‌نین تحریریه

هئیتینده و خبر اؤتورولمه‌سینده صدیار

وظیفه (ائل اوغلو) ایلک ایللرده) تانای

شرقی دره‌جک، علی محمدنیا و فرید

ستاری فر کیمی قلم صاحبیلری جدی چابا

گۆسترمیشلر.

• تیراژ و پایلانما جوغرافیاسی: بو مجله

تکجه تهراندا دئییل، اؤزلیکله شابلون

اولاراق شرقی آذربایجان، غربی

آذربایجان، اردبیل و تهران اوستانلاریندا

گئئیش شکیلده یاییلیر و اوخوجو کوتله سی

اولوشدورور.

• چاپخاناسی: مجله تهرانین اؤنملی

اورتاملاریندا، پاساژ گوهرینسبده یئرلشن

"ارسباران" چاپخاناسیندا یوکسک کیفیتله

چاپ ائدیلیر.

گیریش و تاریخی کؤکلر

مطبوعات، بیر میللتین فیکری و مدنی سوییه‌سینی گۆسترن آن آیدین گۆزگودور. بو تای آذربایجانیندا اؤزلیکله مشروطه حرکاتیندان سونرا تورکجه مطبوعات دؤور ائتمه‌یه باشلاسا دا، زامان-زامان جدی قاداغالار و باسقیلارلا اوزلو-اوزه قالمیشدیر. بو چتین تاریخی پروسه‌ده، اؤز کیملیگینی و مدنی دیرلرینی قوروماق ایسته‌ین آذربایجان ضیالی‌لاری هر بیر فورستدن ایستیفاده ائده‌رک اؤز سسلرینی یایماغا چالیشمیشلار.

۱۹۷۹-جو ایل (۱۳۵۷) اینقیلابیندان سونرا یارانان قیسا چاغلی دئموکراتیک موحیطده بیر چوخ تورکجه نشر ایشه باشلاسا دا، سونراکی اون‌ایللکیلرده بو نشرلرین بیر چوخو باغلانندی. اؤتن عصرین سونلاری و ۲۰۰۰-جی ایللرین اولیندن باشلایاراق، یئنی بیر ضیالی نسلی مطبوعات ساحه‌سینه قاییتدی. محض بو دؤورده یارانان و اؤز اوزون‌عؤمورلویو ایله دیقتی چکن درگی‌لردن بیر ده "خداآفرین" مجله‌سی اولموشدور. مجله اؤز آدینی تاریخی و رمزی اؤنمی اولان، آذربایجانین ایکی تاییینی بیر-بیرینه باغلایان

تاریخ بۆلومو: میلی کؤکلر و تحریفلره علمی جاوابلار

"خداآفرین" مجله سینین تاریخ بۆلومو، ایراندا آذربایجان کتمان اندیلن و تحریف اولونان گۆرکملی کؤکلرینی علمی حقیقتلره قوروماق گوروی داشییر. مجله، پهلوی دؤوروندن قالما فاشیست یؤنلو "پان آریانیزم" فیکیرلرینه و آذربایجان تورکلرینی کؤکسیز گؤسترمک ایستهین تئزلره قارشى علمی آراشدیرمالارلا جاواب وئریر.

- کؤک تاریخی و پروتوتورکلر: مجله ده سومرلر، ایلامیلار، قوتیلر و ماننلار کیمی قدیم مدنیتلرین آذربایجان و اطراف بۆلگهلرده کی ایزلری، تانیمنیش آراشدیرماچیلارین قلمی ایله تئز-تئز نقد اولونور.

- ایسلام دؤورو و بؤیوک امپراتورلوقلار: سلجوقلولا، اتابکلر، قارقویونلولا، آققویونلولا، صفویلر، افشارلار و قاجارلار تاریخی اؤزل دقت مرکزینده دیر. شاه اسماعیل خطاینین دؤولتچیلیک و دیل سیاستی بو بۆلومون دایمی مؤوضوسودور.

- مشروطه و چاغداش آزادلیق حرکاتلاری: مجله ستارخان، باقرخان، شیخ محمد خیابانی و سید جعفر پیشهوری

مجله نین متودولوژی یاپیسی و هدفلی

"خداآفرین" اؤز یایین سیاستینده چوخ شاخه لی و دموکراتیک بیر پلاتفورما اوستونلوق وئریر. مجله نین اساس متودو و شیوه لری بونلاردیر:

۱. آموزش (اؤیره دیجی): آنا دیلینی و دوزگون ادبی املا قایدالارینی اوخوجولارا اؤیرتمک.

۲. تحلیلی و پژوهشی (آراشدیرما یونوملو): تاریخ، ادبیات، فولکلور و دیلچیلیک ساحه سینده علمی مقاله لری تقدیم ائتمک.

۳. خبری و اطلاع رسانی: آذربایجانین و دونیانین مدنی خبرلرینی، یئنی نشر اولونان کیتابلاری اوخوجولارا چاتدیرماق.

مجله نین اساس هدفی، آسیملیاسیون (اریدیلمه) تهلوکه سی ایله اوزلشن آذربایجان تورک مدنیتینی گنج نسله تانیتماق، تاریخ بویو یارادیلیمیش اؤلمز اثرلری وارثلره اؤتورمکدیر.

مجله ده "آنا دیلی" مسله سی و املا پروبلملری

هر بیر میللتین وارلیغی اونون دیلی ایله باغلی دیر. "خداآفرین" مجله سینین آن بؤیوک اوغورلاریندان بیر، عرب قرافیکالی آذربایجان تورکجه سینین (املا و یازی قایدالارینین) استانداردلاشماسینا کؤمک ائتمه سیدیر.

ایراندا تورکجه مدرسه لرین رگولار اولاماماسی سببینا، بیر چوخ یازارلار سؤزلری اؤز شیوه لرینه اویغون یازیپلار. "خداآفرین" ایسه اؤز تحریریه سیستمی ایله مقاله لری استاندارد آذربایجان تورکجه سینه اویغونلاشدیرماغا چالیشیر. مجله ده یئر آلان شعرلر و نثر پارچالاری، زنگین لغت فوندونون قورونماسینا جدی کؤمکلیک ائدیر. یازارلار تئز-تئز دیلین اصلتینی قوروماق، یادلارا قارشى سینه گرمک مسئله سینى اؤن پلانا چکیرلر.

عرفانی قاتلار آکادئمیک سوییه ده تحلیل اولونور. مجله، نظامی و فضولینین تورک تفکوروونون فارس و عرب دیلرینده بئله نئجه قورودوغونو علمی شیکیلده گؤستریر.

• آشیق ادبیاتی و فولکلور:

آشیق صنعتینین فیرتینالی تاریخی، دده قورقود داستانلارینین موتیولری، بایاتی لار و خالق ناغیللاری بو بؤلومون آیریلماز حیصه سیدیر. چاغداش گونئی آشیق مکتبینین اؤندرلری حاققیندا زنگین بیوگرافیلار درج اولونور.

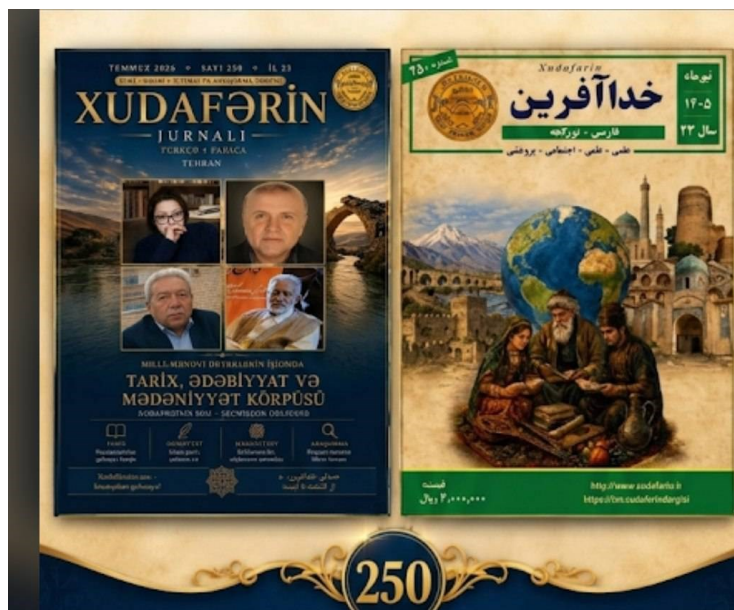
• چاغداش گونئی شعر تریبوناسی: اوستاد

شهریارین "حیدربایا سلام" اثری باشدا اولماقلا، بولود قاراچورلو (سهند)ین میلی دئییشلری، حبیب ساهرین رومانئیزم مکتبی و هوشنگ جعفری، دکتر اسماعیل مددی، صدیار وظیفه کیمی چاغداش شاعیرلرین یئنی توخونولموش شعرلری اوخوجولارا تقدیم ائدیلیلر. مجله هم کلاسیک عروض وزنینی، هم ده یوکسلن هجا و سربست شعر قالبیلرینی تانیتماقلا یئنی یازار ائلمنتینی اؤیردیر.

اجتماعی مسالهلر و طنز بولوملری

"خداآفرین" تکجه بیر ادبی درگی دئییل؛ او هم ده جامعیه نین چتینلیکلرینی، عایله پروبلملرینی، گنجلرین تحصیل مسالهلرینی اوزره چیخاران اجتماعی بیر اورقاندیر.

مجله نین ماراقلی ساحهلریندان بیری ده "طنز و سرگرمی سالم" (ساغلام طنز و ایلنجه) بؤلومودور. آذربایجان مطبوعاتی تاریخی اولاراق "ملا نصرالدین" اوسلوبلو طنزه دؤشوندورور. "خداآفرین" ده بو عنعنه نی داوام ائتدیره رک، جامعیه ده کی

دؤورونون تاریخی سندلرینی ایشیق اوزونه چخارییر. بو مقاله لر، آذربایجانین ایران آزادلیق و دئموکراسی حرکاتلاریندا اؤنجول کۆرپو اولدوغونو ثبوت ائدیر.

• تاریخی عابدلرین مدافیه سی: ارک

قالاسی، گؤی مسجد، برج طغرل، نادرشاهین داش یازما کتابه سی و عئینی زاماندا مجله نین آدینی داشیدیغی خداآفرین کۆرپوسو کیمی مادی مدنیت نومونه لرینین باخیمسیزلیغی و تخریباتی تئز-تئز تاریخی-اجتماعی بحران اولاراق تئماتیک شکیلده مذاکره ائدیلیلر.

ادبیات بؤلومو: کلاسیک عنعنه دن چاغداش شعر

دونیاسینا

ادبیات بؤلومو "خداآفرین"ین آن زنگین و اوخونان بؤلوملریندن بیریدیر. مجله، بؤلونموش بیر میللتین معنوی بوتؤولویو ادبیات کۆرپوسو ایله برپا ائتمه یه چالیشیر.

• کلاسیک ارثین دیرلندیریلمه سی:

نظامی گنجوی، عمادالدین نسیمی، محمد فضولی و صائب تبریزی کیمی بؤیوک کوریفئی لرین یارادیجیلیغی، اؤزللیکله اونلارین شعرلرینده کی فیکری، فئوتیپیک و

اولمامیشدیر. بو پروبلملری اوج اساس قروپا بؤلکم اولار:

۱. ایقتیصادی سیخینتیلار: کاغذ باهالیغی،

چاپ خرچرینین یوکسک اولماسی و دؤولت طرفیندن جدی مادی دستگین اولماماسی، مجله نی تئز-تئز مالیه بحرانلاری ایله اوزلشدیرمیشدیر.

۲. پایلانما (توزیع) چتینلیکلی: گئنیش

بیر جوغرافیادا جدی ترانسپورت و کیتابچیلار سیستمین اولماماسی اوزوندن، مجله نین اوجقار کند و قصبه لره چاتدیریلماسی چتینلیک یارادیر.

۳. مطبوعات محدودیتلی: تورکجه نشرلرین

اوزرینده اولان اینجه نظارتلر و اینتئلکتوال چاغیریشلار، یازارلارین هر زامان احتیاطلا قلم چالماسینا مجبور ائدیر. بونا باخمایارق، مجله اؤز مستقیل و مدنی خطینی قورويا بیلمیشدیر.

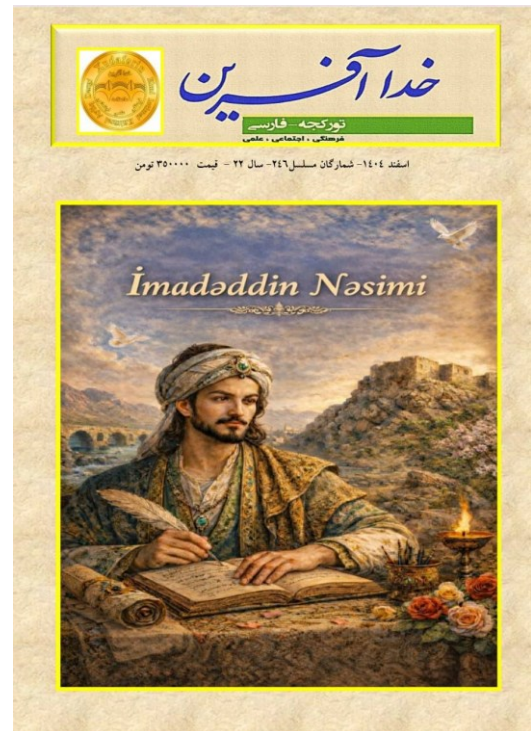
۱۰. نتیجه و گله جگه باخیش

سون اولاراق دئمک اولار کی، "خداآفرین" مجله سی، دکتر حسین شرقی (سوی تورک) باشچیلیغی و فداکار یازارلارینین امگی سایه سینده ایراندا آذربایجان مطبوعات تاریخینین شرفلی بیر صحیفه سینین تشکیل ائدیر. او تکجه بیر کاغیز پارچاسی دئییل، بیر مکتب، بیر مدنی قوروم و میلی شعورون سوزجوسودور.

بو گون درگینین الکترونیکلاشدیرما پروسه سینده قوشولماسی، اینترنت سایتی

www.khudafarin.ir و دیجیتال آرشیولرینین (اؤرنک اولاراق Turuz کیمی

پلتفورمالاردا) یاییلماسی، اونون عؤمرونو ابدی ائدیر. "خداآفرین" کؤرپوسو کیمی، بو مجله ده اؤز مدنی مأموریتینی اوغورلا داوام ائتدیریر و آذربایجانین گله جک نسلینین میلی کیملیگینه ایشیق ساچماقدادیر.

ایریلیکلی، اینسانلارین غفلتینی و مدنی سوستلویو اینجه، آغلامالی و گولملی طنزلرله نقد ائدیر. بو دا مجله نین اوخوناقلیغینی و خالق آراسیندا جاذبه سینین آرتیران اساس عامیللردندیر.

۸. آذربایجان دونیاسی و بین الخلق مدنی علاقه لر

مجله نین آدینین دا ایهام ائتدیگی کیمی، او بیر کؤرپودور. "خداآفرین" گونئی آذربایجان ایله قوزئی آذربایجان، ائله جه ده تورکیه و اوبیرسی تورک دونیاسی آراسیندا مدنی بیر علاقه لندیرمه ایشی گؤرور.

قوزئی آذربایجانین یازارلارینین، آکادئمیکلرینین علمی مقاله لری، بو مجله ده تئز-تئز یاییلانیر. عئینی زاماندا، ایراندا یاشایان تورک ائللری (قشقایی لار، تورکمنلر، خوراسان تورکلی) حاققیندا دا معلوماتلارا بورادا راست گلمک اولار. بو باخیمدان مجله، گئنیش بیر تورکولوژی باخیش بوجاغینا مالیکدیر.

مجله نین قارشیلانمادیغی چتینلیکلر و مانعہ لر

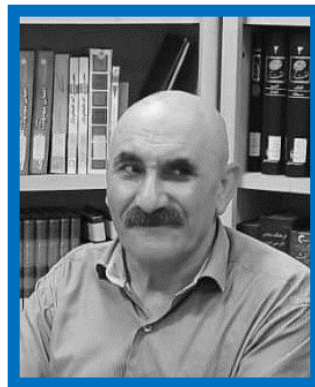
بو گونه کیمی یوز مین لرله سایسی ایشیق اوزو گورن "خداآفرین" مجله سینین یولو هئچ ده هامار

ادبی چلنگ

ادبی - مدنی شخصیتلریمیز

سخاوت عزتی (عندلیب)

صدیار وظیفه ائل اوغلو

گۆنلرینی صرف ائدییدیر. بیز « سخاوت عزتی (عندلیب)» ین یارادیجیلغینی گۆزدن کئچیرنده ، کۆتوکوندن گۆیردیگی آغاجین بیر بارلی مئیوه لی بوداغینا چئوریلدیگینی آرتیق گۆروروک. « عندلیب»، میلی-معنوی وارلیغیمیزی قوروماغی دا ائله موجور واختینداندان اؤیره نییدیر. اونون احساسلی میصراعرلاریندا عاغیلی بابالاریمیزین آتا سۆزلرینی و آغ بیرچک آنالاریمیزین اوره ک چیرپینتیلارینی بوللو -سوللو گۆروروکسه ، اونون دونیمیزه اولان سایغیسیندان و صاباحلاریمیزا اولان قایغیسیندان ایره لی گلیدیر. مضمونلو شعرلرینی اوخودوقدا دولغونلوق، باجاریق و روحوموزو قیدالاندیران شاعیرانه لیکلر گۆروروک. یازدیغی شعرلر، توپلادیغی ناغیلار و نشر ائتدیگی کیتابلار، یارانماسینا آغری-آجیلار چکدیگی ادبی درنکلر گۆستریرکی، «سخاوت» توتدوغو ایستقامتینین آفاق یئرلرینی یئنی یئتمه لیک ایللریندن برکیدمگه باشلامیش بیر ادبی شخصیتدیر. او بیر ادبی عۆمورون نئجه ثمره لی اولا بیللمگینه او ایللردن بری مؤحکم ایراده ایله آددیم آتمیشدیر. الیمیزده کی اؤز هل نشر اوچون «سخاوت» ین سایین قلمداشلارینین یازدیقلارینا گۆره، او، اؤز ادبی محیطینده جان یاندیران، اونون اینکشافیندا یورولمادان چالیشانلاردا بیر یولموشدور. اونون چوخ شاخه لی ادبی خیدمتلرینه و ادبی محیطیمیزده داها آرتیق اؤز تالاشلاریله یئتیشدیگینه دیققت ائندنده، بیر عۆمور جان یانغیسيله شفاهی ادبیاتیمیزین قایغیسیندا اولدوغونو و چاغداش شعر و ادبیاتیمیزین قوللوقوندا اولدوغونو گۆروروک. معاصر دؤوروموزن تئخنیکی ایمکانلاریندان. فایدالاناراق « ادبی کۆرپو» آدلی انترنت ادبیات درگیسی نی نشر ائدیر. بو ثمره لی آددیملار اونون داواملی اولاراق باشلادیغی یولونون اوغورلو گئدیشینی گۆستریر. یاشادیغیمیز ایلین تیر آییندا ۶۰ یاشینی باشا وورور. اونون آرخادا قالان ایللرینه باخاندا خالقیمیز اوچون ادبی-مدنی خیدمتلرینه گۆره اورکدن ساغ اول دئییریک. و اونو تبریک ائدیریریک. باجاریق شاعیر ، تدقیقاتچی و ادبیات خادیمی سخاوت عزتی (عندلیب) ین حیات و ادبی فعالیتی حاقیندا بیزیم ایستگیمیزه گۆره یازدیغی آز جملی یازیسینی اوخوماقلا سۆزو اونا وئیریریک. عۆمرو اوزون یولو داواملی اولسون.

ائل اوغلو - خرداد-۱۴۰۵

چاغداش ادبی محیطیمیز نه یاخشی کی چوخ حاللاردا باجاریق ایستعدادلارینی اؤز کۆکو اوستونده گۆیرنلردن بئجیریر . اولاری چتین شرایطلرده تربیه ائدیر و گلجگین آغیر مسئولیتلرینه چاغیریر. ادبی توپلوملاریمیزدا تاثیرینی گۆسترمیش اولان هر هانسی بیر ادبی-مدنی شخصیتیمیزی آراشدیردوقدا، باشا دوشوروک کی، کۆکوندن آیریلمايان و اؤز کۆکونون اوستونده موجورلايان بوداقلار تکیين ، زامان سوره سینده داهادا درینلیکلره کۆک سالمیش، قوللو- بوداقلی بیر آغاج اولموش، بار وئیر و اونون ثمره لی بهره سیندن اوزاق - یاخین اینسانلار دا یارارلانیر، لذت آلیر . و اونا باخیب، بیر چوخو دا اؤز کۆکو اوستونده گۆیرمگه ماراقلانیر. یئنی یئتمه لیک ایللریندن باشلایاراق آشیق ادبیاتیمیزا وورغون اولان گنج «سخاوت» کامالا دولدوقجا، همن ساحه نین عذاب کئشیرلریندن بیر یولور. بیر چوخ سویداشلاریمیز میلی-معنوی دیرلریمیزدن اوزاقلاددیغی بیر زاماندا، گنج «سخاوت» عاشیق ادبیاتیمیزین اؤنملی بیر قولو آرادان گئتمه سین دئییه گئجه -گوندوز اونون قورونماسینا و توپلانیب ساخلانیلماسینا عۆمورنون قیمتی

سلبی ناز، بابا نیسان کیمی آذربایجان خالق داستانلاری رادیودان ائفیره وئرلیردی. آنام رادیونون سسین وئریب پنجره‌نین باشیندان آسیردی و بئله اولوردو کی، کند جاماعاتی ائیوانلاریندا و داملارینین اوستونده اوتوروب داستانلارا قولاق آسیردی. بئله اولدو کی، ادبیاتا یؤنله ن ماراغیمین خمیره‌سی او داستانلی-ناغیللی آخشلاردان یوغرولدو.

۱۳۵۵-اینجی ایلین یاییندا کئندن تبریزه و هامان ایلین پاییزیندا اهره داشینمیشیق. تحصیلاتیمدا هامان پاییزدان باشلامیشام. تحصیلاتلا یاناشی قارداشیمین اکین-بیچین ماشینلاری تعمیر اوجون قورولان ایش یئرینده ایشلردیم. بئشینجی صنیفده اولندا رحمتلیک قارداشیم رستم عزتی امیرارسلان رومینین کتابین آلمیشدی. کتابی آیاق باش اوخودوم قورتاردیم. و محله خانیملارینا دانیشماغا باشلادیم. اونو آردینجا شیرویه داستانینی، خاورنامه و مختارنامه‌نی اوخودوم. بئله‌لیکله کتاب دونیاسینا آیاق آچدیم. بیرینجی شعر کتابی کی، اوخوماغا باشلامیشام و هله‌ده اوخویورام میرزه علی معجزین ایکی جلدیلیک شعر مجموعه‌سی دیر کی، بیر مکتب یولداشیمدان بورج آلدیم هله‌ده منده‌دیر. اون بیرینجی صنیفه قدر مدرسه تحصیلی آلدیم. آنجاق دئدیگیم کیمی، منیم اساس مکتبیم باکی رادیوسونون ادبی وئرلیشلی اولدو. او جمله‌دن «بولاق»، «لیریکا دفتیریندن»، «دالغالاردا گؤروش» و... بو وئرلیشلی کاسته یازیردی، دفعه‌لر قولاق آسیردیم. فضولی، نباتی، سید عظیم، نسیمی و باشقا کلاسیکلرله رادیو وئرلیشلی واسیطه‌سی ایله تانیش اولدوم. و نهایت کتابلارینین آردینجا گئتدیم.

بیر قیرمیزی جیلیدلی دفتیریم واریدی (هله‌ده قالیر) هردن بیر واراغینی شعر یازماق بهانه سیله قارالایردیم. هر کسه اوخویوردومسا، دای سن شاعر اولوبسان دئییردی. یئددینجی صنیفده اوخویاندا بیر گون مدرسه‌میزین عزیز عرفایی آدیندا مودورو صف باشیندا دئدی؛ هر کیم شعر یازماق، سرود اوخوماق، رسم چکمک باجاریسا صفدن چیخسین. شاگردلردن بیر نئچه سی چیخدی، منده چیخدیم. بیزی بیر اوتاغا آپاردیلار. هر کس اؤز باجاردیغین مودوره دانیشدی، منده شعر یازارام دئدیم. مودور یازدیقلاریندان بیرینی اوخو-دئدی. قیرمیزی

سقاوت عزتی (عندلیب)

حیاتیم

من سقاوت عزتی هینی آبادی ۱۹۶۶/۱۳۴۵

اینجی ایل دونیانین جنت گوشه‌لریندن اولان آذربایجانیمین قارداغ بؤلگه‌سینین هشته‌سر داغلارینین اته‌یینده یئرلەن یوخاری «هینی‌آباد» کندینده دونیا یا گؤز آچمیشام. آنام آدی عبدالله و آنامین آدی «گولو خانیم» دیر. هوشوم کسندن ائل-طایفا، تانیشلار آراسیندا آناما «گولو ننه» دئییب، چاغیراردیلار. آنام سیماسی چوخ چتین یادیمالیر. چونکی، من اوچ یاشیما چاتمیش او دونیاسینی دگیشمیشدی. آنامین و قارداشلاریمین حیمایه‌سینده اولاراق بؤیودوم. آنام ملکه‌دار و حشم‌دار اولدوغوندان دولایی، بیر او قدر سیخینتی چکمدیم. تخمیناً ۱۳۴۹-اینجی ایلدن هوراندین بارلی-برکتلی قیشلاقلاریندان اولان «نعدی» قیشلاغیندا یاشادیم. ائویمیزده یئکه تندیرخانامیز واریدی، آنام هر آخشام اوستو تندیریمیزی قالاردی. کندین قیز-گلینلری هردن بیر، آنامین باشینا توپلاشاردی. آنام کئچمیش ناغیل و داستانلاردان دانیشاردی. هامی دیرسک دیزده، ال چنه‌ده قولاق آساردی. بیزده بیر تعداد هم یاشید اوشاقلار (الله اؤلنلرینه رحمت و قالانلارینا جان ساغلیغی وئرسین) قولاق آساردیق. سونرا یاددا ساخلادیقلاریمیزی بیر-بیریمیزه دانیشاردیق. بونا گؤزه کی، او بیر یولداشلاریمدان یاخشی اؤیره‌ندی می اوزه چکیم! گئجه‌لر چالیشاردیم کی، آنامی دانیشدیم و اؤیره‌نیم. بئله اولدو کی، هئچ یازی-پوزو بيلمه‌دن چوخلو داستان و ناغیللاریمیزی ازبر بیلیردیم. کندیمیزده بیرینجی رادیونو آنام آلدی. اوندا تبریز رادیوسوندا عاشیق حسینین ایفاسیندا غریب-شاه صنم، اصلی ایله کرم، امراه ایله

حایف کی او گونلر داها الدن گئنتدی. او چوخ درین و دولغون سینہ دفترلردن چوخ آز نمونلر گؤتوره بیلدیم. عؤمرومون یاددان چیخماز آنلاریندان بیر عسگرلیک ایللریمی ماراغا شہرینده کئچیرتدیم گونلر دوشور. بیر گون، ماراгада بیر مطبوعات بوتکاسینین یانیندا بیر آدامین حیرصلندیینی گؤردوم. هانسیسا هفته لیک نشریه لریندن بیر ییز تورکلره توهین ائدیپ، بونو بیلینجه منده سینیرلاندیم. بو آدام منی اؤز ده رزی دوکانینا دعوت ائندی. دعوتی قبول ائتدیب گئتدیم. بو احوالات منیم جناب فرهاد دانیس ایلہ دوستلوغوما سبب اولدو. اونون وسیله سی ایلہ اوحدی ادبی مجلسینه یول تاپدیم. اوردا بؤیوک استادلار: کریمی، باریشماز، نادر فتحی آیدین، پاشازاده و باشقالار ایلہ تانیس اولدوم، و ادبی بیلکلریندن یارارلاندیم.

او واختلار، رسمس حالدا ماراغانین «اوحدی» شعر مجلسیندن باشقا، آیری شهرلریمیزده ادبی مجلس آدلی بیر یئر یوخ ایدی. شاعرلر چایخالاردا توپلانیردیلا. بیزیم اهرده ده ائله ایدی. اهر شاعرلری مرحوم «مهدیخان کافه سی» آدلی بیر چایخانایا توپلاناردیلار و مهدیخان اؤزوده شعر اهللی ایدی. ۱۳۶۶-ینجی ایلین قیشی ایدی. عسگرلیکدن ایزینلی اهره گلمیشدیم. گئتدیم مهدیخان کافه سینہ. مهدیخان نین اؤزو اوتورماق اوچون بیر بالاجا تختی واریدی. هنج کسین اوردا اوتورماق حاققی یوخ ایدی. باخدیم کی، بیر اوزون ساچلی و اوزون بوغلو شاعر گؤرونوشلو بیر کیشی اوتوروب. من گؤزومو اوندان آیرا بیلیردیم. بیردن مرحوم مهدیخانین آغزیندان «آغای» بارز سؤزونو ائشیتجک بو انسانین اوستاد بارز اولدوغونو بیلدیم. شعرلرله چوخدان تانیس ایدیم. بیر نچه غزلینی ازیر بیلیردیم. دئدیم اوستاد بو شعرین شاعری سیز سینیزمی:

آرزیلارام: حاق اول، دیوان اول،
حاققا کؤمک ائتمه یه ایمکان اول.
حق دئیہ نین آغزی قیغیلانمایا،
هر یانا حق کلمه سی اعلان اول.
نوری- عدالت ساچا گؤیدن یئرہ،
یئر گولہ، یئر اهللی ده خندان اول.
بندی- جهالت قیر یلا خلقیده،
درک اول، احساس اول، ایمان اول.

دفتریمی آچدیم و اوخودوم. مودور دئدی ایکی گون سونرا کشف حجاب گونون ایل دؤنومودور. بیر شعر یاز گتیر. گلدیم بیر مثنوی یازدیم. البته قالیبلری تانیمیردیم و سونرا بیلدیم کی مثنوی دیر. بئله باشلانیردی:

بئله امر ائله دی او قولدور رضا

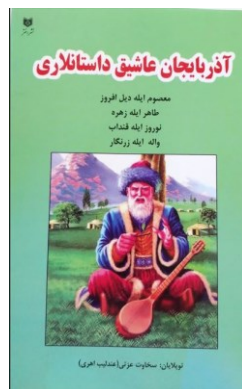
چادیرا قداغاندی گلینہ، قیزا....

شعری صفین باشیندا اوخودوم هر کس ال ووردو. عرفایي منه شهید مطهرینین «عدل الہی» کتابینی هدیه وئردی. و منی مرحوم علی منفردی و مرحوم مصطفایي ایلہ تانیس ائتدی. مرحوم علی منفردی منه هنج، قافیه، و بدیع حاققیندا بیلگی لر وئردی. من او مرحومون وسیله سی ایلہ اهرین شاعرلریندن وطنی، رسول رسولی، صفر سرخوش، حایری محمد رضا اورنگی، عباس آغا ایلہ تانیس ائندی. مرحوم منفردین منه ان بؤیوک هدیه لریندن بیر ییز دوستوم استاد خسرو سرتیپی ایلہ تانیس اولماغیم دیر.

۱۹۶۴-نجی گونش ایللی مرحوم استاد شیدا و مرحوم استاد فریدون حصارلی ایلہ تانیس اولدوم. بو ایکی ده یرلی انسانلا تانیشلیق بیر چوخ ادبیات آداملار یلا تانیشلیغیما یول آچدی. استاد شیدا تبریزده کیانی بازار ی نین آلت قاتیندا یئرله شن مسعود چایخاناسینی بیر ادبیات اوجاغینا چئویرمیشدی. هر گون ناھاردان سونرا اولایا گلردی و پروانه کیمی توپلاناردیق او مرحومون باشینا. بیزلر اوچون ادبیاتین هر بؤلوموندن دانیشاردی. الله اونا رحمت الله سین.

مسعود چایخاناسیندان باشقا
بیر چایخانا دا واریدی. اودا،
گجیل قاپیسیندا یئرله شن
حمید چایخاناسی ایدی.
اورایدا عاشیقلار توپلاناردیلار.
او چایخانادا حاجی محمد باقر،
حسین نامور، عزیز شهنازی،
علسگر مرندی، حسن غفاری،
عاشیق مشی، رسول قربانی،

عبدالعلی نوری، حسن اسکندری و... کیمی استاد عاشیقلارلا تانیس اولدوم. عاشیق ادبیاتیندان نمونلر توپلادیغیمی بیلدیکده سینہ دفترلرینی منه آچدیلا.

شفيعی شهرداری دن گئتدی. تازا مسئوللار فرهگسرای مزایده طریقی ایله اجارهیه وئدیله و بیزیم ادبی فعالیتیمیز ده اوردا سونا چاتدی. اوستاد دوستی ده همین ایل ارشاد اداره سیندن گئتدی و «انجمن ادبی شیخ شهابالدین» ده تعطیل اولدو. اوستاد دوستینین تۆوصیه سیله انجمن ائولریمیزده تشکیل تاپدی. و سونراسی «کانون ادبی و انجمن ادبی استاد بارز» تشکیل تاپدی. و ایندی چوخ یاخشی فعالیت ائدیر.

۱۳۶۸-ینجی ایلدن عاشیق ادبیاتیندان توپلادیغیم نمونه لری نشر ائتمه یه باشلادیم و یایینلادیغیم کیتابلار:
نغمه لی داستانلار. نشر: زرقلم. تبریز ۱۳۶۸
محبت داستانلاری. نشر: زرقلم. تبریز ۱۳۶۹

عاشیقلاردان ایشیقلا. نشر: احرار. تبریز ۱۳۷۹
یاخشی کی سن وارسان آی صدقلی ساز(کۆچورمه). نشر: اختر. تبریز ۱۳۸۴
حۆرمت اولدو بیر ساز اولدو بیرده من(کۆچورمه). نشر: اختر. تبریز ۱۳۸۷
پئیغمبر ((کۆچورمه)). نشر: اختر. تبریز ۱۳۸۹
عاشیق داستانلاری. نشر: اختر. تبریز ۱۳۹۴
اون بیر بوداقلی آغاچ(قاراداغ شعری مجموعه سی). نشر: مؤلیف. تبریز ۱۳۹۶
عمر دن قالان سسلر(شعیرلیم)نشر: اختر. تبریز ۱۳۹۹
من ائلیمین عاشیغیم. (عاشیق ابوالفضل ساعدی/ شعیرلر)نشر: مؤلیف. اهر ۱۴۰۱
جهنمی ساتین آماق. (صیاد زیادپور/ شعیرلر) نشر: مؤلیف. تبریز ۱۴۰۳
۱۳۹۵-۲۰۱۶-ینجی ایل بوتادبی بیرلینین رئداکسیا هئیتینه قبول اولراق دۆرد جیلدلیک «بوتا دونیاتورک شاعرلری» تذکره سینده ایران تورک شاعرلرینین بیر تعدادینین اثرلرینی و بیوگرافی لرینی وئرمیشم.
۲۰۱۹-۱۳۹۸- اینجی ایل آذربایجان یازیچی لاری بیرلیینه عضو اولموشام.

ادبیاتیمیز و دیجیتال دنیا: ۱۳۹۳ اینجی ایل بیر حالدا کی سوسیال شبکه لر تره- تره ایشه دوشوردو و

اۆز دیلینه دیل آچا هر بیر اوشاق،
باغلی دوداق گول کیمی خندان اوللا.
هم اوخویا، هم ده یازا اۆز دیلین،
اۆز دیلی اۆز دردینه درمان اوللا.

بو شعیر چوخ اوزوندور. سونا قدر اوخودوم. اوستاد بارز حیرتله باخیب: بلی منیم شعیریمدیر-دئدی. مرحوم مهدیخان منیم حاققیمدا مرحوم اوستادا معلومات وئردی. اوستادلا دوستلوقوموز بوردان باشلاندی. ۱۳۶۷-اینجی ایلین پاییزی مرحوم حاج یوسف خدادادی کتابخاناسیندا اوستاد بارز اثرلرینین داغینیق قالماسیندان ناراحت ایدی. سۆز وئردیم توپلایم و هامان هفته نین جمعه گونوندن باشلادیم. اوندا اوستاد «آی پیرزن» کندینده اولوردو. هر جمعه صبح کنده گئدن ماشینلا گئدیردیم. شعرلری سئچیردیک اوستاد ال گزدیرمه لی یئرلرینه ال گزدیریردی. ناهاردان سونرا همان شعیرلری دفتره کئچمک اوچون گۆتوروب اهر دئییه پیدادا دوشوردوم یولا. یاددان چیخماز مسئله بودور کی، من گۆزدن ایتنه قدر اوستاد بارز کندین قاباغیندا کی، دیرسه یین اوستونده اوتوروب منیم آردیمجا باخاردی. او گونلرین نتیجه سی یاسلی ساوالان و نیسگیلی دویغولار کتاینین غزلر بۆلومونو تشکیل ائدیر.

اوستاد حسین دوستی ارشاد اسلامی اداره سینین اهرده قورولماسیندا چوخ زحمتلر چکدی و همان اداره نین ده بیرینجی رئیس اولدو. اوندان سونرا، اهرده ادبی و هنری ایشلرده بیر جانلانا باشلاندی. چئشیدلی انجمنلر تشکیل تاپدی. او جمله دن «انجمن ادبی شیخ شهابالدین» نین بیرینجی مسئولو اوستاد فخرایی و ایکینجی مسئولو اوستاد صادقی و سونرا دا من اولدوم. افتخارلا دئییه بیلرم کی، دۆرد ایل بویونجا انجمنین جلسهلرینده کتابخانانین سالونون بوتون صندلری دولو اولوردو و بعضی گونلرده آیاق اوسته ده دوروردولار.

بیرینجی شهرلر شوراسینین سئچگی سیندن سونرا جناب ناصر شفيعی اهره شهردار گلدی. اونون زحمتلری نتیجه سینده اهرده فرهنگسرا آچیلدی. خانیم راضیه عباسی ایله بیرلیکده اوردا شعر و ادبیات اؤیرتمک اوچون بیر ادبی توپلانتي ياراتدیق. دوشنبه گونلری خانیم عباسی عروض و قافیه و چهارشنبه گونلری ده من بدیع و ادبیات تاریخیمیزدن دانیشاردیم. اوچ ایل سونرا جناب

آچین قاپیلاری گلن باهاردی

«باشیل» چمنلرده وتلا بیر قوزو

بولاق لار باغرینا باسیب یاریزی

دوشون، داغ دوشونده اریین بوزی

هر بیر قارانیلیغین دان یئری واردی

آچین قاپی لاری گلن باهاردی

کسمه اومیدینی کسمه باهاردان

اومیددی قورتاران انسانی داردان

دئمه بیرده چیچک بیتجهک هاردان

اسنسه کولکدی، یاغانسا قاردی

آچین قاپی لاری گلن باهاردی

«عندلیب» بو گلن نه خوش قوناقدی

طبیعت یولونا چیچک لار یاغدی

هایقیران دره دی، کیشنه یین داغدی

دئمه نه های - هارای نه شاره - شاردی

آچین قاپی لاری گلن باردی.

اوستاد سخاوت بیین بوقوشوغونو اوخویوب دویغولاندیغیما
گۆره قیسا بیر باخیشیمین سونولدوغونو یئرسیز
گۆرمه دیم. بیلدییینیز کیمی قوشما، گرایلی، دۆردلۆک و بو
کیمی قالبلرده سؤیله نن شئعیملرین اساس
گۆزللیکلری شاعیرین نه قدر یئرلی یئرینده دانیشیب
فولکلوروموزدان فیدالانماسیندان آسیلی دیر. سخاوت
بیین بوتون شئعیملرینده فولکلورون استتیک یۆنلری
آیدینجاسینا گۆزه چاپیرو دیلین یوموشاقلیغی، دوغمالیغی
و دویغوساللیغی اوخوجونون اوریین اوخشاییر. هر
بیرسۆزجوک چئورسینده دایانان سۆزجه لری ایتله مده ن
اۆز یئرینده دایانیب گۆروینی «وظیفه سین» ایفا ائدیر.
قوشوغون بوتون میصرع لاریندا گئدن مضمون لار هره سی
اۆز یئرینده باهار طراوتلی ایستکلرینی اوخوجونون
قولاغینا پیچیلدا مان گور سسیله دانیشیر!

یئنه ده داش دیبینده گۆیردی دیشه

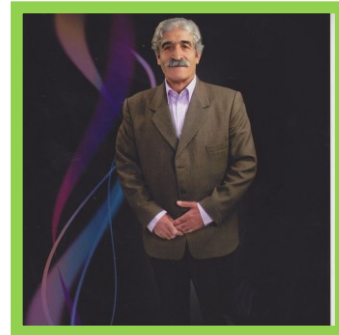
شاختا دا قورتاردی، قیش دا قورتاردی

حزین نفسیله دئییر بنؤوشه

آچین قاپی لاری گلن باهاردی.

هوشلو تلفن یوزده بیر آدامدا واریدی. «لاین» و «واتساپ»
دا آذربایجان ادبیاتی گوروپو یاراتدیم. بو گوروپلار بیر
چوخ شاعرلری بیر یئره توپلایا بیلدی. حتی شاعرلردن
بیرچوخو هوشلو تلفن آماغا مارق گۆستردی. بونلارین
دالینجا «واییر» ده آذربایجان ادبیاتی یاراتدیم و بیر نوع
درس مرکزینه چئویردیم. اوردان تلگرام گلدی. اورا
دانیشیندیق و نهایت «ادی کۆپو» یاراندی. بورا قدر ۴۵
سایه یاییلیب. ادبی کۆپو ادبیاتیمیزی ادبیات سئونلره
چاتدیرماق اوچون منه ال وئریشلی بیر وسیله اولدو. و بو
دیجیتال نشری دوام ائتدیرمه یی اؤزومه بورج بیلیرم.

مسعود اسلامی

سخاوت عزتینین باهار شعرینه بیر باخیش

آچین قاپیلاری گلن باهاردی

یئنه داش دیبینده گۆیردی دیشه

شاختا دا قورتاردی، قیش دا قورتاردی

حزین نفسیله دئییر بنؤوشه

آچین قاپی لاری گلن باهاردی

هر بوداق باشیندا بیر دسته گول وار

گول لرین اوستونده نه گل ها - گل وار

قدیم بابالاردان بئله مثال وار:

"سویوغون شاخنانین مئیدانی داردی"

طبیعتدن الهام آلان شاعر

دکتر ابوالفضل قاسمبگلو

(شاعر و یازار)

طبیعتدن الهام آلان شاعر «هینی آباد» کندینده دونیایا گوز آچیب اورادا جانلانیب اورادا بوی آتیپ، اوشاق ایکن آتاسین الدن وئریب . او، بیر جسارتلی دلاور عائله یولوندا جاندان کئچن آنا قوجاقیندا بویاچاتیبدیر.

سختوت به ی دن باشقادا بوللو- سوللو قیزلار- اوغلانلار آنانین دوره سیننی آلمیشدی.

محلی دیلده هینی همان هونو بال آریسینا دئییلیر . هونو آباد او یئر کی بال و پتکله دولودور. آبادلیغینی بال آریسیندان آلمیش پتکله بال اولان یئر بللی دیر کی، گول چیچکله دولو اولار او یئرکی، خالقیق شیرین برکتی داشلارین آراسیندان سیزیب آغاجلارین ذلیک- دئشییندن انشیه داشلانیب. هامارلار، یاماجلار، انیش یوققوشلار کی، بال بئجردیر . اولابیلر کی، شاعیرده بئجرتسین هر بیر اوشاغین دیلی بال کیمی شیرین اولاییلر . گوردیو داغ- داش، بولاغ، باغ، گوی- گویرتی، گول- چیچک، چمن، مئه- دومان، چن، یاغیش ایلدیریم، گورشاد دولو، قار اولان بالاجا سختوت فیکری، ذهنی ایستیی باشا- باش یازدا- یایدا گول چیچکله اوینایب قوشا ساپلاقلی گیلانلار باجیسینا سیرغا آسلاپ قیزیل آلمادان یاناقلارینا رنگ آلیب شیرین سرمیج اریکدن

طبیعی دیر قیش قوتاردیقدان درد بالا دا قورتارار نه جور دئیهرلر انسانلار آغ گونه چیخار یئل اسر قیشین شاختاسیندان اؤلن یئرلره نفس وئریب یئننی دن دیریلدر سونرا باهار گلر چول قوشلاری دا اؤزگور جه سیننه باغ باغچادا اؤتوشرلر. بونلارین مثالینی آشاغا بندیده اوخوورسوز.

هر بوداق باشیندا بیر دسته گول وار

گول لرین اوستونده نه گل ها- گل وار

قدیم بابالاردان بئله مثال وار

«سویوغون شاختانین مئیدانی داردی»

آچین قاپیلاری گلن باهاردی.

گورورسوز فولکیلور بو بؤلومده نه درین حیسیسلی اویدابیلیر! دوغورودان دا شاعیر بو بندده نهایت گوجونو سؤزجوک لره آشیلاپیر. ایندی بو بندی بیرگه اوخویالیم. یاشیل چمن لرده اوتلاییرقوزو/ بولاقلار باغرینا باسیب یارپیزی/ دوشون، داغ دؤشونده اریین بوزو/ هر بیر قارانیلغین دان یئری واردی/ آچین قاپیلاری گلن باهاردی. منیم تاکیدیم یوخدور سیزبو بؤلومو بیر نئچه دؤنه اوخویون لوطفن امینم هر بیردؤنه باشقا دؤشونجه لری دریب قوخولادیقجا یئننی لذتلره وراجاقسیز.

کسمه اومیدینی کسمه باهاردان

اومیددی قورتاران انسانی داردان

دئمه بیر ده چیچک بیتته جک هاردان

اسنسه کولکدی، یاغانسا قاردی

آچین قاپیلاری گلن باهاردی.

در عین حالکی بوقوشوق آچیق آیدین بیر بهاریه دیر آما شاعیرین درین وگونجل دوشونجه سی شئعیرین مضمون مئندانینی اولدوقجا گئنیشلندیرب دیر. بو شعر ی اوخویانین بوش قاییتما دیغینا اینانیرام.

«عندلیب» بو گلن نه خوش قوناق دی

طبیعت یولونا چیچک لریاغدی

هایقیران دره دی، کیشنه ین داغدی

دئمه نه های هارای نه شارها شاردی

آچین قاپیلاری گلن باهاردی.

بو قوشوغون بندلره بؤلوندویونه دئییل بو شعرین بوتونو آیاق اوستو و یاتیمینا بیر- بیرینی قوجاقلایارق انسجامینی قوروور.

اونونلا آرایا قویماسی گنج شاعیرین وارلیقیندا بارلی-
باھالی نقش ایفا ائدیر.

چوخ گونلرده زحمتیلن اهردن بارزین سکونت ائتدی
کنده قَدَر پیاده گئدیر. بارزین شعرلرینی توپلاماغا ال
قویور، بارز دونیاسینی دئیشن زامانا قدر اونونلا
دیلداشلیق و یولداشلیق ائدیر.

ذهنینده چوخلو شاعیرلرین شعرى وار. کنچمیش
شاعرلریمیزین تورک ادبیاتیندا وارلی کنچهجهینی
ذهنینده توپلایب وکارا گلن یئرده اونلاردان دانیشیر. ائله
کی، گویا اونلار ایلن یولداش اولوب و بیرلیکده یاشایب. بو
درین دویغولو سخاوت شاعری بیر اوجاغا دؤندریب کی
هرکیمسه یه بیلگی و ادبی معلومات اولورسا بو عزیزدن
دیرلی بیلیم کسب ائلییه بیلر.

چوخلارینین کتاب سرگیسی و کتاب چاپ و نشر
ائتمه یینه یاردیملاری اولموش، اونلاری بو ایشه
هوسلندیرمهدن علاوه عؤمرونون دیرلی و باھالی متاعی
اولان واختینی اونلاردان اسیرگه میر و او قیمتی عمر-
گون متاعینی دوستلارینا و شعر و ادبیات سئولره صرف
ائدیر. بلکه اونلارین شعر و کتابلاری عیب سیز گؤزل و
یاخشی حالدا نشر اولوب یاییلسین.

هر بیر شاعری تانیماق اوچون اونون شعرینه و سؤزونه
مراجعه لازیم دیر. شاعرین شعرین اوخویاندا باشا
دوشنده سان کی آینا قباغیندا دورموسان شاعری
آینادا گؤره بیلیر سن حتی اگر اوزونو گؤرمه یه سن
شاعر هر بیر بیت هر بیر جمله هر بیر قوشما، غزل،
مثنو... شاعرین ایچ دونیاسینا بیر قاپی، بیر پنجره
آچیر کی، اوردا فقط شاعر گؤرسه نیر. اورکده، خیالدا
اولان دئیلیمیش و دئیلیمه میس سؤزلرینلن سخاوت شاعر
شعرلرینده دوم- دورو آخار سو ایچینده گورسنن
بیتیمیش اوت، سویون آخارینا بوراخیلیمیش چیچک
کیمی گؤزه گلیر. شعرلرینی اوخویاندا شاعر سئون
هاودا گزه بیلیرسن. روحون شعرلرین آراسیندا گزر
گاهدان آرزولارسان کی، کاش من بو شعرى یازا
بیله ییدیم «عندلیب» آدیلا بلبل کیمی سؤز قوشوب
شعر باخچاسیندا اوچان شاعره عشق اولسون.

سؤزلرینه داد آلیب، تورش آلچایلا آغیز سولاندیریب یایدا
میوه سینی یئیپ قیشدا لاواشاسینی.

آنا الینده تندیرده پیشن چؤرک و فطیر اوستونده کره
یاخماجینی یئمه یین آیری بیر لذتی و تامی دادی وار.
کوچه ده قار گول له سی اوینایب اوشویوب ایستی تندیر
هنیرتسینده تندیره قیش ساللایب قیزیشیب قیزارماغین
باشقا بیر جانا یاییلماسی وار.

پاییزین اسن یئلی، گؤیده اوینایان رنگ به رنگ
یاپراقلاری، داشلاردان آخان چای چئشمه لری، قیشدا آغ
دون گئییب گؤزه دین داغلاری، سیلدیریم داشلاردان
آسلانان شمشک کیمی بوزلاری هامیسی شاعیرین
قلبینده گؤزلیک بئجریب، دلیینده ردیف، قافیه دوزوب،
اون یاشیندا باغلی- باهارلی کند دن عائله کؤچو ایله
کؤچوب، تبریزه گئدیب بیر ایل سونرا اهر شهرینه
کؤچوب، اورادا قالارقی اولوب و درس اوخوماسینی ادامه
وئریب آما باشا یئتمیرمه یب. ۱۷ یاشیندا قلیینده، ذهینده
ییغیلان ادبیات وئرگی لری جانیندان ائشییه داشلانیب و
شعر شکلینده یاییلب.

عاشیق صنعتینه وورغون اولوب، چوخ عاشیق لارین ساز و
سؤزلرینه وورولوب، گاهدان سازلا یولداشلیق ائدیپ، سازی
باغرینا باسیب، خلوتده نغمه کارلیق ائدیدی. بو زمانلار
ساز اونون روحونا نوازش وئریب. نغمه لی داستانلار، محبت
دستانلاری و نهایتده عاشیق لاردان ایشیق لاری یارادیب
سونرا عاشیق داستانلاری. اول گونلر چوخلو عاشیق و
اونلارین داستانلارینا باغلانمیشدی. هر گون عاشیق لار
ییغیلان مکانلاردا گؤزه دییردی. بیر گوشه ده ایله شیب
سس سیز، صداسیز فقط قولاق آسیردی. عاشیق لارین
اؤزلرین، سؤزلرین، چالماق و اوخوماقلارین مقایسه
ائدیردی. و بیر- بیرى ایله توتوشدوروردو و اونلارین
خطالارینی و سؤزده چالماقدا جایماقلارینی دؤشونه
ییغیردی. اول عاشیق کیتابلارینی یازماقدا چالیشیردی
کی، عاشیق لاری دوز و دوغرو ادبیاتینان تانیس ائله سین
جوان چاغلاریندا اورکدن عشقی و اوخودوغو کتابلاردان
علاوه قاراداغین آدلیم شاعیری استاد بارز ایلن تانیس
اولور. بارز اونو اوره یینده شعره علاقه نی باشا دوشورسه اوز
بالالاری کیمی محبتله دیندیریر. بارزین ساده یاشایشی،
گئنیس اوره کله اونو باغرینا باسماسی اوره یینده اولانلاری

«زامانسز، مڪانسيز دونيا»

آختران شاعر

حسين دوستي

آله ايله دوست اولانين،

يولو قيريلماز ياريدا.

يئددى قاتدان يئتميش قاتا،

كئچر مرتبه - مرتبه.

تانرى دوستو اولانلارين

گويلر آچار قاپيسيني.

محبّت اؤز ايشيغيني

ساچار مرتبه - مرتبه.^۱

قيرخ(۴۰) ايل اولاركي، استاد سخاوت عزتي ايله تانيش و قلمداش اولموشام. بو قيرخ(۴۰) ايل ده ، بو دوشونجهلى شاعر و آراشديريچى نين مرتبه- مرتبه يوكسلمه سينه شاهد اولموشام. سخاوت بير ادبيات سئوردن ايل به ايل يوكسليپ و ايندى ۱۲ جلد كتاب صاحيبى اولوب و اؤزو بير استاد و خوجا كيمي نئچه ادبيات سئورى تربيه ائديپ، يئتيشديريب و طنطنهلى مجلسلر قوروب ، ادبيات عالمينده بير پارلاق اولدوز اولوب.بو مديرك شاعر و يازيچى حاققيندا چوخلو ادبيات شوناسلار مقله لر و مطلبلر يازيبلار و استاد سخاوتين معنوى خدمتلىرىندن يوخارى وجهده ياد ائديبلر . منده

دوستلوق مقاميندا و بير ادبيات خاديمي حاققيندا وظفه مى ادا ائتمكده استاد سخاوتين بير نئچه كتابينا مختلف درگى لرده «كتاب تانيتيمى» يازيب^۲ و بير نئچه كتابيمدا بو مفكورهلى و درين معنالى شعر يازان شاعرين شعرلىرىندن اؤرنكلر گتيريپ و ادبى خدمتلىرىندن تحسين ائتميشم.^۳

ايندى بو مقاله ده استاد سخاوتين بير شعرى كي، منيم نظريمى اؤزونه جلب ائديپ، بير فلسفى و حكىمى باخيشدان خبر وئير «يازيقلار بيزه» عنوانلى شعرى كي، «عمردن قالان سسلر» كتابيندا چاپ اولوب و اوندان قاباق ۱۳۶۸- اينجى ايلده «نسيم قره داغ» درگى سينده يايىلميشدير .اونون بير مصرعى بو فلسفى جمله دى كي، «زامانسيز، مڪانسيز دونيا» شاعرين بير آرزوسو كيمي بو شعرده اؤزونو گؤستيرير:

زامانسيز، مڪانسيز بير دونيا گزديم

نئيله ييم آروزوما چاتا بيلمه ديم^۴

« زامانسيز، مڪانسيز» يعنى ابدى بير حيات. بير هميشه ليك ياشايشين شاعرى سخاوت، بير فلسوف كيمي، بئله بير دونيا آخترير كي، اوندا زامان و مڪان دايانيديبير. بئله بير لطيف روحو اولان شاعر اؤز شعرلىرىنده و هابئله استاد شاعرلردن چاپ ائتديى شعر توپلولاريندا زامان و مڪان مفهومون ذهنيندن چيخارداركن بير لايتناهى مفهومدا سؤز آچير. بو آغير مطلبى آچماق اوچون بير مطلب يادىما دوشور:

بيلميرم هاردا اوخودوم كي، ندنسه ايكي نفر بير- بيرى ايلن ساواشاركن هئى سسلرين اوجالديپ، بير- بيرينه چيغريب، يا اوجا سس ايلن قيشقيريرلار؟

بو سووالا بئله جواب يازميشلاركي، هر گاه قلوبلر بير- بيريندن اوزاقلاشسالار بو فاصيله نين يئرين نفرت و كدر دولدورار. گؤروبسوز نئجه ايكي سئوگى بير- بيريلن آرامدان دانيشيب و هر لحظه فاصيله لرى آزاليب و او قدر اوركلرى ياخينلاشير كي، حتّى داها دانيشماق دا لازيم اولمور؟ بوردا زامان و مڪان هئج بيلينمير .تصوّر ائله كي، بو ايكي سئوگى آراسيندا زامان و مڪان داينايپ و بو ايكي اورك زاماندا و مڪاندا يوخاريدا سئير ائديرلر!
شاعر باشقا بير شعرينده بئله دئير:

بيزى سيخير واخت وعده

سيخيب بيخير واخت وعده

یاددان جیخیر وخت وعده

سنه شعر اوخویاندا.

استاد سخاوت سنه یالواریرام شعرینده یازیر :

محبت سیز دنیا بر ماته دئیل

سئوگی سیز شاهلیقا یقین شاه دئیل^۵

و یا ممد اصلانا ایتخاف ائتدی شعرینده دئیر:

«سئوگی سیز دنیا قالماق نه لازیم»^۶

سخاوت معلّمین نظرینده بیر پارا موضوعلار زامانی، مکانی کنارا وئریب انسانلار راحت یاشایش و ساغلاملیق گتیرر . آما حایف کی، بو گون بشریت دوشمنلری بو موضوعلاری آیاق آلتیندا قویوب انسانلارین حیاتی آجیلانديريرلار! اوستاد سخاوتین اختارديغي دنيا نجهدير؟ اورادا نلر وارکی، شاعرین آرزوسو و حسرتیلن یاد ائتدی گونلر اورادا قالیب؟ شاعرین دنیاسیندا زامان و مکان یوخدور آما انسانلار بیر- بیرینی بنله دنیادا سئویرلر، دوشونورلر یمن ده اولورسا، چین ده اولورسا ائله بیل کی، بیر- بیرینین کناریندادیرلار، بیر- بیرینین دیلینی ده بیلیمه سهرلر، اورکلری بیر- بیرینی دوشونور، گؤزلردن محبت یاغیر، بیر- بیرینه حؤرمّت ائدیپ، صمیمی باخیشلارایلن دانیشیرلار، بوردا نه دبل وار، نه دیلمانج!

سخاوت معلّمین بیر سیرا شعرلرینده کی، من اونلار «حسرت شعر» آد قویورام «زامان سیز و مکان سیز دنیا»نین موضوعلاری بنله اولایلر.

محبت، صداقت، غیرت، شجاعت، عهد و پیمان، وفادارلیق، وطن سئورلیک، اوستادلار حؤرمّت، اوستادلاردان درس آلماق و اوستادین نصیحتلرینه عمل ائتمک، دوست یولوندا بیر اوووج توپراق اولماق کیمی آچاق کؤنوللؤلک، وطن یولوندا جانندان- واردان کئچمک، ایمان، کیشیلیک، دوزلک، عایله و حیات یولداشینا جان باغیشلاماق و...^۶

«آذربایجان داستانلاری»ندا یا خود «عاشیق داستانلاری»ندا بوتون قهرمانلار بو صفتلره مالک اولوب و ایللر بویو میلّتلرین اوره یینده بو قهرمانلار دیریدیرلر و انسانلار طرفیندن بئلنچی قهرمانلار همیشه آلقیشلانیرلار .بو داستانلارین چوخونون نه یئرلری بللیدیر، نه زامانلاری آما هر کس کی، اونلاری ائشیدیر ماراقلانیر و قهرمانلارا محبت، دوشمنلره نیفرت یاغدیریر .یعنی دوزلک، محبت، شجاعت و ...اولان یترده. زامان و مکان ابد اولایلیمز . اوستاد سخاوتین توپلادیگی داستانلار و یا یازدیگی شعرلر

هامیسی بنله بیر خصوصیتدن خبر وئیرلر .چوخداکی،

شاعر بولارا بیر حسرت کیمی باخیر:

بیر بولبولم گولشنیمدن گول ایتیپ،

بیر اوزانام قوپوزومدان تئل ایتیپ،

اوبا کؤچوب، یورد داغیلیب، ائل ایتیپ،

بو دردلرین ایزی قالیب یادیمدا.^۷

و یا:

دیشدی معناسین عشق، محبت،

دوشدو اعتباردان سؤزه باخ، سؤزه.

یالانی باجاران باشا چکیلدی،

قالدی آياقلاردا دوزه باخ، دوزه.^۸

و یا:

اورپی بوغما کینله،

تمیز سئوگینی دینله،

اوتاندير سئومگینله،

سنه سئوش سؤیه نی.

نه گؤی پاتلات، نه یئر از،

سو کوتلا ایچینی گز،

مین فریاد دئییه بیلیمز،

بیر لال سوکوت دئییه نی.^۹

سکوت یا عارفلر دئیشکن «صمت» بیر مقام دیر کی، ایل لر بویو عرفانی ریاضتدن سونرا عارفه اوز وئر و عارف هئج الدن وئردینه، حسرتلرینه، آرزولارینا توجه ائتمز . یازارلار کی، بیر عارفدن سوروشورلار آرزون و اورک ایسته یین ندیر؟ جواب وئردی:

بودور کی، اوره ییم هئج نه ایسته مه سین!

دوزو بودور :زامان و مکان شاعریمیزین دنیاسیندا بیر فلسفی مفهوم تاپیب «عاشیق محبوب» یا زدیگی گرایلی دا زاماندا بیر آیری مفهوم بیزه ویریر:

چیچک اکدی گؤزلریمده،

منه ساری گولدو سسین.

منه یاشام باغیشلادی،

نه زامان کی گلدی سسین.

حاقیم وار چاشیم، یا هالیم،

بیلیمیرم کی، ندیر حالیم،

مقاله‌نین سونوندا اوستاد سخاوتی بیر حکیم و فیلسوف
کیمی آنلاییب «زلیمخان یعقوب»ون بیر قوشماسیندان
فایدالاناراق بئله دئییرم:

بیر گۆزل ده مین گۆزه‌للیک جمله نیب

دوروشودا، اداسیدا گۆزل دیر.

سولاریندا اوزوب گئدن غوواصام

دالغاسیدا، اداسیدا گۆزل دیر.^{۱۵}

الله‌دان استاد سخاوت عزتی (عندلیب اهری)ین یوز ایل
کی، عزیزلمه مراسیمین آرزولاییب، حق درگاهیندان اونا
ساغلاملیق و عزتلی یاشام ایسته‌ییرم.

قایناقلار:

۱- آذربایجان عاشیق داستانلاری سخاوت عزتی اختر
تبریز ۱۳۹۴

۲- بیر قوجاق سئوگی حسین دوستی تکرخت تهران ۱۳۸۸

۳- پیغمبر زلیمخان یعقوب کۆچورن سخاوت عزتی اختر تبریز
۱۳۸۹

۴- تاریخ و جغرافیای ارسباران حسین دوستی احرار تبریز
۱۳۷۳

۵- پس مویه‌های زلزله‌ی ارسباران دکتر ابوالفضل قاسمبگلو-
حسین دوستی مبتکران تهران ۱۳۹۶

۶- عمردن قالان سسلر سخاوت عزتی اختر تبریز ۱۳۹۹

۷- معمای عشق حسین دوستی شمیسا اهر ۱۴۰۰

۸- نغمه‌لی داستانلار سخاوت عزتی زرقلم تبریز ۱۳۷۶

۹- یاخشی کی سن وارسان آی صدفلی ساز زلیمخان یعقوب
کۆچورنلر محمد گلمحدی- سخاوت عزتی ۱۳۸۴
دیب یازیلار:

۱- پیغمبر زلیمخان یعقوب ص ۵۱

۲- مهد آزادی- خدافین - گویا - امانت - کۆرپو -
آفتاب آذربایجان

۳- تاریخ و جغرافیای ارسباران حسین دوستی

۴- ۵ - عمردن قالان سسلر سخاوت عزتی

۶- نغمه‌لی داستانلار سخاوت عزتی

۷ - ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱- عمردن قالان سسلر سخاوت
عزتی

۱۲-۱۳- یاپراق درگی سی ۱۳۸۰ اینچی ایل اسفند آیی

۱۴- عمردن قالان سسلر سخاوت عزتی

۱۵- یاخشی کی سن وارسان آی صدفلی ساز زلیمخان
یعقوب

۱۶- عمردن قالان سسلر؛

۱۷- اثری در مکتب ادبی قره‌داغ

سنی هاردان باشا سالیم،

«منی مندن آلدی سسین».^{۱۰}

«عاشیق محبوب»ون سسی شاعری اؤزوندن آلیر زامانی و
مکانی یاددان چیخاردیر!

و «باهار مؤده‌سی» گرایلی سیندا بئله دانیشیر:

دان اولدوزو چیخان زامان،

گول اوزره شئه آخان زامان،

حق ناحقی بیخان زامان،

اسن یئل لر بیزیمکیدى.^{۱۱}

بو زامانلار هانسی زامانلاردیلار؟ بو آن؟ دون؟ صباح؟
کئچمیشلر یا گله‌جکلر؟ بو زامانلار شاعرین اؤز حالیلان
بیلیئر .شاعر ایسته‌ییر کی، دنیا بیر بئله وضعیت تاپسین .
صفا، صمیمیت، انسان سئورلیک، عایله‌یه و ناموسا غیرتلی
اولماق، ذلت قبول ائتمه‌مک، حاققا دوغرو گئتمک و اونا
یاردیم اولماق، اورک‌لره شادلیق گولو ساچماق و...

من دئمیرم هر ذلته بویون ای،

دوز عمله، دوز نییته بویون ای،

حقیقته، حقیقته بویون ای،

هر قاپییا گیرنلردن اولما سن.

دونیا میزا باهارا دؤن، یازا دؤن،

حقّه گئدن جیغیرا دؤن، ایزه دؤن،

آی عندلیب اورک آچان سؤزه دؤن،

غم چیچه‌یی درنلردن اولما سن.^{۱۲}

و «آغلادیم» عنوانلی شعرین بیر بندینده بئله دئییر:

سور عؤمرونو وطن اوچون، ائل اوچون،

دؤن یاغیشا چمن اوچون، گول اوچون،^{۱۳}

اوستاد سخاوت اؤزوده بو سجه‌لره یوخاری سطح ده مالک
اولوب و بیر غیرتلی، همتلی، وفالی و صمیمی شخصیتلردن
تانینیر .اؤزو دئمیشکن:

سئوگی باغچاسینا گیرمک ایسته‌سن،

گۆزلیکدن سرگی سرمک ایسته‌سن،

بو دونیانی گۆزل گۆرمک ایسته‌سن،

ازل باشدان اؤزون گۆزل اول گؤروم!^{۱۴}

و دوغروسودا سخاوت عزتی انسانلیقدا، دوستلوقدا گۆزه
للییه چاتیب و بیر حکیم و داهی شاعر کیمی ایندی
ادبیات دونیاسندا بیر اوجاق اولوب.

عزتی در جمع آثار این کتاب اشعار متفاوت با ادبیات عامه در این زبان نیز دارد. بخش "رباعی‌لر"، "غزل‌لر" و "سربست‌لر" از این جمله هستند.

عزتی بر شانه‌های ادبیات شفاهی ایستاده و پیوند دهنده ادبیات عامه دیرین و ادبیات امروزمین در مکتب ادبی قره‌داغ است.

کتاب "عمردن قالان سسرلر" اثری است که بنام در ادبیات آذربایجان جایگاه می‌یابد و در ویتترین مکتب ادبی قره‌داغ خوش مینشیند.

جعفر خضوعی

صیاد فیضی

عاشیق‌لاردان ایشیق‌لار^۱

سخاوت عزتی ۱۳۴۵ - جی گونش

ایلینده قاراداغ بؤلگه‌سینین

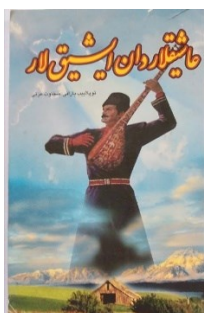
«یوخاری هینی آباد» کندینده

دونیا یا گوز آچمیش. اوشاقلیق

ایلرین هوراند شهرینین

یاخینلیغیندا یئرله شن «نوغه‌دی

» کندینده کنچیرمیش و دئمک

اونون ادبیات چیچکلری بوردان قیدالانبیدیر.

-۱۳۵۵ جی ایلده تبریزه گلیب بیر ایل سونرا اهره دؤنوب

و اون بیرینجی صینیفادک تحصیل آلمیشدیر. ۱۳۶۲ -

جی ایلدن بری شعر یازماغا باشلاییب. ایلک شعری ایسه

۱۳۶۵ - جی ایلده «وارلیق» درگی سینده باسیلیبدیر.

سخاوت عزتی ادبیاتا نجه گلدییینی بله آیدینلادیر:

«منیم ادبیاتلا تانیشلیمدا بیر نچه شخصین تاثیر

اولوبدور؛ بیرینجیسی آنام دیر کی، شیفاهی خالق

ادبیاتینی اوندان اویرنمیشم. ایکینجیسی رحمتلیک علی

منفردی ایدی. او منی اهر و تبریزین ادبیات بیغینجاقلاری

ایله تانیش ائتدی. اوچونجوسو عسگرلیک چاغلاریندا

ماراغادا گوروشدیوم فرهاد طاهیری جنابلاری دیر.

تبریزده شیدا معلمین باشچیلیغی ایله مسعود قهوه

خاناسیندا اولان ادبی بیغینجاغی اونودانمارام»

کتاب "عمردن قالان سسرلر" مجموعه اشعار سخاوت عزتی (عندلیب) در انتهای سال ۹۹ منتشر شد. این کتاب در ۲۴۸ صفحه به قطع رقعی از سوی انتشارات اختر نشر یافت.

کتاب "عمردن قالان سسرلر" را می‌توان نمونه مشخص و مهم در شعر ترکی آذری و مکتب ادبی قره‌داغ محسوب کرد. سخاوت عزتی شاعری است که در متن این مکتب ادبی رشد یافته است.

فعالیت و مطالعات و پژوهش گسترده و عمیق عزتی در ادبیات عامه و شفاهی آذربایجان بخصوص ادبیات عاشیقی، او را به کارشناس ادبیات این منطقه تبدیل کرده است. بر همین پایه؛ عزتی به طور مشخص شاعر مکتب ادبی قره‌داغ به حساب می‌آید.

تدوین داستان‌های ادبیات عامه آذربایجان و انتشار چند عنوان کتاب از کارهای ماندگار عزتی است.

وقتی از شعر ترکی آذربایجانی سخن می‌گوییم، منظورمان؛ تنها شعر گفتن به این زبان نیست بلکه شعر گفتن در این زبان و در

فرهنگ و ادب این زبان است.

اغلب اشعار عزتی بر پایه فرهنگ عامه استوار است و به طور عمیق ریشه در ادبیات شفاهی و عاشیقی دارد. گرایی‌لار و قوشمالار در این کتاب آثار شاخص عزتی بر پایه ادبیات عامه ترکی آذربایجانی است.

^۱ قایناق: مجله آفتاب آذربایجان شماره ۴۸، چاپ تبریز، آبان ۱۳۸۹

قاراداغین ایندیکی ادبیات دورومونو نئجه

گۆرورسونوز؟ هم عاشیق، هم دوز یازی، هم شعر؟

چاغداش ادبیاتیمیزین گوجلو حیصه لریندن بیرى گنج شاعیرلریمیزین مدرن شعرلریدیر. اؤرنک اولاراق؛ داوود خراط اهری، بابک ایسلامی، قولامرضا پور محمد، ملیحه عزیز پور وساییره. آفتاب آذربایجاندا قاراداغ نثر نمونه لرین گۆرموشم. آنجاق منیم سئوه-سئوه اوخودوغوم قاراداغ نثری ایسماعیل هادی نین

قلمیندن چیخان نثریدیر. آیر او سبکی گنج یازیچیلاریمیز توتوب داوام وئرسه لر گۆزل نثر نمونه لری گۆره بیلر. ریک.آما قاراداغ عاشیق موحیطی تاریخی باخیمدان آذربایجان عاشیق موحیطی نین اؤنملی موحیط لریندن بیریدیر. ۲۰- جی عصر حسین جاوان کیمی عاشیقلار یئتیرمکله یئنه اؤز دورومون ساخلامیش. بوگون تبریزده، تهراندا اولان عاشیقلارین چوخو قاراداغدان چیخیب، آنجاق یازیقلار اولسون کی قدیم عاشیق عنعنه سینین ایتیب باتماسی اؤزلیکله اوستاد- شاگرد عنعنه سی، داستان عنعنه سی عاشیقلاردا بیر ضعیفلیک آرایا گتیریبدیر و بو ایسه بیزیم عاشیق ادبیاتیمیزین گنج لر طرفیندن بیه نیلمه مه سینه بؤیوک سبب اولابیلر بیزیم قاراداغ عاشیق مکتبی نین اؤزونه مخصوص ایفا طرزى واردير کی بونون گۆزل نمونه لری ۵۰ - ۱۳۴۰ جی ایلرده یازیا آیینان سس کاستلرینده قورونوب ساخلانیلیبدیر. بیر پارا عنعنه لر اولمادیغیندان و گنج عاشیقلارین آدیو- ویدیو و تیلویزیایا پناه گتیردیییندن یازیقلار اولسون بوگون کلجر، بورچالی و گنجه ایفا طرزى گۆزل قاراداغ ایفا طرزینین یئرین آلیبدیر. منجه عاشیق چنگیز مهدی پور کیمی اؤز صنعتینه درین بلد اولان بیر پارا عاشیقلاریمیز اولسایدی امینیم کی بو صنعت ایندیکی دوروموندان قات- قات یوخاری اولابیلردی. من آرزى ائله بیرم بیر سیرا فرهنگى اورگانلارین باشچیلیغی ایله عاشیقلیغین کئچمیش عادت- عنعنه لری یئنیند دیریله و گنج عاشیقلارا

اؤیره دیله.

عاشیق صنعتیمیزی نئجه مدرن لشدیره بیلر؟

بونو گرک قبول ائله ییک کی عاشیقلیق بو گون بعضی لرینه چؤرک آغاجی اولوبدور. آما کاش بو صنعت گله نلر اول

-۱۳۶۴» جو ایلدن عاشیق

ادبیاتین آراشدیرماغا باشلادیم. او واختلار آذربایجانین قوجامان عاشیقلاری تبریزین گجیل محله سینده یئرلشن قهوه خانایا توپلاناردیلار. من اونلاردان کئچمیش عاشیقلارین شعر

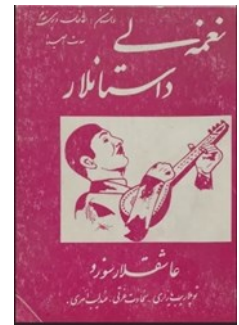
نمونه لرین و خالق داستانلاریمیزی یازیا آلیردیم. او عاشیقلاردان اؤرنک اوچون؛ رحمتلیک حاج ممد باغیر، عاشیق عزیز شهنازی، عاشیق حسین نامور و دیریلردن عاشیق علعلریمردی، علعلر ون آوالی، عاشیق مشی پاشایی، حسن ایسکندری کیمی عاشیقلاردان نمونه لر توپلاردیم و اونلارین بیر حیصه سی ۶۸ و ۶۹- جو ایللرده «نغمه لی داستانلار و محبت داستانلاری» آدلی کتابلاردا یاییلدی. سخاوت معلیمین «عاشیقلاردان ایشیقلار» کیتابی ۷۳- جوایلده نشر اولوندو. ایندیهه بؤیوک آرزىسی اولان «آذربایجان عاشیقلار انسکلوپئدیاسی» کیتابین چاپا حاضرلاییر. بو کیتاب بوتون آذربایجان عاشیقلارین ایستر زنگان، قزوین، ساوه، میانا، اورمو، گنجه، بورچالی، قاراداغ و... ایحاطه ائدیر. بواشین سکسن فایزى گۆرونوبدور و تانری یاردیم ائتسه تغزلیکله ایشیق اوزو گۆره جکدیر.

سخاوت عزتی جنابلاری بیر پارا کیتابلاری دا لاتین الفباسیندان عرب الفباسینا کۆچوروبدور. اؤرنک اولاراق «زلیمخان» ین شعرلرین، «غمکش الله وئردی» نین شعرلرین و... بو گونلر اونون کۆچوردیو زلیمخانین پیغمبر کیتابی یایمیلانیبدیر ۱۹- جو عصر آذربایجانین ادبیاتی، عاشیق عالی نین شعرلری و عاشیق کاماندارین شعرلری چاپا حاضریدیلار. سخاوت معلیم «یاخشی کی سن وارسان آی صدفلی ساز» کیتابینی دا کۆچورموشدور.

عابباس بارز و ستار گول محمدی نین قاراداغ

ادبیاتیندا تاثیرلرین نئجه گۆرورسونوز؟

قوربانى ایله باشلایان قاراداغ ادبیاتی نباتی ایله اؤز زبروه سینه چاتیر و اونلارین داوامیندا ۲۰- جی عصرده عابباس بارزى و ستار گول محمدینی قاراداغین ایکی اوجا زبروه سی سایماق اولار. هر ایکیسینه ده آذربایجانین میلی شاعیری آدین وئرمک چوخ واجب بیر ایشدیر.

قرآن اۆزۈ كىتاب الھىدى خالق اوچون
 اۆيره نيميشيك مقدس اثر دن شريعتى
 نهج البلاغه دير عىلىنى دىل لره سالان
 دونياده نشر ائيله ين عشق ولايتى
 روستم لرى قالارغى ائديبدير قلم گوجو
 روستم لره وئريدى قلم شأن و شهرتى
 پاينده دير قيامته دك يازما - پوزمالار
 عمروبن عبدودده تاپانماز بو قدرتى
 بير عدّه آما قدرىنى بيلمير يازان لارين
 وار اهل علم و دانش ايلن چون كدورتى
 گاهداندا علم و دانش و همده وظيفه ده
 افسوس اولما مقدّم ائديرلر رياستى
 رحمت «اھر» ده ساكين اولان اهل غيرته
 آلقيشلار ييلا تانرى وئريب هر نه نعمتى
 خوش حاليزه كى، «دوستى» تك واردى سرماياز
 ائتميش حرام او شخص اوزونه استراحتى
 يئر واردى اوردا اون ايل اولار يوخلاييب آغا
 آنجاق اداره سينده نه ايش وار نه زحمتى!
 وار بعضى شهرلر كى، اونون باش كوماندىرى
 هرگز نكرده محض خدا كار مئبىتى
 تجليل تحمیل اولسا اونون يوخدو ارزىشى
 فهم ائيله اولسا چوخدو صد البتّه قيمتى
 «از ما چه جاى جلوه كه تجليل مى كنند»
 ياديندا دير كى، شهربارين اولدى صحبتى؟
 بير پادشاه تك واريميز بوللو - سوللودو
 بيز نئيليريك كيتابدان اوزاق اولسا دولتى
 يازماق اۆزۈ نيشان «سختاوت» دى واريدن
 بير كس كى وار سختوتى وار حتما "عزّتى"
 اصلا "باتيرماق اولماز «عؤموردن قالان سسى»
 دونياده سويله نر آغلار هر حيكايىتى
 شاعيرلرينده شعرلرى قالدى توز يئدى
 بير كيمسه نين بو امر يده اولماز حيمايىتى
 الله واقويوب دئيرم الله ين اۆزۈ
 كسسين گؤروم داهّا يئر اوزوندن جهالتى
 هر كس كى ظلم ائله ييرى اهل دانيشه
 قعر جهنّم اولسون الھى عقوبتى

عشق ايله گلسينلر و سونرادا بونون بۇيرونده چۆركده
 اولمايدير.

دوزدوركى قديمكى لر ده بو يول ايله پول قازانييلار، آنجاق
 اونلار اوستاد يانيندا قاليب، اوستاد نفسى ايله ايسينيلر و
 اوستادلارين سينه لرينده اولان بوتون هاوالارى، شعرلرى،
 داستانلارى اۆز سينه لرينه چۆكوروبلر و بو واسيطه ايله
 بؤيوك بير ادبى ميراثى بوگونه چاتديرييلار. اونلار
 اولماسايدى بيزيم داستانلاريميزين، شعرلرهميزين چوخو
 اليميزده يوخودو. ايندى هانسى عاشيق بيرداستان دانيشا
 بيلر؟

بيز اوست ده عاشيق چنگيزدن دانيشديق. ظاهريده نظره
 گليركى چنگيز عاشيق هاواسين يئنى فورمادا چالير آنجاق
 دقيقله شنده گؤرورسن كى يوخ چنگيز عىنى كۆك
 اوستونده اوتوروب هاوانين اصيل فورماسيندا ايفا ائله يير.
 آنجاق اصيل كۆكو مدرن موسيقى علمى ايله بيرلشديريپ
 ايفا ائله يير. بو ايش ايسه چنگيزين سازين بوتون قشرلره
 گؤزللشديريپ. عاشيق رحيم نظرى بير واختلار بيرآز بو
 ايشى گؤره بيليردى. منجه نه قدر عاشيقلاريميز قهوه خانا
 موحيطينده قاليپ و تويچو يولو گودورلراينكيشاف فيكرى
 چتين بير ايشدير.

تبريزده خسرو سرتيپى، آليشيق، زنگاندا رزاقى جنابلارى
 عاشيقلار اوچون بير سيرا ايشلر كؤرمه يه باشلاييلار كى
 اونلار باشارييلار ديله ييرم. (قائناق: مجله آفتاب
 آذربايجان/چاپ تبريز/ شماره ۴۸ آبان ۱۳۸۹)

محرم فرزانه

(اوستاد سختوتى عزّتى نين شعر كيتابينين آچيليشينا)

ببرگون نه قدر وئرسه له ده وار و دولتى
 من وئرمه رم اليمدن عزيزيم كيتابتى

دندین دوشوب ساچلارینا
دن، بیر قیزی خاطرلادین.

عشقین اودون سؤزه بوکدوم،
قلبیمدن قلبینه تۆکدوم.
من کندیمین آدین چکدیم،
سن بیر قیزی خاطرلادین.

با چهره‌های ادب و هنر^۲

سال ۱۳۳۵ در یکی از روستاهای قره داغ پای به عرصه ی وجود گذاشت سومین بهار زندگی اش خالی از حضور پدر بود و او سه ساله بود که پدرش را از دست داد سخاوت عزتی در سال ۵۵ به

تحصیل روی می آورد و با « مطالعه ی کتاب شیرین امیرارسلان به دنیای کتاب پای میگذارد اولین شعرش را که در موضوع « حفظ حجاب » بود در سال ۶۲ و در صف مدرسه خواند و اولین جایزه ی شعری اش را از دست مدیر مدرسه « عزیز عرفایی » گرفت جایزه ی او کتاب بود و او حتی نام آن را در یاد دارد. کتاب « عدل الهی » اثر شهید مطهری در همان سال با زنده یاد « منفردی » - شاعر فقید اهری - آشنا میشود و به واسطه ی ایشان با شاعرانی چون رسول رسولی « نیز آشنا می شود عزتی می گوید: « آن زمان در اهر انجمن ادبی و چیزی شبیه به این وجود نداشت و ما در قهوه خانه‌ها به ویژه کافه خانهای مهدیخان جمع می شدیم که خود آن مرحوم ذوق شعری داشت و شاعر بود عزتی از سال ۶۴ به جمع آوری داستان

مین لر شهید گتندیله میئت سیز آی یازیق
دادسینلا خلق کنده - شهرلرده خیدمتی
کئفلنمه میز دالیندا بولار دائمی دئییل
سالساندا غاصبانه اله گر ویزارتی
میللتدهده سؤزوم وار عزیزان اونوتمایین
گاهن آیاغین آلتدا قویورلار فراستی
خادیم لری ازیلله کی خائن چیخا اؤزه
ایش تاپشیریلار اول کسه یوخ قابیلیتی
سن ایش بیلنله ایش گوژنه صاحب اول داداش
شهره نصیب ائبله مه فوج فلاکتی
اصلین یئرین بدل توتا اومما اولاق سعید
خائن لریله خادیمین اولماز قرابتی
بئل باغلاما ساوادسیزا ذاتا " چیخارسیزا
واردیر بو سؤزلرین کؤکو ؛همواره حکمتی
فرزانه را به لطف کسی احتیاج نیست
آرتیق دی شکر؛ هر نه اولوب ایندی قیمتی

۱۴۰۰/۶/۲۵

ابوالفضل محمدزاده (رامین) سن بیر قیزی خاطرلادین (سخاوت عزتی) به

عشق الیندن آغلادیغیم
گون بیر قیزی خاطرلادین.
احوالیما جوشدو سندو
قان، بیر قیزی خاطرلادین.

دؤندون حسرت دییارینا،
قهر قوندو ووقارینا.

۲. دو هفته نامه گویا سال چهارم شماره ۷۸ سال

۱۳۸۷

Xudafərin 251 (2026) خداآفرین ۲۵۱ - مرداد - ۱۴۰۵

«این کلاس بعد از سه سال با تعویض شورا که فرهنگ سرا مثل دیگر اموال شهرداری به مزایده گذاشته شد. تعطیل گردید و چند ماهی هم آقای علیرضا انباز در این فرهنگ سرا زحمت کشیدند و تدریس کردند وی از سردی و سستی حاکم بر عرصه ی شعر و ادب منطقه انتقاد میکند و میگوید آن زمان اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی حتی برای خود ساختمانی هم نداشت ولی آن همه شب شعر و فعالیت انجمن ها را شاهد بودیم اما امروز حتی با وجود ساختمان مستقل و فضاهای کافی دیگر از

آن فعالیت ها خبر چندانی نیست»

کنند

«نغمه‌لی داستانلار»، «محبت داستانلاری»، «عاشیق‌لاردان ایشیق‌لار» گلچینی از اشعار زلیمخان یعقوب به نام «یاخشی کی سن وارسان آی صدفل ی ساز» آثار منتشر شده‌ی سخاوت عزتی هستند و دیوان اشعار غمکش را زیر چاپ و آذربایجان داستانلاری «آذربایجان عاشیق‌لاری» در سه جلد و «معاصر آذربایجان شعری در چهار جلد را آماده ی چاپ دارد

وی همچنین در تلاش است ترجمه تفسیر قرآن «البیان» به زبان ترکی را در چهار جلد به چاپ برساند که سه جلد آن زیر نظر استاد فقید «عابد» آماده شده و جلد چهارم نیز در حال آماده شدن است. تا زیر چاپ برود عزتی کتاب دیگری زیر عنوان «سیمای امام علی (ع) در شعر آذربایجان» در دست تهیه دارد.

سخاوت عزت – عندلیب

یوسف دیریلی

قوربانی اوجاغینین صدری

بو شاعرله تانیشلیمیز اینترنت اوزریندن یارانیب. ایستعدادلی، ایش گذار، قابیلیتلی و باجاریقلی اولدوغونو تخمین ائله‌میشدیم. شعرلرینی اوخودوقدان و اؤزو ایله یازیشمالاریمیزدان دولایی تصوورومده یانلیشلیق اولمادیغی قرارینا گلدیم.

کیمدیر سخاوت عزتی؟

(یثری گلمیش، شاعر سخاوت سون واختلار ایضاسینا

های آذربایجان روی می آورد. برای این منظور هفته ای یکی دو بار به تبریز «می رود و از عاشیق‌های پیش کسوت استفاده می‌کند.

عاشیق‌هایی همچون مرحومین «عزیز شهنازی»، «حسن غفاری»، «حسین ناموری»، «عبدالعلی نوری»، «حاجی محمد باقر» و «عاشیق قشقم» و آن‌ها که در قید حیات هستند علسگر ون آبادی «حسن اسکندری»

علسگر مرنندی و «عاشیق ولی عبدی» داستانهای گردآمده که بیش از ۲۰ مورد بودند. در سال های ۶۸ و ۶۸ در قالب کتابهای «نغمه‌لی داستانلار»، «محبت داستانلاری» چاپ و منتشر شدند. او همچنین اشعار گردآوری شده ای را نیز تحت نام «عاشیق‌لاردان ایشیق‌لار» به چاپ رساند عزتی از مهر ۶۷ تا بهار ۶۸ اشعار استاد بارز را جمع آوری و پاک نویسی کرد که به گفته‌ی خود او نود درصد غزل‌های «کتاب یاسلی ساوالان» از همین اشعار هستند. این شاعر و محقق، اهری از دوران ریاست آقای حسین دوستی در اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی اهر به نیکی یاد می‌کند. عزتی گفت: «بعد از آغاز به کار اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی به سرپرستی آقای دوستی انجمن‌های فرهنگی یکی پس از دیگری شروع به فعالیت فرهنگی کردند که انجمن ادبی یکی از آنها بود بعد از تشکیل انجمن ادبی که ابتدا رئیس آن آقای سید حسن فخرائی اقدام بود. شور و حال عجیبی در عرصه ی شعر و ادب منطقه ایجاد شد. برای شعر خوانی به شهرستان‌های دیگر می رفتیم و از آنها نیز شعرای به اهر می‌آمدند در اغلب مناسبت‌های انقلابی و دینی شب شعر داشتیم. در سال ۷۶ مسئولیت انجمن ادبی شیخ شهاب الدین از سوی اعضای آن به عزتی محول میشود. خود او در این باره میگوید: من با ارشادهای آقای دوستی که هم شاعر و هم محقق بزرگی هستند انجمن را به با شکوهترین دوران خود رساندم هفته های فرهنگی در شهرستان‌های استان برگزار میشد و چه شور و حالی هم داشت به قول استاد شهریار: «ایندی دئسک احوالاتدی ناغیل‌دی» بعد از رفتن آقای دوستی از اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی از انجمن ادبی خداحافظی میکند و با همکاری خانم راضیه عباسی کلاس ادبی در فرهنگسرای شهرداری دایر می‌کند که تدریس بخش بدیع با او بود و بخش عروض و قافیه با خانم عباسی وی در این خصوص میگوید:

همچنین قوزئی آذربایجان -مستقبل آذربایجان
رئیسپوبلیکاسینین ادبی محیطی ایله امکداشلیق
علاقه‌لرینین یارادیلماسی و اینکیشاف ائتدیریلمه‌سی
سایه‌سینده ده آرایش گؤرمور. بئله کی، قوزئی آذربایجان
شاعرلرینین شعرلرینی ایران ایسلام رئیسپوبلیکاسیندا
ایستر کیتاب شکلینده، ایستره ده اینترنت
دوشرگه‌لرینده نشر ائتدیرمه‌سی باخیمیندان سخاوت
عزنین بؤیوک امیی واردیر. مثلاً، خالق شاعری زلیمخان
یعقوبون شعرلریندن عبارت “یاخشی کی، سن وارسان،
آی صدفلی ساز” (تبریز، ۲۰۰۵) و “پیغمبر” (تبریز،
۲۰۱۱) کیتابلارینین، ائل شاعری عاشق غمکش
الله‌وئردینین “حرمت اولدو، بیر ساز اولدو، بیر ده من
(تبریز، ۲۰۰۸) کیتابلارینین چاپی بو قبیلندیر. شاعرین
نشر ائتدیردیگی “اون بیر بوداقلی آغاج” (قاراداغ شعری
مجموعه‌سی، ۲۰۱۷)، حاضردا یایملا دیگی “ادی کؤرپو”
آدلی ائلکترون درگیسی اونون ادبی فعالیتینین باریز
نومونه‌سی کیمی دقتی جلب ائدیر. بو جور تمناسیز
فعالیت نجیب عمل شاعرین -سخاوت عزنین ادبیات
تاریخیمیزده مخصوصی یئری اولاجاغینا شوبهه یئری
قویمور.

البته، سخاوت بیین بو ساحه‌کی فعالیتی شاعرین
خئیرخواه و قایغیکش عمللرینی بیر یارادیجی ضیالی
کیمی گؤزلریمیز اؤننده اوجالدير. سویداشیمیزا تشککور
ائدير و جومله فعالیتینده توکنمه‌ین، بیتمه‌ین باشاریلار
دیله‌ییریک. آشاغیدا اصلاً، روحاً قاراداغلی - قاراباغلی حاق
عاشیغی، ائل شاعری دیریلی قوربانینین مقدس روحونا
احترام علامتی اولاراق، ۱۶ ایل اؤنجه قالادیغیمیز
“قوربانی اوجاغی” نین -
دیریلی قوربانی مجلسینین
بلوک-سایتیندا گؤزل
شاعریمیز، ایستعدادلی و
خئیرخواه شاعریمیز سخاوت
عزنین یارادیجیلیغیندان
اؤرنکلی تقدیم ائدیریک.
شاعری تبریک ائدیر، دوباره
ساغلیقلى عؤمور و بوللوجا

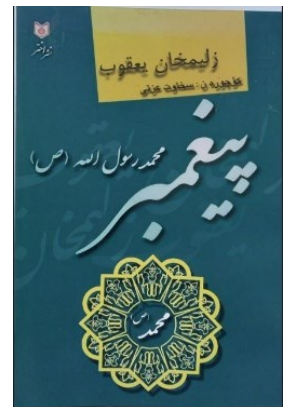

یارادیجیلیق اوغورلاری آرزولاییریک!

عندلیب تخلصونو ده علاوه ائدیپ.) شاعر اؤزو بو باره‌ده
یازیر: “من، سخاوت عزتی عبدالله اوغلو ۱۳۴۵-جی ایلین
یاییندا قاراداغ ماهالیندا دوغولموشام ...”

هله اثرکن اوشاق یاشلاریندا آتاسینی ایتیرن شاعرین
عائله‌سی ۱۳۵۵-جی ایلده تبریز شهرینه کؤچور، آنجاق
بوردا جمعی بیر ایل یاشامالی اولورلار. اهر شهری قاراداغ
ماهالینین مرکزینده قاییدیرلار. تحصیلینی اهرده بیتیرن
شاعرین ادبیاتا ماراغی هله اوشاقلیق چاغلاریندان
باشلایب. بئله کی، قاراداغین بدیعی صنعت اوجاغی
کیمی تشکل تاپماسی اونون حیاتیاتا تامامیله یئنی بیر داد
گتیریر، دؤوقونو اوخشیایر. دؤورونون ساز- سؤز صنعتینه
مئیل ائدن باشقا اوشاقلاری کیمی اونوندا یارادیجیلیق
طالعینین کؤکونده آنالاریمیزین شیرین لایلالاری،
ائتدیردیکلری خالق ناغیللاری و داستانلار دورور.

شوبهه یوخدور کی، قاراداغ
ماهالی گونئیلی-قوزئیلی
آذربایجان تورکلرینین ان
گوجلو عاشیق مرکزی
اولموشدور و بو گون ده
همین صنعته مخصوصی
سایغی واردیر. بورادا واخت
آشیری کئچیریلن صنعت
یاریشمالاری

یارادیجیلیغینین فورمالاشماسینا اهمیتلی درجه‌ده تأثیر
گؤستریب. مثلاً، هله ۱۷ یاشیندا اولارکن پوئزییا
موساییقه‌سینده بیر یئره لاییق گؤرولور و
موکافاتلاندیریلیر. آرتیق ۲۲ یاشیندا سخاوت عزتی عاشیق
داستانلاریندان عبارت “نغمه‌لی داستانلار” کیتابینی
(تبریز، ۱۹۸۹) نشر ائتدیریر. ایکی ایل سونرا ایسه “محبت
داستانلاری” کیتابی (تبریز، ۱۹۹۱) چاپدان چیخیر.
آردینجا “عاشیقلاردان ایشیق‌لار” (تبریز، ۲۰۰۰)، و
“آشیق داستانلاری، ۲۰۱۵” کیتابی ایشیق اوزو گؤرورور.
قئید ائتمک لازیمدیر کی، “عاشیقلاردان ایشیق‌لار”
کیتابی گونئی آذربایجاندا چاپ اولونمامیش آشیق
شعرلریندن و عاشیق شعرلری نین قالیبلریندن بحث ائدن
ایلك نشر نومونه‌سیدیر.

سخاوت عزتی عندلیب بدیعی ادبیاتین تبلیغینده کیفایت
قدر ثمره‌لی ایش گؤرن یارادیجی ضیالیلاریمیزداندیر. او،

باش قويوب دینجیم آلمانغا
منه بیر چییین گتیرین.

تبریزین گنجه لری

نورو حاقدان دولودور
تبریزین گنجه لری
گۆزلیک سنبولودور
تبریزین گنجه لری

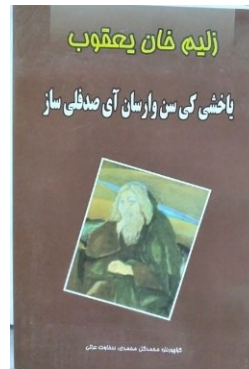
عاجیل دان ، اوسدان دئییه ر
گولگز عابباس دان دئییه ر
بزم آچار داستان دئییه ر
تبریزین گنجه لری

سهنده مجلس قوروب
شعردن چلنگ هوروب
ساهر ، شهریار گوروب
تبریزین گنجه لری

شیدالارا سس وئریب
بارزه هوس وئریب
چوخونا نفس وئریب
تبریزین گنجه لری

نه دئییب گۆزل دئییب
ایرییه دوزل دئییب
صرافا غزل دئییب
تبریزین گنجه لری

چوخ آیدین اوزلر گوروب
نورلو بنیزلر گوروب
شمس تبریزلر گوروب
تبریزین گنجه لری

سختوت عزتی

گلیب بیرده گۆروشمگه،
شکلنیرم من آی داغلار!
کۆهنه سازام قوربتی یه،
کۆکلنیرم من آی داغلار.

ایلیبیر گون ، قارالیر قاش،
گئدیر باجی، گئدیر قارداش،
دوستلار گۆچور یاواش،
تکلنیرم من آی داغلار.

النیب اون، الک میخدا،
هیجران توزو قونور وختا،
سویوق - سویوق، شاختا - شاختا،
بکلنیرم من آی داغلار.

ویدا عاجیل دونیاسینا،
ییغیل - داغیل دونیاسینا،
گئدیپ ناغیل دونیاسینا -
اکلنیرم من آی داغلار.

گتیرین

بو چوبان یامان داریخیر،
تنز اولون نئی یین گتیرین.
باشینا هاوا گلهمیش
اولمامیش اویون گتیرین!

قوش اوچوب یووا داغیلیب.
سس باتیب های - کوی ییغیلیب
سکوتدا کووشن بوغولوب
بیر ملر قویون گتیرین.

بوشالیب یونگول اولماغا
اؤزومو یادا سالماغا

گۆزۈندە حیا باغلار
 ایتمز سرمايا باغلار
 قیران دان مایا باغلار
 تبریزین گئجه لری

یالان تمنادان گل آپار منی ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،
 محببیتی یالان ، عشقی کین دی بو ،
 قیبله سی بیلینمز ، ایمان ، دین دی بو ،
 بهره سی هئچ اولان بیر اکیندی بو ،
 سونسوز ماجرادان گل آپار منی ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،

سینه سیندن سۆز یاغار
 گئجه سی گوندوز یاغار
 آی دوغار اولدوز یاغار
 تبریزین گئجه لری

گل کی ، گلیشینی گۆزله بیر گۆزوم ،
 سنی گۆزلمکدی گئجه گوندوزوم ،
 یامان یاد اولموشام اۆزومه – اۆزوم ،
 قورتار بو جزادان گل آپار منی ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،

اوستو ساری داغلی دی
 آلتی یاشیل باغلی دی
 مین بیر گئجه ناغلی دی
 تبریزین گئجه لری

صون گۆروشی

بیر گون منه بئله بیر مئساج گلدی :
 « بیر گون گلجیم سوراخینا الیندن توتوب سنی
 آپاراجییم بیر یئره کی هئچ کسین الی بیزه چاتماسین »
 امضاء سنه قوربان عزرایل

یالانلار بۇهتانلار دونیاسیندیام ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،
 بیر اۆزگه دونیانین سئوداسیندیام ،
 بو قال و غوغادان گل آپار منی ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،

سئومک یالان اولوب ، سئوگی اویونجاق ،
 « شنلیک ذرره – ذرره غم قوجاق – قوجاق »
 گل وئرك ال – اله قوشولاق ، قاجاق ،
 بو غملى خولیدان گل آپار منی ،
 گل بئله دونیادان ، گل آپار منی ،

سازاقلی سحرده اوشومسمده ،
 سویوق باخیشلاردان اوشویور گۆزوم .
 اۆنومدن پول اوچون قاچان کسلرین ،
 دردینی اۆزۈندە داشییر گۆزوم .

کئچیر بو کئچیددن هر جور آداملار ،
 آغلییان آداملار ، گولن آداملار .
 کئچیر آداملار کی اۆلوسو دیری ،
 کئچیر دیری – دیری اۆلن آداملار .

قیزیلی – گوموشو داش – قاشی یالان ،
 گولوب اوینامای ، گۆز یاشی یالان ،
 دوستو محبتی ، یولداسی یالان ،

دوشوب کشیش قویان فعله اویناما!
 یانیق کرمی یه بئله اویناما!
 بو سس بیر ملتین عۆمور سسی دیر،
 دئمه گولمه جه دیر، یومور سسی دیر،
 کیم دئییر بو تاختا، دمیر سسی دیر،
 آغلابیر اصلی خان، له له اویناما!
 یانیق کرمی یه بئله اویناما!

دینله بو هاوانی اؤزونه قاییت،
 آخدیغین بولاغین گؤزونه قاییت،
 دده اوجاغینین کؤزونه قاییت،
 وارلیغین سوووروب یئله اویناما!
 یانیق کرمی یه بئله اویناما!

داربخدیم

یامان اؤتدو ایللریمین قیر آتی
 خاطره لر توزا باتدی داربخدیم.
 بیر آنا وار او توز - دومان ایچینده
 ایللر اونو هئی آغلالتدی داربخدیم.

دوشنی یوخ یورد - یوواسی بوش قالیب،
 گؤز یاشیندان قایاسیندا یاش قالیب
 اوجاغیندان بیر جوت سؤنوک داش قالیب،
 داشلار منده اوجاق چاتدی داربخدیم.

آدام سیزدی بو اوتاقلار، او داملار،
 کؤکدن دوشوب او باغچالار، باداملار،
 گؤزه دیمیر من گوردویوم آداملار،
 دومان اولدو گؤزدن ایتدی داربخدیم.

یاد صحرادا بیر پیادا غریبم،
 کیم تاپیلار چاتسین دادا غریبم،
 تکلنمیشم بو دونیادا غریبم،
 بودا بئله بیر حیاتدی داربخدیم.

قایغیلی فیکیرلر، گرگین فیکیرلر،
 سوواللار، سورغولار باشیمدا ن اسیر.
 آجی باخیشیلا، بوز قدمی ایله،
 آی آلاه بو میللت هارا تلسیر؟

قوینوندا بیر چانتا، باشیندا پاپاق،
 کئچدی قاباغیمدان دولو بیر کیشی.
 منی فیکیرلرین الیندن آلدی،
 بوز پالتار گئینمیش اولو بیر کیشی.

ایسته دیم قاباغین کسه بیلمدیم،
 اؤیم اللریندن اؤیه بیلمدیم.
 حسرتله دالینجا چوخ باخدیم اونون،
 حئیرتله یئریمدن قوپا بیلمدیم.

گئتدی قولتوغوندا دولو چانتاسی،
 او چانتا خالقیمین سؤز خزینه سی.
 صاباحین، بوگونون، اسکی تاریخین،
 دوغرو قایناغی دیر، دوز خزینه سی.

بیر داها گؤرمگه فلک قویمادی،
 او داهی اینسانی، سؤز دونیاسینی.
 غزئتلر باشیندا بئله یازیلدی،
 زهتابی دیشدی اؤز دونیاسینی!

یانیق کرمی یه بئله اویناما!

اوینا وئران قالمیش خانالار کیمی،
 تویو وایا دؤنموش خینالار کیمی،
 اوینا اوغلو ایتمیش آنالار کیمی،
 بونو باجارماسان هله اویناما!
 یانیق کرمی یه بئله اویناما!

خالینا دیز چؤکوب گولونه آغلا،
 اودونا آلیشیب کولونه آغلا،
 او ناکام بی ایله، گلینه آغلا!

چىنە يىرم اۆتلىرىن دادىنى،
گىيىنىرم ايسىتىسىنى، اودونو،
تامسىنىرام قايمىغىنى، سودونو،
بىر ناغىلدى، احوالاتى داريخديم.

ككلىك ين افسانهسى

او گونلركى اوفق دىن،
گونش باشىن اييردى،
قارانلىق چۆكە، چۆكە
آنام ناغىل دىيىردى.

چوخ منزىللىر آتدادىم
كئچدىم اوزون يوللارى،
هله ده يولداشيمدى
آنامىن ناغىللارى.

دئير:

بىر قىز واريمىش
گۆزلىرىن گۆزلى،
بو دونيانىن بزه يى
يارانىشىن اۆزلى.

عاغىلدىن سرمايالى
ادب، اركاندان درين،
آبرى، حيا سۆزونده
باشى ايدى گۆزلىرىن.

چوخ سايلى ائلچى لردىن
سئودى لاپ يوخسولونو،
وارلى لارى بوراخدى
توتدو يوخسول الينى.

گون گلىدى توى توتولدى
تزه بى له گلىنه،
عادتجه خينا ياغدى
آياغىنا، الينه.

خبرى ائشيتجه يىن
خايىن وارلى ائولادى،
باشىندا قوچولارلا
گلىنى اوغورلادى.

گلىن چوخ تلاش ائتدى
آغلايىب ياش الهدى،
يالوارىب آندا وئردى
منى بوراخىن دئدى.

گۆردو اوركلرى داش
قولاقلىرى ساغىردى،
اوز چئويىب گۆيلره
يارادانى چاغىردى:

«تانرى منى قوش ائله
قانادى گوموش ائله
ائلده روسواى ائله مه
داغدا گونوم خوش ائله
داشلارا يولداش ائله»

اوجا تانرى ائشيتدى
گلىنىن فريادىنى -
اونو قوشا چئويىب
كهلىك قويدو آدىنى.

گلىنلىك بركلىرى
اونلا ابدى قالدى،
آدى ائلده، اوبادا
خينالى كهلىك اولدو.

منه گۆندر

گۆزوم يولدا قالىب آى ايلقارسىزىم
اۆزونده گلمه سن سس منه گۆندر

چۆرۈي داش بىر زاماندا،
ايچىمى يئىمىم آغلايىم.

تاپمادىم شىلىيىن يئرىن،
آختارسام دا درىن - درىن،
هئىچ اولماسا بىر چۆل وئرىن،
دردىمى سايىم آغلايىم.

دارىخما

احوالىمى سورشورسان،
ياخشى دىر حالىم دارىخما.
دومانلى يول لار آرخادا،
قارشىدا اولوم دارىخما!

دارىخما تئز قوجالارسان،
آرزى لارىم تىك سولارسان،
اورىه لىك سالارسان،
قادانى آلىم دارىخما.

بىرىنىن البىندە دىدىر،
بىرىنە ايتىگىن ھىدىر،
بو دۇنيا كىمىنە كىنىدىر،
كىمىنە ظولوم دارىخما.

دۇيىلنلر دوز اولاندا،
منزىلىم سونسوز اولاندا،
ائە دونيا منسىز اولاندا،
دارىخما گولوم دارىخما.

عۇمرون فىلىل لرى

بىلمەدىك گىجە كىچدىك،
يازى يوخويا وئردىك.
عۇمرون ياز يىمىشىنى،
آنچاق يوخودا دردىك.

اىلىك باھار دۇيىلنە،
يوخوم گول آچىب گولور.

اىلىك باھار دۇيىلنە
گۆزومە يوخو گلىر.

يول اۆتور دايانمادان
داياناچاق يئرى يوخ.
گىندىر اثبات ائله سىن
«بىرى وارىدى بىرى يوخ.»

يايندا چكىدى بىزى
يئره - گۆيە احتىياج.
دىلىمىزدە گۆيردى
دۇيە - دۇيە احتىياج.

يايىن قاسىرغاسىندا
قوورولدوق يانا - يانا.
شوكور ھلە يولداشلىق
بو قورخولو كروانا.

بوندا قورخاق نە وار
بو يولون سونو نەدىر؟
بوركولو يايىدان چىخىب
قىزىل پايىزا گىندىر.

پايىز حاصىل فىلىدىر
پايىزدان فىكىر دوغار.
طبيعت قىزىل گىئىر
گۆيدىن بركت ياغار.

منده چوخ آرزىلادىم
قىزىل پايىز عۇمرونو.
چىلى بىر گىجە كىچدىم
عۇمرون پايىز عۇمرونو.

من پايىزى گۆرمەدىم
بولوم چاش باشا چىخدى.
توتدو كىمىن دوغاسى
عۇمروم قىشا چىخدى.

قىش يازىن قاپىسىدىر
اوزونه آچىلارسا.

بو بىر آددىملىق يولو
آددىملاشق اولارسا.

خضير عۆمرو ياشاسان
يولون بوردا بىتەجك.
باھارىن قاپىسىندا
منزىل سونا يىتەجك.

گۆزومە سن گلیرسن

آخىرسان حروف لارا،
يازىما، سن گلیرسن.
سس اولوب بوغازىمدا،
سۆزومە، سن گلیرسن.

قولاق لار قىيىلندا،
«گلن وار» دئىيلىندە،
قاپىمىز دۆيولندە،
گۆزومە سن گلیرسن.

سۆيکەنىپ اورىيمە،
دامىرسان گرىيمە،
دوزوما، چۆرىيمە،
روزوما سن گلیرسن.

دارىخما اۆلوم

گلىشىم بىر آز گىچ اولدو،
دارىخما گولوم، گلیرم.
آياق لارىم آج چاموردا،
خميرده الیم گلیرم.

اوزولدو الیم ال لردن،
كئچدیم شىلى بىل لردن،
تيكانلى، قوملو چۆل لردن،
اوزاندى يولوم گلیرم.

آجىلى بىستە باغلارسان،
درد بايداسىن قوجاقلارسان،
دئسم حالیمی آغلارسان،
سوروشما حالیم گلیرم.

هر بىر عۆموره واجىبسن،
نه قریبه، نه عجیب سن،
دئيه سن منسىز آجىبسان،
گلیرم اۆلوم، گلیرم.

بئله جه دارىخمايیم

سسینله نردیوان قوی،
بو گئجه دارىخمايیم.
دویونله واختیمیزی -
اوج - اوجه دارىخمايیم.

بو گئجه، بوز گئجه دیر،
ایشیغی، آز گئجه دیر،
گئجه، سنسىز گئجه دیر،
دی نئجه، دارىخمايیم.

چكسنة ال یوخوما،
سنسىز دجل یوخوما،
آی آنا گل یوخوما،
بئله جه دارىخمايیم.

حسرت دن دئیه - دئیه

بىزلىيىمىز چالىندى،
اوغولوب سن، من اولدوق.
يازینی دولو دؤيموش،
وئانا كؤوشن اولدوق.

آرزىمىز بار گۆرمەدى،
بختىمىز آت سورمەدى،
سولوموز تاغ وئرمەدى،
قورودا دئىن اولدوق.

درين، داياز، دره، تپه گنديرم،
النسه قار، اوچسا شپه گنديرم،
گول چيچه يي اؤپه - اؤپه گنديرم،
تيكان لارا ديه - ديه گزيرم.

آخشاميني چوخو سحر اونودوب،
سئودييني چوخ سئون لر اونودوب،
بلکه مني او بختهور اونودوب،
هئچ بيلمير ندن، نييه گزيرم.

«عندليب» يوخ يولدا قالميش عربم،
سوسوز چؤلده بير يورولموش عربم،
منده بئله دوه سي اؤلموش عربم،
اؤز باشيما دؤيه - دؤيه گزيرم!

عؤمور دفتري

چوخو ايلي سوودو اوجوزدان اوجوز،
آنجا بيزيم اوچون باها يازيلدي!
طالعي وار گول آچير، گولوش گول لري
قسمت وار درد، کدر، آها يازيلدي!

گونو آيا قاتيپ يئريده بيلديک،
فصلي، فصل ايچينده اريده بيلديک،
شوکور اولسون بير کؤينک چؤروده بيلديک!
بير ياز عؤمروموزه داها يازيلدي.

عندليب ياشيما يئمير دفتريم،
سوسوب، گؤردويونو دئمير دفتريم،
ياشيل قلم ايله عؤمور دفتريم
هميشه يوخ گاهدان - گاه يازيلدي!

گول لر

گؤزل چؤهره سيني گيزلت دي بيزدن،
دئيه سن قيروودان اوشودو گول لر.
سون باهار چاغيندا سيزه مؤحتاجام،
ايلىک باهار عؤمرومون ياشيدي گول لر.

يئيه سي اؤلموش داميق،
چؤکوروق داميق - داميق،
آه صاحييسيز آداميق،
هر ديمدي يه دن اولدوق.

درد چکديک، آجي يئديک،
سئوينچ ندير بيلمه دیک،
نيسگيله شنليک دئديک،
کدره کفن اولدوق.

وئرميشيک يئله ارکي،
اودوزوب باشدا بؤرکو،
بونولا بيزي گؤرکو،
دؤشونه دؤين اولدوق،

حسرتدن دئيه - دئيه،
سسيميز قالخدى گؤيه،
گؤر هاچاندان اي کييه،
بؤلونموش وطن اولدوق

دوه سي اؤلموش عربم ...

ايل لردى کي بير ايتيين دالينجا،
زنجير ساليب يئره، گؤيه گزيرم.
گئجه، گوندوز قارا اوزلو طالعي،
قارقيشلاييب، سؤيه - سؤيه گزيرم!

قارايچيلا اوجا داغلار آشيرام،
«غربت» ييله ياد ائل لرده ياشيرام،
حسرتيله سؤزو - سؤزه قوشورام،
آغي اوسته دئيه - دئيه گزيرم.

يول گنديرم عؤمروم، گونوم اوزونو،
گئيبنميشم يول لاريمين توزونو،
بو يول لاردا بير سئودانين ايزيني،
دمير چاريق گئييه - گئييه گزيرم.

وطن گولوشو

عۆمرون پاییز فصلین یاشایرام من،
نه بیر گول آچیلیر نه چمن گولور.

شوه تئل لریمه، قارا ساجیما

آرا بیر - آرابیر دوشن دن گولور.

آی دنیا کۆینین دونوندا غمدی!

هاردان شلیگیل وار یانیندا غمدی!

ازلینده غمدی، سونوندا غمدی!

نه گلن شاد گلیر، نه گئدن گولور.

کلمه ایستیمیرم آی طالع، آ بخت،

داها لازیم دئییل نه درگاه، نه تخت،

من ایدیم بو شکیل بیر زامان، بیر وقت،

بو نئجه ایشدیرکی، منه، من گولور!

عندلیب اوریم سئوینجه گلر،

سئوینجدن هر یانا سئوینج سیهلر،

مزاریم گول آچار، مزاریم گولر،

هر زامان گورسهکی، بو وطن گولور.

منم ده قیسمتیم

یامان نگرانام سنسیز عزیزیم!

آی لاریم، ایل لریم نگران کئچیر.

دگیشیک سالمیشام یایلا، قیشی،

کئچیر فصیل لریم، نگران کئچیر.

آرزی چیچکلریم بیتیمیرکی، بیتیمیر!

ایل لردی بختیمین بولبولو اؤتمور،

زامانلا سوبوموز بیر آرخا گئتمیر!

دالغالی سئل لریم نگران کئچیر.

عندلیب گۆی لردن لعل مرجان یاغا،

بیری دوشن دئییل سالدیغیم باغا!

منیم ده قیسمتیم بویوموش قاغا -

جیییمه ال لریم نگران کئچیر.

اولدو شاختا یئمی، بوز طوفان یئمی،

یوخ اولدو مضرابی، قیریلدی سیمی،

سولان آرزیم کیمی، اوریم کیمی!

نه لری اؤزو ایله داشیدی گول لر؟

منی ساز کؤورلدر، تئل لر آغلادار!

وعده سیز سارالان گول لر آغلادار!

بیر آنی گولدرور، ایل لر آغلادار!

بو کؤهنه فله بین ایشیدی گول لر.

«عندلیب» بیلیمیرم هانسی یاشدایم،

یورولموش گونشم، باتان قاشدایم،

سون باهار داغلارین آشها آشدایم،

قارشیدا طالعین قیشیدی گول لر.

شوکور اولسون

اؤتوب کئچن ائیش - یوخوش عۆمرومون،

غم آغلایان توزو قالب یادیمدا.

باشیم اوسته آنام دئین لابلانین

چوخو ایتیپ آزی قالب یادیمدا.

بیر بولبولم گولشنیمدن گول ایتیپ،

بیر اوزانام قویوزومدان تئل ایتیپ،

اوبا کؤچوب، یورد داغیلیب، ائل ایتیپ،

بو دردلرین ایزی قالب یادیمدا.

یورولسامدا عۆمور آدلی شله ده!

ایلیشسمده طالع آتان جله ده،

او داستانلی گئجه لردن هله ده،

شوکور اولسون بعضی قالب یادیمدا.

بیز دن اوچان قوش قاناتلی عۆموردن،

بعضاً دادسیز، بعضاً دادلی عۆموردن،

آی عندلیب گنجلیک آدلی عۆموردن!

اونامردین قیزی قالب یادیمدا.

یازیق اورک

نه یئل ایدی، نه قاسیرغا، نه توفان،
بیلینمه‌دی اوستوموزه اسدی نه.

نه پیچاقدی، نه دریازدی، نه اوراق،
عؤمرو بئله دوغرادى نه، کسدى نه.

آوازا باخ ذیل ناله‌دی، بَم کدر،
حیاته باخ سئوینج کدر، غم کدر،
گئجه-گوندوز فیکیر، خیال، غم، کدر،
هوجومدادیر بیر اوریین اوستونه!

ایستر گولک قاش-قاباغی گؤندریر،
یار دئمه‌میش بیزه یاغی گؤندریر،
بال دادمامیش زهر آغی گؤندریر،
بللی دئییل بو فله بین قصدی نه.

بیر دوغو وار منی بوغار ایچیمده،
حسرت یاغار، نیسکیل دوغار ایچیمده،
آی «عندلیب» بیر یانغی وار ایچیمده،
باشا دوشمور دایان ندی، بس دی نه.

آچین قاپی لاری گلن باهاردی

یئنه داش دیبینده کؤیردی دیشه،
شاختادا قورتاردی، قیشدا قورتاردی.
حزین نفسیله دئیر بنؤوشه :
آچین قاپی لاری گلن باهاردی.

هر بوداق باشیندا بیر دسته گول وار،
گول لرین اوستونده نه گلها- گل وار،
قدیم بابالاردان بئله مثل وار:
«سویوغون، شاختانین، مئیدانی داردی»
آچین قاپی لاری گلن باهاردی .

یاستی چمن لرده وتلاییر قوزو،
بولاق لار باغرینا باسیب یاریزی،

دوشون داغ دؤشونده اریین بوزو،
هر بیر قارانلیغین دان یئری واردی
آچین قاپی لاری گلن باهاردی.

کسمه اومیدینی کسمه باهاردان،
اومیددی قورتاران انسانی داردان،
دئمه بیرده چیچک بیته‌جک هاردان؟
اسنسه کولک دی، یاغاسا قاردی
آچین قاپی لاری گلن باهاردی.

«عندلیب» بو گلن نه خوش قوناقدی
طعبیت یولونا چیچک لر یاغدی
هایقیران دره‌دی، کیشنه‌ین داغدی،
دئمه نه های هارای، نه شارها شاردی
آچین قاپی لاری گلن باهاردی.

بیر عزیز دوستوما

دوستوم هله قیشدی، قیشین شاختاسی،
یامان آپاریبدی هوشا داغلاری.
ایندی کرم ایستر یانیندا له‌له!
اوخویا- اوخویا آشا داغلاری.

دایان یاغیش واختی، سئل واختی گلسین،
گونشله تورپاغین دیل واختی گلسین،
چاتیلسین اوبالار ائل واختی گلسین،
اوندا گل دولاناق قوشا داغلاری.

گول لرین اوستونده اوخویا قوش لار،
ککلیگین سسییله اویانا داش لار،
شاخییا ایلدیریم، یاغا یاغیش لار،
«عندلیب» بزه‌یه مئشه داغلاری.

کسمه شکسته

یوخ عزیم چاغیریب، یوخ عزیم دئییب،
منیمله آغلادی کسمه شکسته.

اُنیش لَر، یوخوش لار اوزومه دوردو،
آغری لار، آجی لار عؤمرومو یوردو!
سنسیز کئچن عؤمور آغیر عؤموردو
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.

آلیشان اوجاغام، قوورولان ساجام،
یوخ اولان وارلیغام، داغیلان گوجم،
الین وئر الیمه سنه مؤحتاجام،
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.

اھرین زلزله سینده داغیلان کندلره

هله یادیمدادیر او شیرین آن لار،
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم.
آی منی دویان لار، منی آنان لار،
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم.

بیر حَیْط واریدی باغچالی، باغلی،
باغیندا گیلان لار، قارالی آغلی،
بیر اوتاق واریدی طاغچالی، طاغلی،
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم.

پوزولوب رونقی، دییشیب حالی،
قاریشیب توپراغا جاهی، جلالی،
او دؤشده بیر کندوار یاسلی، یارالی،
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم.

دونیانین خئیرینی، شریرینی آتیپ،
ایل لر یورغونودو ییخیلیب - یاتیپ،
اورداد بیر تیار کند یئریندن باتیب!
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم!

اورداد آنالار وار ساچینی یولار،
باجی وار نیسگیلی ابدی قالار،
هاردادی «خورامو»، هانی «مولالار»
من اورداد بیر گؤزل توی ائیلهمیشدیم!

بلکهده منیمله کؤهنه تانیشدی،
منی قوجاقلادی کسمه شکسته.

عزیم دئییه دئییه گئتدی عزیزلر!
قورتاردی، توکندی، بیتدی عزیزلر!
اونون لایلاسینا یاندی عزیزلر
یئنهده چاغلادی کسمه شکسته.

یوردو ایلیم، آیم، گونوم کؤنلومو!
دردلره، غم لره غنیم کؤنلومو،
«عندلیب» یئنهده منیم کؤنلومو -
اؤزوننه باغلادی کسمه شکسته.

آنامین ال لری

اوزومه توخاندی بیر گول یارباغی،
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.
یارپاق لار بزه دی باغچانی، باغی،
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.

اکدییین فیدانین گولو دانیشدی،
چالیدیغین لایلانین دیلی دانیشدی،
او آلما ناققیشلی خالی دانیشدی،
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.

آناسیز بودونیا آهدی، آزاردی،
نه یاخشی دونیادا آنالار واردی،
قیزیم قول لارینی بوینوما ساردی،
آی آنا ال لرین یادیمادوشدو.

«عندليب» سۆزومون ازلى «مزرعه»
هر سۆزو صۇحبىتى مژهلى «مزرعه»
هانى گۆزلرېن گۆزلى «مزرعه»
من اوردا بير گۆزل توى ائبله ميشديم.

اللى ياشين باشيندا

دوغولاندان الهى، گۆزلىرې اغلار منم،
دردى دفتره سيغماز، اوريى داغلار منم،
آنا اوزو گۆرمه يىن، آناسى چاغلار منم،
بو طالعه قاتلانيپ، فلكله دۆيوشموشم.

ايرادمه يورموشام، قاسيرغالى ايل لرى،
يورولمادان كئچميشم، چوخ چتېن منزىل لرى،
منى بوغا بيلمه يىپ، دردېن، غمېن سئل لرى،
اىستى يه سېنه گريپ، كولكله دۆيوشموشم.

اللى ايللىك عۆمورده، چوخ گديكلر آشميشام،
يول لارېمدا گۆيىر، داش لارلا ساواشميشام،
سعادتين دالېنجا، يئره، گۆيه قاچميشام،
بختېمله گولش توتوب، فلكله دۆيوشموشم.

شوشه كيمى ياشادېم، پولاد دمير ايچينده،
اۆز امرېمى يئتىردېم، مېن بير امير ايچينده،
ائىش - يوخوش يول گلن، ياشام، عۆمور ايچينده،
قېلىلدىن كمدن كئچىپ، الكله دۆيوشموشم.

سعادتين گونشى، منيم اوچون دوغمادى،
سيسقا باهار ياغيشى، بوستانېما ياغمادى،
آي عندليب اىسته يىم، يئره گۆيه سيغمادى،
ناكام قالان آرزېملا، ديلكله دۆيوشموشم.

نادرېن قلمى شعير يازاندا

سويوق طبعيتېن دېيشېپ بئله،
پايىز شاعر اولور، قيش شاعر اولور،
بير اورىي يوخا گۆزله دۆنوب،
قايا شاعر اولور، داش شاعر اولور،

آغاچ دان آغاچا غزل گزديريپ،
ماهنى دئيه - دئيه قوش شاعر اولور،
نادرېن قلمى شعر يازاندا.

غزل رقص ائله بير گۆز لىيىندن،
قوشما هئجا - هئجا يوز شرف تاپير،
محبت داستانى دئير گرايلى،
اوغلان قوچاقلانير، قيز شرف تاپير،

چاتير سون حدينه دويغو، دوشونجه،
سۆز قيمت گۆتورور، سۆز شرف تاپير،
نادرېن قلمى شعر يازاندا.

وئريب لئجه يىنى اسن يئل لره،
لاله ياللى گئدير خياو دوزونده،
بولاق لار شيرها شير موغام سؤيله بير،
يارپىز مورگوله بير سويون اوزونده،
تۆكور گۆز ياشىنى داغ بولوت لارى،
داغدا داغليغىنى تاپير اؤزونده،
نادرېن قلمى شعر يازاندا.

بير دوه قاتارى او يال دان آشير،
بير ائلين كۆچودور بو يال دان گئدير،
عاشيق لار باشلاير اوبا توى لارېن،
گۆر هانسى دونيا لار خيال دان گئدير،
تئللى ساز دانيشير، قوشما ديللنير،
صحبت ائلدن گئدير، ماحال دان گئدير،
نادرېن قلمى شعر يازاندا،

بیزیکی دنیانین گناه چئشمه سی؟
یا دنیا یارادیر گوناھی بیزده؟
حلالی، حرامی قاتیشیق سالیب،
گورنده یوونسیز طاماحی بیزده.
بلکده اؤلور بیزه گولورلر!!

هاچانسا شیطانین اوزونه گولوب،
اوچور نفسیمیزین هاواسی اوچور!!
فلاکت دئوینین الینده اسیر،
دونیانین سعادت بیناسی اوچور!
هاچانسا انسانین توخانیب الی،
بیر گناه سیز قوشون یوواسی اوچور!

سولار زهرلنیر نفسیمیزدن
مئشه دن مئشه لیک جلاسی اوچور!!
اوچوردوب بو قدر گؤز للیک لری
سونرا ماتم توتوب یاس ساخلا یاندا.
بلکده اؤلور بیزه گولورلر!!

قدرت کورسوسوندن، کوچ کورسوسوندن،
گلیر سیاستین گوپ ها گوپ سسی.
وورها وور چاغیران سسلر چوخالیر
بوردا ائشیدیلیمیر دایان، هوپ سسی.
بلکه اؤلورلرین شوون سسی دیر
ایرنج توفنگ سسی، قورخونج توپ سسی!
سس سسه وئربلر توپ، توفنگیله

بلکده اؤلور بیزه گولورلر.
اؤلور گولورلر اولاردان نییه،
عبرت گؤتورمه دیک، مایا درمه دیک.
اؤلور گولورلر اولاردان قالان،
داغیلیمیش یوردلاری نییه گؤرمه دیک.
یوز مین حسرت ایله سؤیله ینده بیز،
«دونیا گلشنینده صفا سؤرمه دیک»
بلکده اؤلور بیزه گولورلر!!

«عندلیب» سینه سین آچیر ساوالان،
دئدی می مین دستان، مین صحبت اولور،
دانی شیر باشیندان اؤتوشن لری،
بیر ائللین تاریخی روایت اولور،
منیم سلطان بابام، ساوالان بابام،
تپه دن دیرناغا شعریت اولور،
نادرین قلمی شعر یازاندا.

بلکده اؤلور بیزه گولورلر

سئوگینی، سئوینجی بوکوب غم لره،
حیات دا بیر گولوب یوز آغلا یاندا.
دیری لر اوستونه مر می لر تۆکوب!
اؤلور دالینجا گؤز آغلا یاندا.
هر گون قوجا قلا ییب قیبر داش لارین
یانیقلی - یانیقلی بیز آغلا یاندا.
بلکده اؤلور بیزه گولورلر!!

دونیا شیرینلشیر بیزه گون به گون!
بو بال بارداغیندان دویان تاپیلماز.
«دونیا وفاسیز دیر، عؤمورلر فانی»
دئین تاپیلماز دا دویان تاپیلماز.
باخیب بؤرکوموزه بئله دئینده:
«بیر زامان سنی ده قویان تاپیلماز»
بلکده اؤلور بیزه گولورلر!!

هله ده بیلیمیریک بو نه دیر بئله،
یارادیر مین درد، مین آهی بیزده.

خاطره لی شکیل لر

خسرو سرتیپی، سخاوت عزتی، سام سردار «ستارخان»ین نتیجه سی

ساغدان پرفسور سیف الدین غنی_اوو_خواننده آغا کریم
نافذ- ائلخان ممدلی

ستار گلمحمدی و سخاوت عزتی

ساغدان عاشیق عدالت دلی داغلی، زلیمخان یعقوب

زنجان شاعیرلری ایله

ساغدان ودود دوستی سخاوت عزتی - بابک اسلامی -
چاپار محمدی- مرحوم سوسن نواده رضی

منمد اصلان و...

ساغدان پرفسور ائلخان ممدلی - پرفسور سدنیک پاشایئو - سردار پاشایئو

اهر- اوستاد بارزین ائوی

ناظم حسینلی نین یارادیجیلیگی حاققیندا ییغجام بیلگکندیرمه

NAZİM HÜSEYNİNİN YARADICILIĞI HAQQINDA YIĞCAM BİLGƏLƏNDİRMƏ

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

Dr. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

اُندیر.بایراق ناظم حسینلی نین شعیرینده تاریخی بؤیوکلیک و ابدی رزم کیمی وئرلییر.بایراغی سادهجه پارچا دئیل، مین ایللرین یولونو گلمیش، ائیلین دایاناجاغی و مقدس بیر اولکو *ülkü* کیمی تصویر و تقدیم ائدیر . تاریخی تسلسل «مین ایللردیر یول گلیر» مصراعسی بایراغی بیر دؤلت سیموولو اولماقلا یاناشی، تورکون تاریخنین و وارلیغینین گؤستریجیسی کیمی وئریر .

ناظمین شعیرین ده بایراق گویده دالغالانان تورک روحودور و روحانی سیموولدور. «تابوتلارا بوکولندی» مصراعسی شاعیرین بایراغا وئردیگی دیرین ان یوکسک نوقطهسیدیر. بورادا بایراق، شهیدین اؤلمزلیگینین و وطن یولونداکی فداکارلیغین ان یوکسک مقامیدیر و وطن بولونمه مزلینین سیموولدور. توران عشقی ایله اوجا گویلرده گلّه جییمیزه بلدچی دیر.

جغرافی بیرلیگین گؤسترجیسی دیر ناظمین بایراغی. تبریز، گؤیچه، دربند و خانکندی کیمی جوغرافی اَدلاری سادالاماقلا، شاعیر «بوتؤو آذربایجان» ایده سینی پوتیک بیر دیلله سسلندیریر و بایراغی بوتون تورک تورباقلارینین بیرلشدیریجی گوجو کیمی تقدیم ائدیر. وطن و بایراق هم ده سرحدسیر بیر اولکونون رمزی دیر.

ناظم حسین لینین یارادیجیلیغینداکی میلی دویغو وطن پرورلیک فلسفه سینین ان پارلاق و کؤورک تظاهورلریندندیر. اونون شعیرلری بیر-بیرینی تاماملاییر، میلی دؤولتچیلیگی آشیلاییر، اونون شعیرلری وطن اوغروندا وارلیغیندان و جانیندان کئچن قهرمانلارین داستانینی اؤزوندّه احتیوا ائدیر.

"شهیدلر" شعرى شاعیرین پوتیک گوجونون ان یوکسک زیروه لریندن بیریدیر. ناظم حسینلی شهیدلیک مؤوضوسونا یاناشارکن کلیشه لردن قاچیر؛ او، شهید آناسینین و آتاسینین کدرینی، وطنین یاشاماسی اوچون فدا اولونان حیاتلارین آغیرلیغینی "وطن اولماسا، آنا نیه گرک؟" سوالی ایله فلسفی بیر موستیوه داشییر.

«شهیدلر» شعیری فداکارلیغین و آغیرنین دیلی دیر. بیر قهرمانلیق سالنامه سی و عئینی زاماندا بیر «آنا-آتا» تراژیدی سینین درین فلسفی ایضاحیدیر. شاعیر شهیدین «عادی، ساده بیر اوغول یا قیز» اولدوغونو وورغولایاراق،

ناظم حسینلی، آذربایجانین اوتایندا قدیم تورک یوردو اوغوز دیاریندان دیر. او کلاسیک وطنپرورلیک عنعنهلرینی معاصر زامانین طلبلری و شخصی پوتیک اینتویسییاسی ایله بیرلشدیرن شاعر دیر.

ناظم حسینلی نین شعرلری تکجه سؤزلرین هارمونیا سی دئیل، هم ده بیر میلتین تاریخی طالعینین، غورورونون و موباریزه عزمین پوتیک سالنامه سیدیر. اونون دؤیوش مثیدانلاریندان سوزولوب گلن جسارتی، آنا قوجاغینداکی نیسگیلی و وطن تورپاغینا اولان سونسوز احترامی عئینی صمیمیتله قلمه آلیر. شاعیرین یارادیجیلیگی بیرباشا خالقین روحوندان، اونون تاریخی یادداشیندان و گلّه جه یه اولان اینامیندان بهره لنیر.

ناظم حسینلی نین پوتیک اولوبو و دیلینین مفهومو آیدیندیر، او جسارتلیدیر و "ووروجودور". او، مرکب متافورالاردان چوخ، بیرباشا اوریه خطاب ائدن ایپتیلره و ریتیمیک آخینا اوستونلوک وئریر. اونون شعرلری، تکجه کئچمیشین قهرمانلیقلارینی دئیل، هم ده گلّه جه یین ایشیقلی یوللارینی ایشیقلاندیران بیر مایاکدیر.

اونون شعرلرینده ایده و تماتیک وحدت شاعرانه لیکله یاناشی جنگ آورلیکله ده دیقتی جلب ائدیر

حتی اونون "یومروق" شعرى، معاصر آذربایجان تاریخینین ان شرفلی صحیفه لریندن بیرى اولان ۴۴ گونلوک وطن موحاریبه سینین حیسى و سیاسى مانیفستو ماهیتینده دیر. ناظم حسینلی بورادا یومروغو تکجه فیزیکی بیر گوج دئیل، "وارلیق رمزی" و "مقدس بیرلیک" کیمی یوکسک دیرلرله عئینیلشدیریر. حتی اونون یاراتدیغی یوموروق او قدر عظیم و گوجلودور کی دشمنی و دوشمنلری قورخو عذابینا گرفتار ائله ییر.

شاعیر "آذربایجان بایراغی" شعرینده بایراغی مین ایللرین یوللاریندان کئچن، تابوتلارا بوکولن، زیروه لره دیکیلن و بوتون تورک دونیاسینی تورانچیلیق اطرافیندا (تبریز، دربند، گؤیچه) بیرلشدیرن بیر مشعل کیمی تصویر

پوئیک مانیفستی کیمی دیرلندیریله بیلر. شاعر بوتون یارادیجیلیغیندا تاریخی سورہ جین قاتیلیمجیسی و ایدئولوق تبلیغاتچیسی مؤوقعینده چیخیش ائدیر.

Dr. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)
Xudafərin dərgisinin sahibi və baş redaktoru
Tehran 2026 haziran

ناظم حسین لی دن شعرلر NAZİM HÜSEYNLİDƏN ŞEİRLƏR

Nazim Hüseyinli
İÇİM SEVGİ İLƏ DOLU

ایچیم سئوگی ایله دولو
حاق اوغرون دا اویاق اولام،
بیخی لانا دایاق اولام،
آیاق سیزا آیاق اولام،
ایچیم سئوگی ایله دولو !

گونش گوی دن ایشیق ساچار،
یئرده گونچه گوللر آچار،
بالاسینی آنا قوجار،
ایچیم سئوگی ایله دولو !

بیر ائو یان سا سیزیلدارام،
بیر قوش دون سا سیزیلدارام،
بوداق سین سا سیزیلدارام،
ایچیم سئوگی ایله دولو !

وطن سئوگیسینین هر کسین قلبینده کی ان دوغال حیس اولدوغونو گؤستریر. «من ائوده قالامارام» دیالوقو شهیدین بیر سیفاریشه دئییل، ایچ گوجو و ویجدانی ایله ساواشا گئتدییینی گؤستریر.

شاعیر شهیدلیک مقامینی روحون «گؤیلرین ان اوجا قاتینا» یوکسلمه سی کیمی تصویر ائدیر. بو، اؤلومون دئییل، ابدی یاشامین ایثباتیدیر.

حتی ناظم حسیننه گوره «شهید آناسی دا شهیددیر» و «شهید آناسی دا شهیددیر» چونکی وطنین آزادلیغی اوچون ان قیمتلیلرینی ایتره ن اونلاردیر. والیدینلرین اورهک داغینین درین و توکنمز اولدوغونو چوخ تاثیرلی وئیر. «وطن اولماسا، آنا نیه گرک؟...» سوالی هر شئین تمیلینده وطنین دایاندیغینی و بوتون عائیله وی دیرلرین، وطن سایه سینده جان تاپدیغینی اوخوجونون ویجدانینا حاکیم ائدیر.

عمومیتله ناظم حسینلی شعرلرینده ساده لیگی و درینلیگی بیر آرایا گتیره بیلیر. اونون دیلی شعار دئییل، یاشانمیش و سئزیمیش بیر حیس دیر. شاعیرین دیلی آخچی و حزیندیر. او، «قوپوز» سسی کیمی ملودیکدیر، لاکین دؤیوش میثدانینین سرتلیینی ده اؤزوندە ساخلایر. اوخوجونو تکجه کئچمیشی یاد ائتمه یه دئییل، هم ده وطنین هر بیر پارچاسینا، صاحب چیخماغا سسله ییر.

ناظم حسینلی نین یارادیجیلیغی وطنپرورلیک پوئزیاسیدیر. هم ده اونون اثرلری دئسکرپتیو (توصیفی) و پانئگیریک (تکریم ائدیجی) خصوصیتلره مالیک دیر. یاناشما باخیمیندان او سیستملشدیریلیمیش بیر توپ یئکون فیکیر چیخدیسینی اوز اثرلرینده اوخوجولارینا ارمغان ائدیر. جمعیتی بیر نقطه ده بیرلشدیرن ایدئولوژی پلاتفورما فورمالاشدیریر. فکرین ده میللتین کوللئکتیو یادداشیندا تورکون اؤلومسوزلوک رمزی کیمی کودلاشدیریلدیغینی گؤستریر. ناظم حسینلی لئکسیکادا آرخابیک و معاصر تئرمینلری مهارتله سینتتئر ائدیر.

او عموم میلی هیجانی " قیزیل قوردلار" پوئماسیدا اولدوغو کیمی باشقا اثرلرین ده ده عمومی کدری ده شرف و قورورلا ترانسفورماسییا ائدیر. ناظمین شعرلری و عمومیتله یارادیجیلیغینا گوز اوجو باخیشلا درین دن آنالییرسان کی اونون یارادیجیلیغی ایستروکتور باخیمیدان کامیل، ایدئولوژی باخیمیدان ایسه میلی اؤزونودرکین

یوخ سا گل دی آخیر زامان،
دنیز، قایتار سئوگی لی می .

ائله بیر فیرتینا قویار،
گۆتور، منی ده آل، آپار،
روحوم اوردا اونو تاپار،
دنیز، قایتار سئوگی لی می .

سئو دونیانی، اینسان اوغلو SEV DÜNYANI İNSAN OĞLU

یئری سنین، گۆیو سنین،
تورپاق، هاوا، سویو سنین،
قیشی سنین، یایی سنین،
سئو دونیانی، اینسان اوغلو .

دنیز، ساحل، یول، داغ سنین،
آغاچ سنین، یارپاق سنین،
نه گۆرورسهن، گۆر، باخ سنین،
سئو دونیانی، اینسان اوغلو .

چیرکله ن دیرمه، زربه وورما،
بئش اکممیش بیرین قیرما،
هئچ کیم سه یه کلک قورما،
سئو دونیانی، اینسان اوغلو .

قارا، ساری، یا آغ اول سن
دره، تپه، یا داغ اول سن،
هر دردینه اورتاق اول سن،
سئو دونیانی، اینسان اوغلو .

باجی اولون، قارداش اولون،
یاخین اولون، سیرداش اولون،
دوניהا بیردیر، یوردداش اولون
سئو دونیانی، اینسان اوغلو .

وطن-عشقیم، نوروم منوم،
یاریم منیم - یاریم منیم،
اؤولاد، نوه واریم منیم،
ایچیم سئوگی ایله دولو !

گۆزل، هر چاغ گۆزون گولسون،
بختین گولسون، اوزون گولسون،
شیریندیل اول، سۆزون گولسون،
ایچیم سئوگی ایله دولو !

آغ کفه نه بوروسه لر،
مزارلیغا یوروسه لر،
اوستوم اورتوب زاری سالار ...
ایچیم سئوگی ایله دولو !

دنیز، قایتار سئوگیلی می DƏNİZ QAYTAR SEVGİLİMİ

سئودی اینسانی دنیزده، سولاردا غیب ائدنلره

سئله دؤنوب گۆزلرده یاش،
دنیز، سنین اوریین داش،
قورویای دی سولارین کاش،
دنیز، قایتار سئوگی لی می .

نئچه قارداش، نئچه آتا،
دوش دو بیردن ایته-باتا،
سنی خالقین آهی توتا،
دنیز، قایتار سئوگی لی می .

دالغا، هارا آتدین اونو،
نره، سنمی توتدون اونو،
دنیز، نیه اوددون اونو،
دنیز، قایتار سئوگی لی می .

گووه نیردیک سنه یامان،
وئرمدین دی نیه آمان،

گۆرسن كى، بىر بۇدۇرە يەن وار،
دارا دۇشەن، تىترە يەن وار،
چات كىمكە، حالىنى سور،
سئۇ دۇنيانى، اينسان اوغلو .

اولسا دا چوخ آمان سىز، سرت،
گل ائىلەمە هر دردى درد،
اؤلومو دە قارشىلا مرد،
سئۇ دۇنيانى، اينسان اوغلو .

گونش باخيش اسيرگمز،
گۆيلر ياغيش اسيرگمز،
تانرى ناخيش اسيرگمز،
سئۇ دۇنيانى، اينسان اوغلو .

پىسلەمە سىن اونو يئتەن،
دئىي ليك هئچ يانا گئدن،
اوستو وطن، آلتى وطن،
سئۇ دۇنيانى، اينسان اوغلو .

سن دۇنيايا نە وئرمىسن

SƏN DÜNYAYA NƏ VERMİSƏN

اۋزونو هئى اۋين آدام ،
دۇنيامىزى سۋيەن آدام ،
دۇنيا پىس دىر دئىيەن آدام ،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن ؟

دۇنيا سنى بىسلە يىب دى،
يئدىرىب دى، سوسلە يىب دى،
دوروست لويە سىسلە يىب دى،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن ؟

يىخىلانى قالدردىنمى،
بىر آغلان گۆلدوردونمو،

گۆز ياشىنى سىلدردىنمى،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟
ظلم گۆردون هايقيردىنمى،
ظالم گۆردون هايقيردىنمى،
سورون گۆردون هايقيردىنمى،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

شىطانلا ال توتان بىزىك،
ايرى يولو گئدن بىزىك،
دۇنيانى پىس ائدن بىزىك،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

خئير ايله شر ساريشيب،
ياخشى يامانلا باريشيب،
صاف لىق چىر كاپكا قارىشيب،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

جەننەمە دۇندرمىشيك،
آلچالتمىشيق، ائندىرمىشيك،
كۆرپولرى ياندىرمىشيق،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

لئش آختاران قارغا چوخدو،
اوغرولا را آرغا چوخدو ،
حاقا دوشمەم دارغا چوخدو ،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

قىبىلەن بل لى، توشون بل لى،
توللودون، ياشين بل لى، ..
مزارين، باش داشين بل لى،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

اللشيرسن يئرلە، گۆيلە :
دۇنيا بۇيلە، زامان بۇيلە،
بىر اۋزونە سوال ائىلە،
سن دۇنيايا نە وئرمىسن؟

تورک شعرینین ابدیلیک تاخت تاجی !
 نواینین روحو بوردا بیزیمله دیر،
 قاناد وئریر هر بوز قوردا، بیزیمله دیر !
 سۆز مولکونون ایلک شاهیندان بهرلنپ،
 پوئزیا الله یندان بهرلنپ .

«خمسه» - بئشلیک بانیسیدیر شیخ نظامی، ..
 امیر خوسرو، نوای و بیر ده جامی
 زیروله ره یوکسلدیبلر «خمسه» لری،
 شعریتته تاج ائدیبلر «خمسه» لری .

تورک دیلینی شعر دیلی یاپان شاعر،
 ابدیلیک شؤهرت، آد-سان تاپان شاعر !
 عنعننی کؤکدن پوزان نوایدیر،
 تورکجه ایلکین «خمسه» یازان نوایدیر .

تورک دیلینین ساواش چیسسی؟ ساواش چی یوخ،
 ساواشلارین سرکرده سی، ساواش چی چوخ !
 داهی دیل چی کاشقارینین، آردیجیلی،
 سایه سینده چوخ گلیشدی تورکون دیلی !

وطنی، دئی، تورک ائلینین هاراسیدیر،
 ماجاریستان او یغوریستان آراسیدیر !
 دایم تورکه خیدمت اولوب آمال، یولو،
 وطن اونا هم توران، هم اؤزبک ائلی !
 توران آدلی بیر مملکت قورولمادا،
 دوشمن گؤروب باغری همن یارلمادا .

هر کلمه سی چوخ شیریندیر، بال دادیدیر،
 فوضولینین سۆز قیبله سی، اوستادیدیر،
 تورک شعرینین زیروه سیدیر هر ایکسی،
 ساروانیدیر، گور سسیدیر هر ایکسی .

بیر سئودادان سینه سینه داغ چکیلدی،
 گول یئرینه اورینه قم اکیلدی،
 قیرخ گون ایچره او ایلاسه سولدو گئتدی،
 ناکام عشقین قوربانی تک اؤلدو گئتدی،
 شاعر قلبی بو سئودایا مزار اولدو،
 توم تورانا ایشیق ساچان یازار اولدو .

تورانین باش شهرینده داغلار چاپین،
 توران عشق لی داهیلره هیکل یاپین .
 آدی، گوجو دوشمن باغرین چارپاز دیر

دونیا منم، سن سن، بیزیک،
 چوخو ایری، آزی دوزوک،
 نه ائبله سین دونیا یازیق،
 سن دونیا یا نه وئرمیسن؟

هامی دان دا وطن اوستون ! HAMİDANDA VƏTƏN ÜSTÜN

نه من اوستون، نه سن اوستون،
 دؤیوشلره گئدن اوستون،
 یاغیلا جنگ ائدن اوستون،
 هامی دان دا وطن اوستون !

قیمی دی ایگید جانا-اوستون،
 ائل بورج لودور اونا-اوستون،
 اوغلو شهید آنا اوستون،
 هامی دان دا وطن اوستون !

اؤمرو شام تک سؤنه ن اوستون،
 قاضی کیمی دؤنه ن اوستون
 دوشمه نلری یئنه ن اوستون،
 هامی دان دا وطن اوستون !

پلانلاری جیزان اوستون،
 یاغیلاری ازن اوستون،
 ظفرلری یازان اوستون،
 هامی دان دا وطن اوستون !

بیر گونشدیر ...

BİR GÜNƏŞDİR...

علیشیر نواینین ۵۸۵ ایللیینه

تورک قومونون، تورک دیلینین دایاغیدیر،
 توران آدلی قوت لو یولون مایاغیدیر .

بیر گونشدیر - چیخماسی وار، باتماسی یوخ،
 دایم تورکون کؤنلونده دیر، گئتمه سی یوخ !
 کؤکدن قوپماز، همشه یاشیل سۆز آغاجی،

پارامپارچا اولدو توركلوك،
 ساچلاريني يولدو توركلوك،
 قان ايتيردى، سولدو توركلوك،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

اوزوموزو كسه-كسه،
 تورك قوومونو سالدین نسه،
 قول ائيلدين كافير كسه،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

سن قوردوغون عمل، ايشدى،
 ساينده چين، روس گليشدى،
 تورك آخسادى، گئرى دوشدو،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

کينايتلر سلاحيسان،
 خيانتلر سلاحيسان،
 جينايتلر سلاحيسان،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

سوزوموزو كسمسیدين،
 ايزيميزى كسمسیدين،
 اوزوموزو كسمسیدين ...
 اوزوموزو كسن قيلينج.

آنجا ق دوشمن، ياغي وور دى،
 اوزوموزو كسمه بير ده،
 توركون اولسون گوى ده، يئر ده
 اوزوموزو كسن قيلينج .

۲۰۲۵

۲۰ يانوار شهيدلرى

20 YANVAR ŞƏHİDLƏRİ

قانلى يانوار فاجعه سينين ۳۰ ايلليينه

يادلار، سيزى چاغيردى كيم؟
 يوردا حاكم اولوم-ايتيم،

چوخ اوندلر، عاليم، شاعر، سرکردهلر،
 قوی یئر آلسین بو هیکلر سرگیسینده،
 نوای ده اونلارین اؤن جرگه سینده !

۲۰۲۶

اوزوموزو كسن قيلينج
 ÖZÜMÜZÜ KƏSƏN QILINC

« من هميشه دئيمشيم، يئننه ده دئييرم، بو تاختدا
 كيمين اوتوراجاگينين منيم اوچون هئچ بير فرقى يوخدور.
 منيم اوچون واجيب اولان وطنيمين موستقيلليگيدير .»
 گورشاد،

گؤيتورك خاقانليگينين قهرمان سرکردهسى « اوزوموزو
 كسن قيلينج» پيئسيندن
 توركلويونو اونوتدون سن،
 زلزلهلر ياراتدين سن،
 كؤكوموزو قوروتدون سن،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

قزبلندين، چيلديردين سن،
 قارداشلارى اؤلدوردون سن،
 ياغيلارى گولدوردون سن،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

توركون هانسى ائلينده سن،
 هانسى توركون الينده سن-
 شيطانلارين فعلينده سن،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

دولو خاقان، باخ، باشقا كيم،
 تئيمور، داها نئچه ظالم،
 شاه ايسماعيل، سلطان سليم، ..
 اوزوموزو كسن قيلينج.

الينده دير گاه خاقانين،
 گاه بير شاهين، گاه سلطانين،
 ناحاق آلير توركون جانين،
 اوزوموزو كسن قيلينج.

او تاي-بو تاي بير اولمالي،
 حاقين سسي گور اولمالي،
 ان مقدس يئر اولمالي
 ٢٠ يانوار شهيدلري !
 ١٨،٠١،٢٠٢٠

آذربايجان بايراغي
 AZƏRBAYCAN BAYRAĞI
 كئچميشلردن ديكليز،
 مين ايللردير يول گليز،
 آرخاسينجا ائل گليز،
 آذربايجان بايراغي !

زيروه لره ديكيلندي،
 اونونده ديز چؤكولندي،
 تابوتلارا بوكولندي
 آذربايجان بايراغي !

بير مشلدي - گور، سؤنمز،
 يوكسليبيدير، هئچ ائنمز،
 قلبه سيز گئري دؤنمز
 آذربايجان بايراغي !

قاراباغا ائل-ائل دؤنور،
 سجده سينه داغلار ائنيير،
 خانكندیده دالغالانير
 آذربايجان بايراغي !

آنا تبريز يولون گؤزلر،
 گؤيچه سنه باخيپ سيزلار،
 دربند حسرت، زامان ايزلر،
 آذربايجان بايراغي !

حفظ ائيله سين دايم خودا،
 ايديرمريك هئچ وخت يادا،
 اوغروندا جان اولسون فدا،
 آذربايجان بايراغي !

٢٠٢٤

بدنلري ديديم-ديديم
 ٢٠ يانوار شهيدلري !
 اونده گئدن بايراكلاردير،
 الي يالين سلاقلاردير،
 ياتماييبلار، اوياكلاردير
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

سينه لري سئوگي دولو،
 وطنينين صادق قولو،
 باغيم سيزليق عشقي، يولو
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

هاردان گلدی بئله يازي؟
 قان ايچينده اوغلو، قيزي .
 هم شهيددي، هم ده قاضي
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

عصيانا قول قوبوب ميللت،
 قانلي كفن گئييب ميللت،
 يئكون سؤزون دئييب ميللت :
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

باكي سانكي قان گؤلودور،
 دئيه بيلر كيم؛ اولودور؟
 آزادليغين هيكليدير
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

ظولملردن بئزدي ائليم،
 اسارتی پوزدو ائليم،
 يئنئ تاريخ يازدي، ائليم،
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

قرنفيللر شهيد قاني،
 قرنفيله تاي گول هاني؟
 بو تورپاغين روحو، جاني
 ٢٠ يانوار شهيدلري !

کوروش، و بایدها و نبایدها

محمود بنی آدم‌دیزج

قصدمادر این مقاله تعریف و تمجید و نکوهش، دشمنی با کوروش نخواهد بود. بلکه سعی خواهیم کرد با ورود به لایه‌های منابع قابل دسترس، مانند تاریخ هرودوت، کتیبه‌ها، و منابع بابلی و... بایدها و نبایدها را بیرون آورده و تصمیم‌گیری نهایی را بر عهده خواننده مقاله خواهیم گذاشت.

بر اساس منابع مانند کتیبه نبونید، تاریخ هرودوت، کتیبه‌های بابلی و الواح اقتصادی از بابل و آن‌شان (Anshan) و بعدها تاریخ نگارانی مانند کتزیاس، گزنفون مدت حکمرانی کوروش را با کمی اختلاف ۲۹ سال نوشته‌اند، یعنی از سال ۵۳۰-۵۵۹ ق.م. کوروش زمانی که در آن‌شان به حکمرانی رسید حدود ۴۰ سال داشت و این حکمرانی تا زمان مرگ وی یعنی ۷۰ سالگی، در نبرد با ماساگت‌ها (آنانومیرس) رخ داد، ادامه داشت.

۱- منابع ایرانی (هخامنشی، پسا هخامنشی)

منشور کوروش، استوانه‌ای گل پخته است که در سال ۱۸۷۹ میلادی در بابل کشف شد. متن آن میخی و به زبان اکدی نوشته شده است. نویسندگانش کاتبان بابلی بودند و محتوای آن در اصل گزارشی از فتح بابل و توجیه این واقعه از دیدگاه مذهبی و سیاسی است. در این متن کوروش خود را برگزیده مردوک (خدای بابلیان) و «پادشاه جهان» معرفی می‌کند و از خود تصویر نیکو ارائه می‌دهد. «مردوک، سرور بزرگ، مرا فراخواند تا عدالت را در بابل بر پا دارم.» در ظاهر، منشور ستایش آمیز است، اما از نظر تاریخی نکته‌ای دارد و آن اینکه، کوروش خود را به نام خدای بابل معرفی می‌کند، نه خدای ایرانی (اهورامزدا). این مورد نشانگر آن است که وی برای کسب مشروعیت خود زبان مذهبی بیگانه را تقلید کرده است، آنهم نه موضوع اعتقاد. منشور در اصل

تبلیغات سیاسی است تا مردم بابل را راضی کند. در متن هیچ اشاره‌ای به حقوق برابر انسانها، آزادی فردی، یا منع بردگی و تبعیض نشده است. این منشور بیانیه حقوق بشر نمی‌باشد. هدف این منشور بیشتر «تثبیت قدرت کوروش» و جلب رضایت مردم بابل بوده است. اگر به متون آن دوران نگرسته شود دیده می‌شود که پادشاهان دیگر نیز متن‌های اینگونه دارند و خود را خدای نجات دهنده مردم و برگزیده‌ی خدایان نامیدند مانند متون آشوری و بابلی.

در مقابل متن این منشور نشان می‌دهد که نسبت به زمان خود (قرن ششم قبل از میلاد) کوروش با تساهل دینی و احترام به فرهنگ‌های مختلف رفتار کرده است. در مقایسه با فاتحان دیگر سیاستش انسانی‌تر بوده است. البته این مورد را خود کوروش در منشور خود عنوان می‌کند و نمی‌تواند سند تاریخی باشد چرا که هیچ

فاتح جنگی در دنیا خود را خونریز و... معرفی نمی‌کند. در دوران مدرن در بعضی جاها اشاره شده است (مانند: ویکی‌پدیا، کپی از منشور توسط اشرف پهلوی و ارائه آن به سازمان ملل)، که سازمان ملل در دهه ۱۹۷۰ منشور را به عنوان «نمادی از روح همزیستی و آزادی» عنوان کرده است، اما در واقعیت هرگز از این منشور به عنوان «متن حقوق بشر به معنای مدرن» یاد نشده است. منشور کوروش بیانیه‌ی سیاسی و مذهبی دوران باستان است، نه سند حقوق بشر به مفهوم امروزی، شاید بشود آن را یکی از نخستین نمونه‌ی تاریخی از سیاست تساهل و احترام به فرهنگ‌های مغلوب دانست. (برای این مورد هیچ جا سندی یافته نشده است بلکه

این نقش در شمال مجموعه قرار دارد. در تصویر انسانی دیده می‌شود با این ویژگی‌ها:

- ریش بلند و تاج شاخ‌دار بر سر (نماد سلطنت و خدایان آشوری)

- چهار بال بزرگ (دو بال به سمت بالا «نشانه قدرت» دو بال به سمت پایین «نشانه زمین یا محافظت»)

- لباس بلند و چین دار با کمربند.

- دست راست را به حالت دعا یا برکت بلند کرده است.

در بالای همین کتیبه هم آن جمله معروف «من کوروش هستم، شاه هخامنشی» حک شده است. در

خصوص این تصویر دو نقل قول یا باور هست. گروه اول اعتقاد دارند که این تصویر خود کوروش است به دلیل

اینکه در بالای تصویر نام کوروش آمده است. گروه دوم اعتقاد دارند این تصویر یک جانور یا موجود خیالی

است. چرا که بال دارد و شاخ. اینها در هنر عیلامی و آشوری نشانه خدایان محافظانند، نه انسانها. احتمالاً

کوروش این نقش را به عنوان «روح نگهبان پادشاهی» در این کتیبه قرار داده است. امروزه دیدگاه

دوم در میان باستان شناسان جدی‌تر پذیرفته می‌شود. بنابراین به احتمال زیاد این نقش نماد قدرت الهی و

مشروعیت سلطنت کوروش است، نه تصویر واقعی او.

نقش انسان بالدار نمونه‌ای است از ترکیب فرهنگی تمدنهای شرق باستان. کوروش از منابع فرهنگی

آشوری، بال - تاج شاخ‌دار، از منابع ایلامی، عیلامی حالت دست به دعا و از پارسی لباس و ریش و از ایران

اولیه، کتیبه را به عاریت گرفته است. پس کوروش عملاً در این اثر وحدت نمادین تمدن‌های زیر سلطه‌ی خود را

به نمایش گذاشته است و این نوعی پیام سیاسی تصویری این جمله است که: «من شاهی هستم برای

همه‌ی این ملتها».

به طور کلی در این کتیبه‌ها دیده می‌شود که کوروش خود را شاه هخامنشی نامیده و هیچ نشانی از ستایش

مردم یا ادعای عدالت جهانی در آنها وجود ندارد. یعنی نگاه ایرانی درونی به کوروش، او را شاه بنیان‌گذار

دودمان می‌داند نه منجی بشریت. در فرهنگ رسمی ایران باستان، کوروش پادشاه قدرتمند بود نه قدیس

پیامبر.

نقل قول و نوشته‌های متفرقه می‌باشد. که در ادامه این موارد توضیح خواهیم داد)

۲- سنگ نوشته‌های پارسی باستان (پاسارگاد)

در مجموعه پاسارگاد، چند سنگ نوشته کوتاه و ساده یافت شده است که اغلب روی دیواره‌ها و کاخهای سلطنتی قرار دارند. این نوشته‌ها در اصل به سه زبان و خط میخی حک شده‌اند.

- زبان فارسی باستان

- زبان ایلامی

- زبان آکدی (بابلی)

مهمترین جمله‌ای که در کلیه این متن‌ها می‌توان دید، نوشته‌ی «من کوروش هستم، شاه، هخامنشی» است.

این جمله در ظاهر ساده است. اما از نظر سیاسی بسیار پر معناست چرا که: کوروش خود را «شاه» می‌نامد آنهم

بدون وابستگی به عنوان محلی، مثل شاه آن‌شان یا شاه پارس.

در این نوشته‌ها کوروش خودش را از دودمان «هخامنشی» می‌داند و در واقع این نخستین موردی

است که واژه هخامنشی در سند رسمی دیده می‌شود. بنابراین، این نوشته در واقع بیانیه مشروعیت سیاسی

اوست، نه بیانیه فلسفی و یا دینی.

از نظر سبک، این سنگ نوشته‌ها بر خلاف منشور بابلی (منشور کوروش) کاملاً رسمی، خشک و شاهانه

هستند و خبری از ادعاهای بشردوستانه در آنها وجود ندارد. در کاخ‌ها و آرامگاه پاسارگاد، آثاری دیگری نیز

هست (مثل نگاره انسان بالدار و گاو بالدار) اما روی آنها نوشته‌های طولانی و غیرازهمان جمله معروف که در

فوق اشاره شد، نوشته‌ی دیگر وجود ندارد، همین جمله در همه‌ی آنها تکرار شده است. این نوشته در سه نقطه

از پاسارگاد آمده است:

- کاخ مسکونی کوروش

- کاخ بارعام (تالار رستوران)

- دروازه کاخ.

در پاسارگاد، انسان بالدار که خیلی جاها به اشتباه خود کوروش معرفی شده است از نظر نمادشناسی و باستان

شناسی اینگونه تحلیل می‌شود:

۳- منابع بابلی

سالنامه نبونید (حدود ۵۳۹ ق.م)، یکی از منابع اصلی تاریخ بین‌النهرین است که در مورد آخرین پادشاه بابل، نبونید و فتح بابل توسط کوروش نوشته شده است. این سالنامه اشاره می‌کند که کوروش وارد بابل شد. بدون آنکه شهر را با خشونت تصرف کندهیچ گزارشی از کشتار مردم و ویرانی در این سالنامه داده نشده است. در این متن رسمی در باره سقوط بابل اینگونه سخن آغاز می‌شود: «در ماه آراخسمن، کوروش بدون نبرد وارد بابل شد. نبونید گریخت... صلح برقرار شد.» اما چند خط بعد اشاره دارد که برخی از مردم علیه کوروش شورش کردند و کوروش فرمان داد آنها را سرکوب کنند تا امنیت امپراتوری حفظ شود. بر خلاف تصویر ملایم منشور، خود منابع بابلی می‌گویند، فتح ممالک توسط کوروش همیشه با ملایمت و مدارا نبوده است بلکه سرکوب و خشونت نیز بوده است. بنابراین نمی‌توان عنوان کرد که کوروش فاتح «صلح‌طلب» بود، او فردی واقع‌گرا و به نوعی عمل‌گرا بود، می‌دانست چه زمانی از زور استفاده کند و چه زمانی مدارا کافی است.

فتح سرزمین دیگران از منظر اخلاقی و انسانی اغلب تجاوز محسوب می‌شود. سکوت و یا پذیرش مردم این تازه از راه رسیده دلیل قاطع بر رضایتمندی نیست. بلکه می‌تواند نتیجه ناشی از ترس، (مردم ممکن است از خشونت فوری بترسند و طبیعتاً میلی به مقاومت نداشته باشند). خستگی از جنگ، (بعد از سالها جنگ و ناکامی، مردم ممکن است مقاومتی نکنند، نه به خاطر رضایت بلکه بخاطر فرسودگی). نارضایتی از حاکمان خود، (عمل مملکت‌داری حاکمان ممکن است مردم را خسته کرده باشد، آنها در مقابل هجوم دشمنان برای دفاع از خود و مملکت خود انگیزه نداشته باشند. یعنی حاکمیت کشور برای آنها بی اهمیت باشد). و مصالحه‌نخبگان، (فاتحین اغلب با طبقه‌ی حاکم محلی مصالحه می‌کنند- اگر نخبگان به سودی برسند، مردم عام نیز اغلب موافق یا بی تفاوت می‌شوند) یا منافع موقت باشد. (وعده‌های مثل بازگرداندن معابد یا کاهش مالیات می‌تواند در کوتاه مدت مخالفت را خنثی کند) پس عدم مخالفت و شورش دلیلی قطعی بر «مدارا» یا

«رضایت» نیست هر چند در منابع می‌بینیم که کوروش پدیده‌ی پیچیده بود. او فاتح بود، اما مدیری که سیاست‌هایی برای کاهش مقاومت و جلب همکاری را به کار می‌برد. حال نمی‌شود به قاطعیت او را «مهربان» و یا «غاصب» نامید. این برداشت بستگی به معیار اخلاقی هر کس دارد که قضاوت کند و انتخاب نماید. اگر کسی وارد خانه‌ی دیگری شود، خانواده او را تحت فرمان قرار دهد یا هر گونه کنترل و تصمیم‌گیری بدون رضایت آنها اعمال کند، طبق معیارهای اخلاقی امروز آن شخص «غاصب» و «متجاوز» است. حتی اگر بعداً وعده‌ی رفاه یا مهربانی هم بدهد. پس از منظر اخلاق مدرن، «حق مالکیت» و رضایت مردم مهم‌اند. فتح سرزمین بدون رضایت اکثریت قابل توجیه نیست.

۴- منابع یونانی (هرودوت، گزنفون، کتزیاس)

هرودوت در کتاب یکم، کوروش را از دید یونانیان روایت کرده و می‌گوید: «کوروش مردی دانا، ولی مغرور بود...» برای هرودوت، کوروش نماد قدرت طلبی و عاقبت غرور شاهان است. یعنی او را نه قهرمان اخلاقی بلکه نمونه عبرت می‌داند.

هرودوت کوروش را فردی با هوش و استراتژیست می‌داند که توانست امپراتوری بزرگ ماد و لیدیه را فتح کند. او بر توانایی‌های نظامی و دیپلماسی کوروش تاکید می‌کند. او اشاره می‌کند که کوروش با مردم تحت سلطه خود مدارا کرده و دین و آیین آنها را محترم می‌شمارد. مشهورترین نمونه؛ آزادی یهودیان، بازگرداندن آنها به اورشلیم و بازسازی معبد آنهاست. هرودوت فتح بابل و آزادی یهودیان را به عنوان نمونه‌ای از مدارا و عدالت کوروش ذکر می‌کند. روایت او بیشتر بر تصویر فاتح هوشمند و سیاست‌مدار تمرکز دارد تا انگیزه‌های شخصی یا اخلاقی کوروش. بررسی تاریخ سیاسی نشان می‌دهد کوروش برای تثبیت قدرت و محبوبیت خود در میان ملت‌های مغلوب از این نوع اقدامات انجام می‌داده است.

یهودیان تحت سلطه بابل بودند. آزاد کردن آنها و اجازه دادن به بازسازی معبدشان، وفاداری آنها را به حکومت جدید جلب می‌کرد. این اقدام باعث می‌شد ساکنان بابل و مناطق تحت فتح، او را یک پادشاه عادل و مشروع

در این کتاب کوروش اینگونه توصیف می‌شود: خردمند، بردبار، فروتن و خویشتن‌دار، اهل عدالت و پرهیز از خشونت بی دلیل، دارای کنترل نفس و تربیت اخلاقی قوی، نسبت به دشمنان اهل مدارا، اگر تسلیم شوند... او در ادامه می‌گوید رفتار کوروش نسبت به دوستان وفادار، و نسبت به سپاهیان پدرانۀ بود. او می‌گوید کوروش نه با زور، بلکه با نیکی و عدالت بر مردمان فرمان می‌راند. گزنفون اعتقاد دارد کوروش امپراتوری را با دوستی کسب کرد نه با زور شمشیر. فرمانروایی عادل را ستایش می‌کند و فرمانروای خودکامه را خطرناک می‌داند...

گزنفون از مکتب سقراطی بود و اخلاق را بر پایه‌ی خرد و نظم درونی می‌دانست. او از آشوب و فساد سیاسی آتن بیزار بود (به ویژه پس از جنگ پلوپونز) بنابراین در پی الگوی حکومتی بود که:

- ثبات، نظم و عدالت را برقرار کند

- وفاداری و انضباط در جامعه ایجاد کند.

- بر مبنای فضیلت اخلاقی بنا شود.

بر همین اساس کوروش برای وی وسیله‌ی است برای نشان دادن اینکه چگونه رهبری خردمندانه و اخلاقی می‌تواند امپراتوری نیرومند و پایدار بسازد.

مورخان امروزی معتقد هستند که: «گزنفون تاریخ نویس نیست بلکه آموزگار سیاست و اخلاق است. او بسیاری از جزئیات را از خود ساخته تا درس‌های اخلاقی و سیاسی بدهد. تصویرش از کوروش خیالی، آرمانی و ایدئال سازی شده است. در واقع او از کوروش برای نقد بی نظامی و فساد دموکراسی آتنی استفاده کرده است.» در کوروش نامه گزنفون می‌خوانیم: «وقتی کوروش جوان بود در میان مادها تربیت یافت و از پدر بزرگش آستیگ و پدرش کمبوجیه آموخت که، فرمانروایی بر مردم به زور نیست، بلکه با خدمت کردن بر آنان و نشان دادن عدالت است. کوروش دوست داشت دیگران را به نیکی کردن وادارد، نه به فرمان دادن، این یکی از مهم‌ترین محورهای اخلاقی در کل اثر است...» در کتاب کوروش نامه می‌خوانیم، کوروش وقتی که دشمنان خود را شکست می‌داد سعی می‌کرد از آنان درس بگیرد و این صحنه در تضاد کامل با رفتار شاهان خونریز است و

ببینند. هرودوت و منابع تاریخی باستانی نشان می‌دهند که آزادی یهودیان بیشتر یک ابزار سیاسی برای مشروعیت و محبوبیت بوده است تا یک اقدام صرفاً انسانی و اخلاقی. اقدام کوروش در آزادی یهودیان هم هوشمندانه و هم سیاسی بود. همچنین به او چهره‌ای مداراگر و مشروع می‌داد. نگاه هرودت بیشتر تمرکز روی تصویر فاتح هوشمند عدالت محور دارد، نه تحلیل روان شناختی یا اخلاقی عمیق انگیزه‌ها.

هرودوت ویژگی اخلاق کوروش را، صبور، شجاع و عادل می‌داند. زندگی خصوص کوروش را با جزئیات بیان می‌کند مثلاً اشاره دارد که پادشاهی کوروش را گورکنها پیش بینی کرده بودند. یا محافظت کوروش توسط مادرش که بیشتر ترکیبی از واقعیت تاریخی و اسطوره سازی است که در واقع هم جان کودک حفظ می‌شود و هم زمینه برای ظهور فاتح بزرگ فراهم می‌گردد.

هرودت مرگ کوروش را در جنگ با ماساگتها به رهبری تومیریس توصیف می‌کند. او این مرگ را نتیجه غرور کوروش و بی توجهی به هشدارهای تومیریس می‌داند و جنگ افروزی وی را توجیه می‌کند. او راجع به این واقعه می‌نویسد: «کوروش در جنگ با ماساگتها کشته شد. و تومیریس، سر او را در پوست خونین انداخت و گفت: «تو در زندگی‌ات خونریزی کردی، حالا خون خود را نوشیدی.»»

با توجه به جمله تومیریس دیده می‌شود که هرودوت خیلی سعی کرده جنبه‌های خونریزی جنگهای کوروش را پنهان کند و او را فاتح مداراگر بنامند لکن واقعیت جنگها همیشه خون، خونریزی بوده است و این بعد جنگها هیچ وقت قابل کتمان و انکار نیست.

گزنفون (۳۵۵-۴۲۷ ق. م) شاگرد سقراط و اهل آتن بود. او حدود ۱۰۰ سال پس از کوروش زندگی کرد و هرگز کوروش را ندید. کتاب او «کوروش نامه» یک رمان سیاسی - اخلاقی و فلسفی است، نه تاریخ به معنای واقعی. هدف وی از نوشتن «زندگی نامه‌ی یک پادشاه آرمانی» بود، تا نشان دهد چگونه باید حکومت کرد و چگونه می‌توان قدرت را با فضیلت درهم آمیخت. بنابراین کوروش در نظر او نمونه انسان کامل و فرمانروای نمونه است، نه الزاماً شخص تاریخی واقعی.

هدفش نشان دادن روحیه‌ی بخشایش و عقلانیت ساسی کوروش می‌باشد. در ادامه گزنفون چنین می‌گوید: «کوروش آموخت که عدالت، شالوده‌ی هر فرمانروایی پایدار است، زیرا بی عدالت گرچه ممکن است با ترس حکومت کند، اما به زودی دشمن می‌زاید...» در کل گزنفون سعی دارد به خواننده بقبولاند که: قدرت بی عدالت دوام ندارد.

در «کوروش نامه» کوروش را به عنوان نماد پادشاه آرمانی و حکیم توصیف می‌کند. او می‌گوید: «کوروش با عدالت و نظم حکومت می‌کرد، همه ملت‌ها او را دوست داشتند.» اما گزنفون در آخر اعتراف می‌کند که کتاب او تاریخ نیست بلکه تعلیم سیاسی است. پس می‌توان نتیجه گرفت که کوروش مدلی اخلاقی است نه واقعی.

کتزیاس (پزشک دربار اردشیر دوم)

کتاب این پزشک یکی از متفاوت‌ترین شاید خصمانه‌ترین روایتها در میان منابع یونانی در مورد کوروش است. کتزیاس پزشک دربار اردشیر دوم هخامنشی بود. او حدود ۴۰۰ پ.م در ایران می‌زیست. او حاصل مشاهدات و شنیده‌های خود را در کتاب بنام «پرسیکا» در ۲۳ جلد نوشته شده بود، ولی متن کامل آن از بین رفته و فقط خلاصه‌ها و نقل قولهایش در آثار دیگران (دیودورسیسیلی، فوتیوس و پلوتارخ) باقی مانده است.

بر خلاف هرودوت که سعی می‌کند چهره‌ی نیمه حماسی کوروش را نشان دهد، کتزیاس بیشتر نگاه درباری و واقع‌گرایانه (گاهاً غرض‌آلود) دارد. او از کوروش تصویری ارائه می‌دهد که کمتر قهرمانانه و الهام بخش است. بیشتر انسانی با تمایلاتی قدرت‌طلب و جاه‌جو است و مرگ او را به گونه‌ی تراژیک و خفت بار از روایت هرودوت بیان می‌کند.

کتزیاس، بر خلاف هرودوت داستان نجات کودکی کوروش از مرگ را افسانه می‌داند. او می‌گوید: «کوروش از خانواده‌ی اشرافی در پارس بود و در خدمت آستیاگ (شاه ماد) قرار داشت. کوروش در ارتش مادها افسر یا فرمانده زیرک بود و به مرور نفوذش در میان سپاه زیاد شد. او اعتقاد دارد (خلاصه پرسیکا بند ۸ نقل از فوتیوس) کوروش نه چوپان زاده بود و نه کودک گم

شده، بلکه از خاندانی شریف در پارس برخاست و با سیاست و حيله بر آستياگ چيره شد. کتزیاس می‌نویسد، کوروش از درون حکومت ماد شورش را رهبری کرد. او بخشی از سپاه ماد را به سمت خود کشاند. در جنگ نهایی، سپاه آستیاگ شکست خورد و خود اسیر شد. اما بر خلاف هرودوت که می‌گوید کوروش با آستیاگ رفتار نرمی داشت؛ کتزیاس می‌گوید: «کوروش آستیاگ را اسیر کرد، اما بعدها از ترس شورش مادها او را پنهانی کشت.» این روایت کوروش را خونسرد و قدرت طلب نشان می‌دهد نه پادشاه مهربان و بخشنده. در ادامه از کتزیاس می‌خوانیم: «کوروش به وسیله وعده‌های دروغین مردم را فریب داد و چون قدرت یافت بسیاری از آنان را از میان برداشت...» کتزیاس، کوروش را فاتح با نقاب نیک خواهی می‌داند، نه پیام آور عدالت و آزادی. روایتی دیگر که کتزیاس با هرودت در آن اختلاف دارند، جنگ با ماساگتها و مرگ کوروش است. کتزیاس روایت می‌کند که کوروش در جنگ با درنگی یا درنگیان (اقوامی که در ناحیه میان سیستان امروزی و جنوب افغانستان زندگی می‌کردند) زخمی می‌شود و بعد از چند روز از دنیا می‌رود. کتزیاس از بریده شده سر کوروش و در خون قرار گرفتند آن سخن نمی‌گوید. «کوروش در جنگ با درنگیان زخمی شد و پس از چند روز در گذشت، بدن او به پارس برده شد و در انجا بخاک سپرده شد. (خلاصه پرسیکا بند ۹)» در اینجا کتزیاس سعی دارد مرگ کوروش را عادی و طبیعی تر نشان دهد و از حالت افسانه‌ای خارج سازد.

کتزیاس اعتقاد دارد کوروش در آغاز فتوحاتش سیاست ملایمی داشت. اما پس از تثبیت قدرتش، شدت عمل و حتی قتل عام‌هایی انجام داد. او یاد می‌کند که کوروش در برخی از نواحی شورش کرده دستور قتل عام داد و غنایم فراوان جمع‌آوری نمود. کوروش پس از فتح بابل، مردان را کشت و زنان را به اسارت برد، و آنچه را خواست برداشت (کتاب ۲ نقل قول از دیودور) در این روایت خبری از رهایی یهودیان یا حقوق بشر نیست. بلکه کوروش همانند سایر پادشاهان فاتح تصویر می‌شود.

بنابراین کوروش از «شخص تاریخی» به «اسطوره ملی» تبدیل شد. این روند حتی بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ نیز دوام پیدا کرد. در این دوره ابتدا با کوروش مخالفت شد. چون او را نماد باستان‌گرایی و ضد اسلام می‌دانستند. اما بعدها با گسترش موج ناسیونالیستی تلاش شد کوروش را در درون قرآن تفسیر کنند و عنوان ذوالقرنین به او بدهند. این رویکرد نیز ایدئولوژیک است. در حالی که از نظر تاریخی هیچ سند قطعی وجود ندارد که کوروش همان ذوالقرنین است. در هر دو گفتمان (پهلوی و اسلامی) کوروش ابزار مشروعیت سیاسی است نه موضوع پژوهش تاریخی. یکی او را «پادشاه مقدس ملی» می‌سازد. دیگری «پادشاه الهی قرانی» در هر دو، واقعیت تاریخی فدای روایت ایدئولوژیک می‌شود.

اینگونه مستند سازی و ابزار کردن کوروش برای منافع امروزی تنها به دوران پهلوی و اسلامی نمی‌باشد در گفتمان مدرن غربی نیز کوروش منجی معرفی می‌گردد. در غرب، از قرن نوزدهم به بعد، به ویژه در متون یهودی و مسیحی (کتاب عزرا، اشعیا) کوروش به عنوان ناجی قوم بنی‌اسرائیل می‌شود. «کوروش، مسیح یهوه است که قوم برگزیده را از اسارت بابل آزاد کرد». بعدها، پژوهشگران اروپایی (به ویژه در دوران استعمار) از کوروش نماد پادشاه روشنفکر شرق ساختند و در قرن بیستم به دروغ انتشار دادند که سازمان ملل در دهه ۱۹۷۰ از منشور کوروش به عنوان نماد حقوق بشر استفاده کرد. برای این مطلب هیچ سند و مدرکی در سازمان ملل وجود ندارد. حال ببینیم منشأ این ادعا کجا بود. این ادعا از دهه ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ در ایران مطرح شد، نه از طرف سازمان ملل. زمینه تاریخی آنهم بدینگونه است که در زمان محمدرضا شاه دولت ایران تلاش داشت چهره‌ی کوروش را به عنوان پدر حقوق بشر به جهان معرفی کند. در سال ۱۳۵۰ (۱۹۷۱) به مناسبت جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی دولت ایران با همکاری موزه بریتانیا نسخه‌ای از منشور کوروش را به تهران آورد و در موزه ملی به نمایش گذاشت. در همان زمان تبلیغات رسمی حکومت آغاز شد. که سازمان ملل منشور کوروش را به عنوان نخستین اعلامیه حقوق بشر

او در کتاب «پرسیکا» کوروش را انسانی خون‌ریز و جاه طلب معرفی می‌کند. او می‌نویسد: «کوروش پس از غلبه بر آستیاگ، خاندان ماد را نابود کرد...» بنابراین در روایت کتزیاس؛ کوروش چهره خشونت آمیز و سیاسی دارد نه انسان نیک سیرت، نیک دل...

امروزه در گفتمان به اصطلاح مدرن ایرانی کوروش «پدر ملت» نامیده می‌شود. بر اساس مستندات تاریخی در ادامه خواهیم خواند که این گونه مفاهیم چگونه و چرا وارد فرهنگ و زبان مردم ایران شده است.

در دوره‌ی پهلوی اول و دوم تاریخ باستانی ایران دوباره زنده شد تا مشروعیت ملی و غیر مذهبی تقویت شود. در این گفتمان: کوروش، آغاز ایرانیت، عدالت، مدارا و قانون معرفی می‌شود. با آغاز جشن ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی (۱۳۵۰) کتابها و فیلم‌هایی که کوروش را «پدر ملت ایران» و «بنیان گذار حقوق بشر» معرفی کردند در تیراژ بی حساب و کتاب نشر یافت. محمدرضا شاه، در این جشن گفت: «نام کوروش با آزادی، عدالت و حقوق بشر در سراسر جهان در آمیخته است، ملت ایران امروز ادامه دهنده راه اوست...» ذبیح‌الله صفا در تاریخ ادبیات ایران، کوروش را نه تنها شاه بزرگ بلکه او را نمونه عالی اخلاقی و انسانیت ایرانی معرفی کرد. هدف ایدئولوژی ملی‌گرایی مدرن از کوروش برای ساختن گذشته‌ی طلایی بود. کوروش ابزاری شده بود تا دولت به اصطلاح مدرن خود را به ۲۵۰۰ ساله پیوند دهند و ایران را در تقابل با هویت اسلامی تعریف کنند. تاریخ واقعی در خدمت اسطوره‌سازی قرار گرفت. منشور کوروش، به صورت غلط به «نخستین اعلامیه حقوق بشر» تعبیر شد. این بازسازی به عمد چند حقیقت تاریخی را نادیده گرفت:

۱- در منشور اصلاً سخن از حقوق بشر به معنای مدرن نیست، بلکه فقط وعده وفاداری به مردوک و بازسازی معابد است.

۲- کوروش پادشاه طبقاتی و برده‌داری بود، پس نمی‌توان او را نماینده آزادی دانست.

۳- بازسازی هویت ملی در برابر اسلام سیاسی.

۴- تحکیم مشروعیت حکومت پهلوی اول و دوم.

بطور کلی منابعی که بدانها اشاره شد را می‌شود اینگونه دسته بندی کرد.

۱ - کتیبه‌های ایرانی: در این کتیبه‌ها کوروش شاه مشروع و بنیادگرا معرفی می‌شود. دید کلی این مجموعه خنثی و رسمی است.

۲ - منشور بابل: کوروش منجی سیاسی، مورد لطف مردوک نامید می‌شود، تصویر کلی این آثار تبلیغاتی است.

۳ - سالنامه نبونید: در مجموعه کوروش فاتح با سرکوب است، نگرش کلی این آثار در مورد کوروش انتقادی می باشد.

۴ - تاریخ هرودوت: کوروش پادشاه مغرور و عبرت آموز نامیده می‌شود. تصویر کلی که از کوروش می‌دهد منفی و اخلاقی است.

۵ - کتاب گزنفون: گزنفون اعتقاد دارد کوروش پادشاه آرمانی و عادل است. بنابراین تصویر کلی که ارائه می‌دهد مثبت، اما خیالی است.

۶ - کتزیاس، پزشک در بار: کوروش را بطور شفاف خونریز و جاه طلب می نامند. تصویر کلی او در مورد کوروش منفی و واقع گرایانه می باشد.

منابع:

- ۱- کوروش بزرگ (زندگی و حکومت) اثر رومن گیرشمن
- ۲- تاریخ هخامنشیان اثر پیر بریان
- ۳- کوروش بزرگ و هخامنشیان در تاریخ ایران اثر عبدالحسین زرین کوب
- ۴- از زبان داریوش اثر پ. لت برینک
- ۵- تاریخ ماد اثر دیاکونوف
- ۶- منشور کوروش و ادعاهای بشری اثر رسول جعفریان
- 7- The Cyrus Cylinde... Lrving Finkl
- 8- Herodotus, Histories (Book 1-3) ... Herodotus
- 9- Cyrus the Great: Life and Lore ... Maria Brosius
- 10- The persian: A Corpus of Sources from the Achaemenid period ... Amelie Kuhrt

شناخته است. اما واقعیت امر فرق دارد. منشور کشور در سازمان ملل هیچگاه در اسناد رسمی ثبت نشده است.

در پایگاه داده رسمی سازمان ملل (UV-UN Archives/Documentatin Center) هیچ قطعنامه و بیانیه یا سندی با چنین عبارتی وجود ندارد. تنها اتفاق واقعی در اکتبر ۱۹۷۱، کپی منشور کوروش (نه خود اصل آن) به صورت نمادین در مقر سازمان ملل در نیویورک به نمایش گذاشته شد، آنهم در لابی ساختمان نه در جلسه مجمع عمومی. این اقدام به پیشنهاد نمایندگی ایران انجام شد و صرفاً نمایش فرهنگی بود؛ نه تصویب رسمی. شایع (منشور کوروش کبیر از سوی سازمان ملل متحد به عنوان نخستین منشور حقوق بشر شناخته شد!) در سال ۱۳۵۰ مورخ ۲۸ مهر توسط روزنامه اطلاعات انجام شد. این جمله بخش تبلیغات دولتی جشن‌های ۲۵۰۰ ساله بود و هیچ سندی بین‌المللی پشتیبانش نبود. از آن زمان این ادعا در کتابهای درسی و رسانه‌ها تکرار گردید و بعدها وارد فضای اینترنت هم شد، می دانیم که این منشور در موزه بریتانیا نگهداری می‌شود. توسط خود این موزه بارها تاکید شده است که، این متن، یک سند تاریخی و سیاسی است که به مناسبت فتح بابل نوشته شده، نه بیانیه‌ای در باره حقوق بشر...

گفتمان غرب و نیت آن.

غرب می‌خواست نشان دهد که «شرق متمدن» فقط در زمانی ارزش دارد که شبیه ارزشهای غرب رفتار کند. غرب کوروش را «پروژه مدارا و تساهل شرقی» می‌بیند تا ریشه‌های انسانی تمدن خود را در شرق بیابد. پس کوروش را مانند یک «پادشاه غربی در شرق» تصویر کردند. اما در همه این مطالب به وضوح می‌توان تناقضات تاریخی را مشاهده کرد. کوروش نه لیبرال بود، نه ضد برده‌داری، نه دموکرات. او فقط یک سیاستمدار هوشمند بود که با احترام به مذاهب محلی، سعی کرد امپراتوری با ثبات داشته باشد.

از این رو پژوهشگران معاصر مانند (Pierre Briant - Matt Waters) گفتمان بالا را نقد کرده و اعتقاد دارند که کوروش باید در متن تاریخی خودش فهمیده شود. نه با ارزشهای مدرن ایدئولوژیک امروزی...

Sulduz və Nəqədəh Adlarının Etimologiyası və Toponim Araşdırması

وجه تسمیه سولدوز و نقده (ایکینجی جی بولوم)

مؤلف : فرهاد جوادى یکان سعدى (عبداله اوغلو) ، اورمیه

، ماه می ۲۰۱۸ / اردیبهشت ۱۳۹۷

Yazar : Fərhad Cavadi Yekan Sədi (Abdulla oğlu), Urmiya / May 2018

تغییر آگاهانه یا ناآگاهانه توپونیم‌ها نه فقط یک مسئله زبان‌شناختی، بلکه در محافل دانشگاهی به‌عنوان پدیده «حذف حافظه تاریخی» به شدت مورد نقد قرار می‌گیرد. مداخله در نام‌های مکانی یک ملت، به‌معنای دگرگون‌سازی تاریخ، گذشته و هویت آن ملت است. چنین تغییراتی از سوی یونسکو UNESCO نیز به‌عنوان «آسیب به میراث فرهنگی» ارزیابی می‌شود. مسئله تغییر توپونیم‌ها در علوم انسانی معاصر، یکی از پرمناقشه ترین موضوعات در چارچوب میراث فرهنگی، حافظه جمعی و یکپارچگی آگاهی تاریخی به شمار می‌آید. یونسکو (۲۰۰۳) با بررسی این موضوع از منظر حفاظت از میراث فرهنگی جهانی، تصریح می‌کند که نام‌های مکانی، «عنصر جدایی‌ناپذیر میراث فرهنگی» هستند و تغییر مصنوعی آن‌ها آسیب جدی به هویت جمعی جوامع وارد می‌سازد (صص. ۱۴-۱۶). در همین راستا، کادمون Kadmon (۲۰۰۰) جعل و دست‌کاری توپونیم‌ها را «وُندالیسم جغرافیایی-انسانی» می‌نامد و تأکید می‌کند که این امر از منظر علمی، سیاسی و اخلاقی به‌هیچ وجه قابل پذیرش نیست (صص. ۳-۶). نیکولایسن Nicolaisen (۱۹۷۶) نیز تغییر نام‌های جغرافیایی را نه تنها یک مشکل زبان‌شناختی، بلکه نوعی «گسست حافظه تاریخی» ارزیابی می‌کند و نشان می‌دهد که این فرایند در بسیاری از موارد به ابزاری برای دست‌کاری سیاسی تبدیل شده است (صص. ۲۷-۳۰).

گزارش میراث فرهنگی یونسکو (UNESCO Cultural Heritage Report, 2003) با گسترش مسئله از منظر میراث ناملموس، تغییر نام‌های جغرافیایی را در چارچوب «از دست‌رفت میراث غیرمادی» (non-material heritage loss) طبقه‌بندی می‌کند (صص. ۱۱۲-۱۱۴). اسمیت Smith (۲۰۰۶) این روند را «محو فرهنگی» (cultural erasure) می‌نامد و به‌ویژه نشان می‌دهد که در نظام‌های استعماری، حذف توپونیم‌ها به‌صورت هدفمند و آگاهانه انجام شده است (صص. ۲۲-۲۵). هارلی Harley (۱۹۸۸) نیز خاطرنشان می‌کند که دست‌کاری نقشه‌ها و نام‌های مکانی، یکی از ظریف ترین

در بیست‌وپنج سال اخیر مشاهده می‌شود که برخی روشنفکران و گروه‌های اجتماعی، با نیت حفظ هویت ملی، با تغییر نام‌های جغرافیایی مخالفت کرده‌اند؛ اما همزمان، با این باور که برخی توپونیم‌ها گویا «بعداً ساخته شده» یا «نام‌های جعلی» هستند، بدون اتکا به پژوهش‌های علمی توپونیمیک و صرفاً بر پایه حدس‌های ساده، روایت‌های عامیانه، گفته‌های شفاهی، فرضیه‌ها و تفسیرهای غیرعلمی، ابتکارهایی برای تغییر برخی نام‌های مکانی مطرح کرده‌اند. چنین رویکردهایی، هرچند نیت آن‌ها خیرخواهانه باشد، به دلیل فقدان پشتوانه علمی می‌تواند به تفسیر نادرست لایه‌های تاریخی توپونیم‌ها (از جمله توپونیم‌های آذربایجانی) بینجامد. مداخله‌هایی که بدون اتکا به یک بنیان علمی توپونیمیک انجام می‌شوند، گاه به تحریف واقعیت تاریخی منجر می‌گردند. تکیه بر اطلاعات ناقص و روایت‌های مردمی در موضوع تغییر نام‌های جغرافیایی، از منظر علمی غیرقابل اعتماد است و با الزامات علم مدرن توپونیمیک هم‌خوانی ندارد. بررسی و ارزیابی توپونیم‌ها تنها در صورتی می‌تواند به تعیین درستی ریشه‌شناختی آن‌ها بینجامد که با روش‌شناسی آکادمیک انجام گیرد.

صورت گیرد و اتکا به اتیمولوژی عامیانه در توپونیمیک، به خطاهای نظام‌مند می‌انجامد (صص. ۹۱-۹۳). *Tent* (۲۰۱۵) نشان می‌دهد که در بازتفسیر نام‌های مکانی، «اتیمولوژی مردمی» یکی از شایع‌ترین مشکلات است و این مسئله غالباً در گفتمان‌های هویت ملی به‌صورت هدفمند مورد استفاده قرار می‌گیرد (صص. ۳۲۲-۳۲۵). *Azaryahu* (۲۰۱۲) نیز تصریح می‌کند که تغییر نام‌های جغرافیایی با انگیزه‌های ایدئولوژیک، در صورتی که بر معیارهای علمی استوار نباشد، به ایجاد «عوجاج جدی» در تاریخ‌نگاری منجر می‌شود (صص. ۲۸-۳۱). بدین ترتیب، مجموعه این پژوهش‌ها به یک نتیجه مشترک می‌رسند: توپونیم‌ها صرفاً واحدهای زبانی نیستند، بلکه از پایدارترین عناصر حافظه تاریخی، هویت فرهنگی و آگاهی جمعی به‌شمار می‌آیند، و تغییر آن‌ها یکی از پرخطرترین مداخلات ممکن است. دگرگونی نام‌های مکانی بر پایه مداخلات غیرعلمی، به‌معنای نابودی میراث فرهنگی، تخریب حافظه تاریخی و از دست رفتن عینیت علمی است. نگاه کنید به:

Bkz.: UNESCO 2003 [215]; Kadmon 2000 [177]; Nicolaisen 1976 [192]; Smith 1986 [201]; Harley 1988 [169]; Jordan 2011 [176]; Woodman 2004 [218]; Alderman 2008 [139]; Matveyev 1988 [188]; Helimski 2000 [77]; Gamkrelidze & Ivanov 1995 [85]; Tent 2015 [208]; Azaryahu 2012 [143] Helimski (2000) [346].

یکی از نمونه‌های بارز کاربرد نادرست تغییرات توپونیمی، می‌توان به تحریف نام‌های قره‌عینی، تکاب و نقده بر پایه اتیمولوژی عامیانه اشاره کرد. اینکه بخشی از این نام‌ها به‌طور بی‌اساس «عربی»، «فارسی» یا «نام‌هایی متأخر و جعلی» تلقی شده‌اند، نتیجه مستقیم عدم بررسی منشأ واقعی تاریخی آن‌هاست. در حالی که در واقعیت، بخش قابل‌توجهی از این نام‌ها به لایه‌های کهن توپونیم‌های ترکی، ایرانی‌زبان (در معنای مورد استفاده در تاریخ‌نگاری غربی و اروپایی برای اقوام ترک‌زبان ساکن ایران باستان) و یا به لایه‌های اتنوتوپونیمی بومی و آوتوکتون وابسته‌اند و نیازمند پژوهش‌های جدی و دقیق فیلولوژیک می‌باشند.

نیکولایسن Nicolaisen (۱۹۷۶) تأکید می‌کند که ارزیابی نادرست منشأ توپونیم‌ها، بیش از هر چیز از اتیمولوژی عامیانه و تفسیرهای سیاسی ناشی می‌شود

اما درعین حال مؤثرترین ابزارهای قدرت سیاسی است؛ به نظر او، هر تغییری که بر روی نقشه اعمال می‌شود، بازتابی نمادین از روابط قدرت به‌شمار می‌آید (صص. ۲۷۷-۲۸۰). آسیب‌های معنایی و تاریخی ناشی از مداخلاتی که در نظام توپونیمی بدون اتکا به مبانی علمی انجام می‌گیرند، از سوی پژوهشگران متعددی مورد تأکید قرار گرفته است. *جُردن Jordan* (۲۰۱۱) نشان می‌دهد که این فرایندها در سطح تاریخی-نشانه‌شناختی (historical-semiotic) اختلالات عمیقی ایجاد می‌کنند (صص. ۴۴-۴۶). *وودمن Woodman* (۲۰۰۴) تصریح می‌کند که تغییر نام‌های مبتنی بر ایدئولوژی‌های ملی، در حافظه جمعی نوعی «دفرماسیون مصنوعی» پدید می‌آورد (صص. ۸۷-۸۹). *آلدرمن Alderman* (۲۰۰۸) نیز تأکید می‌کند که مداخله اجتماعی در توپونیم‌ها تنها زمانی می‌تواند به نتایج عینی و معتبر بینجامد که با پژوهش‌های علمی پشتیبانی شود؛ در غیر این صورت، حاصل کار نه علمی، بلکه ایدئولوژیک خواهد بود (صص. ۲۱۰-۲۱۲). مشکلاتی که تغییر توپونیم‌ها از منظر زبان‌شناختی ایجاد می‌کند نیز شایان توجه جداگانه است. ماتفی‌یف *Matveyev* (۱۹۸۸) نشان می‌دهد که سازگار کردن نام‌های مکانی با اتیمولوژی عامیانه، «نقیض کامل رویکرد علمی» است و چنین تغییراتی می‌تواند به منبعی برای خسارت‌های جبران‌ناپذیر در تاریخ‌نگاری تبدیل شود (صص. ۱۹-۲۲). *هلیمفسکی Helimski* (۲۰۰۰) تأکید می‌کند که منشأ توپونیم‌ها تنها از طریق روش‌های میان‌رشته‌ای — شامل زبان‌شناسی، باستان‌شناسی، قوم‌نگاری و معناشناسی تاریخی — قابل شناسایی است و هرگونه تغییر بر پایه اتیمولوژی مردمی از منظر علمی کاملاً غیرقابل قبول است (صص. ۴۱-۴۳). *گامکرلیدزه و ایوانوف Gamkrelidze & Ivanov* (۱۹۹۵) این رویکرد را در بستر تاریخ قومی توضیح داده و نشان می‌دهند که تغییر نام‌های جغرافیایی، تصورات نادرستی از فرایندهای قومی ایجاد کرده و به ساختار حافظه جمعی آسیب وارد می‌کند (صص. ۵۵-۵۶). در نهایت، جنبه روش‌شناختی مداخلات توپونیمی نیز از سوی شماری از پژوهشگران به‌طور مستقل بررسی شده است. *کادمون Kadmon* (۲۰۰۰) تأکید می‌کند که تغییر توپونیم‌ها تنها می‌تواند بر اساس «تحلیل علمی-زبان‌شناختی»

عمده‌ای از توپونیم‌های غرب ایران و حوزه دریاچه ارومیه، ترکیبی از لایه‌های اسطوره‌ای و پروتوتورکی-پروتوایرانی هستند و منشأ آن‌ها متأخر نیست (صص. ۵۷-۶۰). مک‌کنزی Mackenzie (۱۹۹۷) نیز خاطرنشان می‌کند که تغییر نام‌ها در دوره پهلوی عمدتاً شهرهای بزرگ را هدف قرار داده بود و نام «نقده» اساساً در فهرست این تغییرات قرار نداشته است (ص. ۱۴۲). — بنگرید:

Bkz: Kuznetsov 1984; Schmitt 1989; Mackenzie 1997. [347][199][348]

به کسانی که بر این باورند نام مکانی «نقده» اصیل نیست و بعدها تحت تأثیر زبان فارسی شکل گرفته است، باید گفت که برعکس، بررسی‌های نظام‌مند و تطبیقی توپونیم‌ها نشان می‌دهد که نام «نقده» به لایه‌هایی بسیار کهن‌تر بازمی‌گردد و با تصورات اتنیکی-اسطوره‌ای دوران پیش از میلاد پیوند دارد. ساختار و عناصر واژگانی مشاهده‌شده در این توپونیم، با مورفم‌هایی همخوان است که در نظام اسطوره‌ای و مفاهیم کیهان‌زای ترک باستان کاربرد گسترده داشته‌اند. از این‌رو، ریشه «نقده» نه به لایه پهلوی و نه به دوره عربی، بلکه به یک مجموعه کهن اسطوره‌ای-نام‌گذاری ترکی تعلقی دارد که بسیار پیش‌تر از این دوره‌ها شکل گرفته است.

کلیاشتورنی Klyaštorny (۱۹۹۴) تصریح می‌کند که نام‌های مکانی وابسته به نظام اسطوره‌ای ترک باستان، غالباً بر اساس سه‌گانه «خدا-زمین-قوم» سامان می‌یابند و آثار این لایه در منطقه شمال ایران-آذربایجان به‌طور محسوسی قوی است (صص. ۳۳-۳۶). **هارماتا Harmatta** (۱۹۹۲) نشان می‌دهد که نظام نام‌گذاری سکاها (اسکیف‌ها) -ماساژت‌ها-ساکاهای باستان تا حوزه دریاچه ارومیه گسترش داشته و بسیاری از لایه‌های توپونیمیک این منطقه حامل «مؤلفه‌های ترکی پیش از میلاد» هستند (صص. ۱۱۲-۱۱۵). **کوزمینا Kuzmina** (۲۰۰۷) نیز بیان می‌کند که موج‌های گسترده مهاجرتی در مسیر آلتای-قفقاز، عناصر اسطوره‌ای را در نظام توپونیمیک حفظ کرده‌اند (صص. ۲۸۹-۲۹۱). بنگرید: -

Bkz: Klyaštorny 1994; Harmatta 1992; Kuzmina 2007. [349][170][181]

در مورد توپونیم «سولدوز»، رایج‌ترین تفسیر مردمی آن است که این نام به‌صورت «دشتِ پُرآب» یا «دشتِ آبی» فهمیده می‌شود. این اتیمولوژی عامیانه (folk

(صص. ۱۷-۱۹). **کوتس Coates** (۲۰۰۶) بیان می‌دارد که معناپردازی نام‌های مکانی صرفاً بر اساس «صورت آوایی ظاهری آن‌ها» از منظر علمی غیرقابل اعتماد است (صص. ۱۵-۱۷). **ماتراس Matras** (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که در مناطق چندقومیتی که لایه‌های زبانی در هم تنیده‌اند، توپونیم‌ها را نمی‌توان با «منطق ساده» توضیح داد و تحلیل آن‌ها مستلزم مقایسه پیچیده زبان‌های تاریخی است (صص. ۱۰۱-۱۰۳). — بنگرید:

Bkz: Nicolaisen 1976; Coates 2006; Matras 2009. [192][161][187]

بر اساس ادعاهایی که از سوی برخی نویسندگان مطرح شده، چنین پنداشته شده است که نام مکانی «نقده» اصیل نبوده و بعدها تحت تأثیر زبان فارسی شکل گرفته است. مطابق این دیدگاه، گویا نام کهن و واقعی شهر، «سولدوز» بوده و نام کنونی در دوره‌ای متأخر جایگزین شده است. با این حال، شواهد توپونیمیک نشان می‌دهد که این‌گونه ادعاها فاقد پشتوانه علمی هستند. پژوهش‌های نظام‌مند تاریخی-فیلولوژیک اثبات می‌کند که نام «نقده» نه به دوره پهلوی، نه به دوران فتوحات عربی، و نه به تلاش‌های متأخر فارسی‌سازی ارتباط دارد؛ بلکه ریشه آن به لایه‌هایی بسیار کهن‌تر بازمی‌گردد—به دوره‌هایی که در آن‌ها نظام‌های توپونیمی ترکی باستان و ایرانی-ترکی‌زبان در فرایندی هم‌افزا با یکدیگر درآمیخته‌اند. لازم به توضیح است که در علم تاریخ‌نگاری و تاریخ‌شناسی غربی، منظور از کاربرد اصطلاح زبان ایرانی یا ایرانی‌زبان، زبان اقوام و طوایف گوناگون ترک تبار یا همان پروتوتورک‌های ساکن و پراکنده در سراسر نجد و فلات ایران می‌باشد که در محافل تاریخ و ثبت وقایع تاریخی مربوط به ایران باستان، بدون اشاره به ترک‌زبانی آنها و همچنین بدون ذکر نام و نشان قومی و تبارشان، از آنها تنها با عنوان گنگ و مبهمی چون "بومیان ایران قبل از ورود اقوام هندواروپایی زبان" (به اصطلاح آریایی) یاد کرده و بسنده می‌نمایند.

کوزنتسوف Kuznetsov (۱۹۸۴) تصریح می‌کند که مؤلفه «-ده / -ته» «-deh / -teh» در جغرافیای ایران و آذربایجان، یک مورفم بومی توپونیمیک است که طی هزاران سال به‌کار رفته و نمی‌توان آن را به هیچ دوره خاص قومی-سیاسی نسبت داد (صص. ۲۰۴-۲۰۵). **اشمیت Schmitt** (۱۹۸۹) نشان می‌دهد که بخش

نام‌های آرکائیک عمدتاً با کدهای اسطوره‌ای و اتنیکی Markwart پیوند دارند (صص. ۹۸-۱۰۲). **مارکوارت** (۱۹۰۵) در بررسی آذربایجان غربی و منطقه ارومیه یادآور می‌شود که دشت‌های «پُرآب و پُرمرتع» در این ناحیه بسیارند و نام‌های مکانی، مادامی که مؤلفه اسطوره‌ای نداشته باشند، تنها با توصیف جغرافیایی قابل توضیح (۱۹۹۷) نیز Tapper نیستند (صص. ۲۲۱-۲۲۵). **تاپر** تأکید می‌کند که در جوامع کوچ‌نشین ترک و ایرانی، به سبب فراوانی دشت‌ها، نام‌های صرفاً توصیفی به ندرت به عنوان توپونیم تثبیت می‌شوند و در مقابل، نام‌های اتنیکی-اسطوره‌ای نقش غالب دارند (صص. ۵۶-۵۹).
Bkz: Balkanov 1983; Markwart 1905; Tapper 1997. [144][185][206]

به طور کلی، در نوار غربی آذربایجان جنوبی-به‌ویژه در رشته‌کوه‌های غربی دریاچه ارومیه، در امتداد محور میاندوآب-مهاباد، و در دشت‌های ساوجبلاغ-قیزیلجا-مناطق وجود دارد که از نظر حاصل‌خیزی، وفور منابع آبی و گستردگی مراتع، هم‌سطح یا حتی غنی‌تر از سولدوز هستند. با این حال، هیچ‌یک از این مناطق نام «سولدوز» را بر خود ندارند. این واقعیت که تنها دشت نقده با این نام شناخته می‌شود، به روشنی نشان می‌دهد که این توپونیم صرفاً بر پایه ویژگی‌های جغرافیایی شکل نگرفته است. بنابراین، ریشه نام «سولدوز» نه در توصیف صرف طبیعت، بلکه در لایه‌هایی کهن‌تر-اعم از قومی، اسطوره‌ای یا قدسی-جست‌وجو می‌شود.

واسمر Vasmer (۱۹۷۲) تصریح می‌کند که تبیین توپونیم‌های کهن بر اساس توصیف‌های ساده جغرافیایی تنها در مورد نام‌های دوره‌های جدید صدق می‌کند، در حالی که حدود ۹۰٪ از نام‌های باستانی دارای مؤلفه‌های قومی یا اسطوره‌ای‌اند (صص ۳۳-۳۵). **کلیاشتورنی** Klyashtorny (۱۹۹۴) نیز نشان می‌دهد که توپونیم‌های ترکی در آسیای میانه و پیشین عمدتاً از «ریشه‌های اسطوره‌ای-قدسی» مشتق شده‌اند و توصیف‌هایی نظیر «پُرآب» یا «سرسبز» با نظام نام‌گذاری اولیه همخوانی ندارد (صص ۴۱-۴۵). **بروملی** Bromley (۱۹۸۶) با بررسی حوزه قفقاز و آذربایجان تأکید می‌کند که پربرترین لایه توپونیمی این منطقه،

(etymology) به‌مرور در میان برخی نویسندگان، پژوهشگران غیرحرفه‌ای و حتی در میان مردم محلی رواج یافته و در بعضی محافل به اصطلاح علمی نیز تکرار شده است. با این حال، این تفسیر صرفاً بر شباهت آوایی ظاهری استوار است و از منظر روش‌شناسی توپونیمیک، از اعتبار علمی کافی برخوردار نیست. چنین تفسیرهای «سطحی-آوایی» معمولاً به نتایج نادرست می‌انجامد و منشأ اسطوره‌ای-اتنیکی نام‌های کهن را در حاشیه قرار می‌دهند.

نیکولایسن Nicolaisen (۱۹۷۶) بیان می‌کند که اتیمولوژی عامیانه باعث «ساده سازی نادرست» نام‌های کهن بر اساس شباهت‌های آوایی می‌شود و لایه‌های عمیق توپونیم‌های باستانی را می‌پوشاند (صص. ۱۲-۱۵). **روم** Room (۱۹۹۶) تأکید می‌کند که در مناطق کهن ترکی و ایرانی، دست‌کم ۶۰ تا ۷۰ درصد نام‌های مکانی در اثر «تفسیرهای مردمی» دچار جایگزینی منشأ واقعی خود شده‌اند (صص. ۲۱-۲۴). **تومانوف** Tumanov (۱۹۸۷) نیز در بررسی توپونیم‌های قفقاز و آذربایجان یادآور می‌شود که تبیین‌هایی بر پایه مؤلفه‌های ساده‌ای چون «دشت، آب، کوه» غالباً بازتاب تصورات متأخر هستند و نمی‌توانند جایگزین لایه‌های اصیل آرکائیک-اتنیکی شوند (صص. ۴۴-۴۷). - بنگرید به :

- *Bkz: Nicolaisen 1976; Room 1996; Tumanov 1987.* [192][198][214]

چنانکه این تفسیر در میان مردم چنان فراگیر شده که تعبیر «دشت پُرآب» تقریباً به تصور تثبیت‌شده‌ای درباره نام منطقه بدل گشته است. با این حال، مقایسه جغرافیایی نشان می‌دهد که بسیاری از نواحی آذربایجان-از جمله حوزه دریاچه ارومیه، دشت مغان، فلات قره‌باغ، دره تالش و کمر بند شکی-زاقاتالا-به همان اندازه از مراتع و منابع آبی غنی برخوردارند. اگر توپونیم «سولدوز» صرفاً به معنای «دشت دارای آب فراوان» بود، آنگاه ده‌ها منطقه دیگر با ویژگی‌های مشابه نیز می‌بایست همین نام را می‌داشتند. بنابراین، تفسیر "sulu düz" «سولو دوز» نه از نظر معنایی، نه از منظر توپونیمیک، و نه از دیدگاه جغرافیایی دارای ویژگی تمایزبخش نیست.

(۱۹۸۳) نشان می‌دهد که **بالکانوف** Balkanov

نام‌گذاری بر اساس ویژگی‌های جغرافیایی بیشتر در نام‌های روستایی دوره‌های متأخر رایج است، در حالی که

ها)، نقش بنیادین ایفا کرده است. از این رو، در بررسی ریشه‌شناسی نام «سولدوز» باید تحول آوایی-تاریخی، مؤلفه‌های اسطوره‌ای و جهان‌بینی فرهنگی ترکان ساک یا ساکا به صورت همزمان و موازی مدنظر قرار گیرد. پژوهش‌های انجام‌شده درباره نظام توپونیمی اقوام ترک و ایرانی‌زبان (= اقوام ترک‌تبار ساکن ایران باستان) نشان می‌دهد که نام‌های مکانی در دوره‌های اولیه صرفاً کارکرد توصیف جغرافیایی نداشته‌اند؛ بلکه بخش عمده‌ای از آن‌ها به عنوان حاملان محتوای اسطوره‌ای، کیهان‌زاد (کوزموگونیک) و آیینی شکل گرفته‌اند. **بارتولد** Bartold (۱۹۶۸) این پدیده را با این توضیح تبیین می‌کند که «توپونیم‌های کهن ترک نه منشأ جغرافیایی، بلکه ریشه‌ای آیینی و قومی دارند» و تأکید می‌کند که معنای این نام‌ها چندلایه است و بدون تکیه بر «بنیاد اسطوره‌ای» قابل تفسیر نیست (صص ۹۷-۱۰۰). این دیدگاه توسط **کلیاشتورنی** Klyashtorny (۱۹۹۴) نیز تأیید شده است؛ وی با تحلیل سنت‌های نام‌گذاری سکاها و دیگر طوایف اولیه ترک نشان می‌دهد که «نشان الهی»، «خاستگاه اسطوره‌ای» و «هویت قبیله‌ای» کلیدهای اصلی گشودن راز توپونیم‌ها هستند (صص ۴۸-۵۲). **هارماتا** Harmatta (۱۹۹۹) نیز بر این نکته تأکید می‌کند که در بنیان نام‌شناسی سکاها نمادهای کیهان‌زاد و قدسی قرار دارد و این نظام از اساس با نام‌گذاری‌های صرفاً توصیفی جغرافیایی تفاوت دارد (صص ۲۰۱-۲۰۵). این نتایج تنها به نام‌شناسی ترک محدود نمی‌شود؛ پژوهش‌های کلی اتنوگرافیک و اسطوره‌شناختی نیز نشان می‌دهد که توپونیم‌های اقوام باستانی عمدتاً محصول جهان‌بینی اسطوره‌ای-دینی بوده‌اند.

واسمر Vasmer (۱۹۸۶) بیان می‌کند که بخش بزرگی از اتنونیم‌ها و توپونیم‌های کهن نه به ویژگی‌های ظاهری جغرافیایی، بلکه به «جهان دینی-اسطوره‌ای» قوم مربوط اند و تبیین سطحی این نام‌ها از نظر علمی ناکافی است (صص ۲۱۱-۲۱۴). **توکارف** Tokarev (۱۹۸۷) تأکید می‌کند که توپونیم‌های آیینی اغلب با خورشید، نور، کیهان و اسطوره‌شناسی قبیله‌ای در پیوندند و از همین رو تفسیرهای ساده جغرافیایی در اغلب موارد به نتایج نادرست می‌انجامد (صص ۳۰۲-۳۰۵). **کافس‌اوغلو** Kafesoğlu (۱۹۸۸) این روند را در توپونیمی ترک

نام‌هایی با پیوند اتنوس-اسطوره‌ای است (صص ۱۱۲-۱۱۸). رجوع شود به:

Bkz: Vasmer 1972; Klyashtorny 1994; Bromley 1986. [217][349][157]

اگر «سولدوز» صرفاً به معنای «دشت پرآب» بود، در این صورت می‌بایست ده‌ها منطقه دیگر با شرایط جغرافیایی مشابه نیز همین نام را داشته باشند. اما انحصار این نام به دشت نقده نشان می‌دهد که «سولدوز» نه یک نام توصیفی، بلکه حامل کارکردی خاص به عنوان «نشانگر قومی-اسطوره‌ای» است. بر پایه «قانون تکرارپذیری توپونیم‌ها»-مانند نام‌هایی از نوع «کول تپه» «Kültəpə»-نام‌هایی که صرفاً بر ویژگی‌های طبیعی دلالت دارند، معمولاً به صورت گسترده تکرار می‌شوند. در حالی که «سولدوز» در این الگو نمی‌گنجد و همین امر دلالت بر منشأ ویژه و غیرعادی آن دارد.

توپوروف Toporov (۱۹۹۰) می‌نویسد هرگاه نام مکانی صرفاً بر یک ویژگی فیزیکی-جغرافیایی دلالت داشته باشد، آن نام در سراسر یک حوزه جغرافیایی به طور گسترده تکرار می‌شود؛ در مقابل، نادر بودن یک نام نشانه وجود معنای قدسی یا قومی است (صص ۵۲-۵۵). **اوسپنسکی** Uspenski (۱۹۶۸) نیز تأکید می‌کند که یکتایی توپونیم‌ها از مهم‌ترین شاخص‌های وابستگی آن‌ها به خاستگاه‌های اسطوره‌ای-قدسی است (صص ۱۹-۲۲). **پوتاپوف** Potapov (۱۹۵۴) خاطرنشان می‌سازد که توپونیم‌های کهن ترکی دقیقاً به سبب پیوند با «سرزمین نیاکانی» یا «نماد الهی قوم» دارای ویژگی یگانگی شده‌اند (صص ۶۱-۶۴). ← رجوع شود به:

- Bkz: Toporov 1990; Uspenski 1968; Potapov 1954. [213][216][350]

بر این اساس، فروکاستن توپونیم «سولدوز» به پارامترهای صرفاً جغرافیایی-مانند تفسیر ساده‌انگارانه «دشت پرآب»-از نظر علمی کافی و قابل دفاع نیست. نام‌های برخاسته از توصیف جغرافیایی عمدتاً به دوره‌های میانه و جدید تعلق دارند؛ حال آن‌که در توپونیم‌های کهنی چون «سولدوز»، بار معنایی بسیار ژرف‌تر است و به لایه‌های قومی، اسطوره‌ای و گاه آیینی اتکا دارد. در شکل‌گیری چنین نام‌هایی، نظام آوایی ترکی باستان، ساختار نام‌های قبیله‌ای کهن و به‌ویژه سنت نام‌گذاری قدسی سکاها/ترک (ساق‌ها // ساک‌ها // ساکاها // اسکیف‌ها // اسکیت

خاستگاه قدسی توپونیم‌های ترکی نشان می‌دهد که در کیهان‌شناسی باستانی ترک، پیوند «نام مکان - کارکرد الهی - کُد اسطوره‌ای» یکی از اصول بنیادین بوده است. در جوامع ترک، انتخاب نام مکان بر اساس جایگاه آن فضا در نظام کیهانی و متناسب با شیوه ارتباط آن جامعه با خدا (تانری) صورت می‌گرفت. از این‌رو، در تبیین توپونیم‌هایی با ساختار پیچیده مانند «سولدوز»، توجه صرف به زبان‌شناسی کافی نیست و در نظر گرفتن لایه‌های اسطوره‌ای-معنایی از نظر علمی امری ضروری به‌شمار می‌آید. این‌گونه نام‌ها هم ابزار بیان هویت دینی بوده‌اند و هم نشان‌دهنده تعلق کیهانی.

باسکاکوف Baskakov (۱۹۷۵) تأکید می‌کند که بخش عمده‌ای از توپونیم‌های ترکی بر پایه الگوی اسطوره‌ای جهان شکل گرفته‌اند و معنای آن‌ها با نظام دینی همخوانی دارد (صص ۴۱-۴۵). اسین Esin (۱۹۷۸) نشان می‌دهد که در فرهنگ ترک، نام‌های مکانی حامل «کارکرد کیهان‌زاد» هستند و هم‌زمان با کیش‌های ایزدی پدید آمده‌اند (صص ۹۳-۱۰۱). مالوری و آدامز Mallory & Adams (۱۹۹۷) نیز وجود لایه‌های توپونیمی قدسی را در فرهنگ‌های آغازین هندواروآسیایی تأیید کرده و میان آن‌ها و توپونیم‌های ترکی مقایسه‌هایی انجام می‌دهند (صص ۲۴۸-۲۵۲). ← رجوع شود به:

Bkz.: Baskakov 1975; Esin 1978; Mallory & Adams 1997. [147][256][184]

دگرگونی‌های آوایی توپونیم‌ها در گذر زمان سبب می‌شود که معنای اولیه قدسی و اسطوره‌ای آن‌ها تدریجاً تیره و پنهان گردد. از این‌رو، در پژوهش علمی نام‌های مکانی کهن ترک، رویکرد صرفاً تاریخی-جغرافیایی یا آوایی کفایت نمی‌کند؛ بلکه باید نمادپردازی کیهانی *kosmik simvolizm*، کارکردهای دینی و کُد‌های قوم‌روان‌شناختی *etnopsixoloji* نهفته در این نام‌ها نیز به‌طور حتم مورد توجه قرار گیرد. برای درک کامل توپونیم‌هایی با لایه اسطوره‌ای مانند «سولدوز»، لازم است جهان‌بینی پروتوتورکی-ساکایی *prototürk-sak*، الگوی کیهان‌زاد و نیز ترمینولوژی لایه قدسی واژگان زبان‌های کهن ترک به‌صورت هم‌زمان ارزیابی شوند؛ زیرا در بسیاری از موارد، معنای حقیقی توپونیم کهن، تنها پس از گشوده‌شدن همین لایه اسطوره‌ای آشکار می‌گردد. **الیاده Eliade (۱۹۵۹) بیان می‌کند که در جوامع**

دقیق‌تر بررسی کرده و نشان می‌دهد که برای اقوام ترک، کیش‌های خورشید، آتش، نور و آب نه تنها عناصر نظام دینی، بلکه لایه اصلی معنایی در سنت نام‌گذاری بوده‌اند (صص ۷۳-۷۹). در میان پژوهشگرانی که اصول کلی سنت نام‌گذاری اسطوره‌ای را روشن کرده‌اند، ب. اوگل B. Ögel (۱۹۷۱) جایگاه ویژه‌ای دارد. وی نشان می‌دهد که بخش بزرگی از نام‌های جغرافیایی کهن ترک دارای خاستگاه اسطوره‌ای‌اند و توصیف جغرافیایی تنها کارکردی ثانویه دارد (صص ۵۵-۵۸). این دیدگاه در چارچوبی کلان‌تر توسط الیاده Eliade (۱۹۵۹) تبیین می‌شود؛ او بیان می‌کند که اقوام باستانی فضای زیست خود را به‌مثابه نقطه‌ای از نظم کیهانی درک می‌کردند و نام‌ها را نیز با همین معانی کیهانی-قدسی بارگذاری می‌نمودند (صص ۲۱-۲۷). از این منظر، توپونیم نه صرفاً یک نام، بلکه شکل رمزگذاری‌شده یک الگوی جهان‌شناختی است. کلاوسون Clauson (۱۹۷۲) با بررسی ردپاهای ریشه‌شناختی نام‌های قدسی در زبان‌های ترکی، این تصویر را در سطح زبان‌شناختی نیز تأیید می‌کند؛ به‌نظر او، توپونیم‌های ترکی حامل مستقیم هویت اسطوره‌ای اتنوس هستند و تحلیل ریشه‌شناختی تنها راه علمی گشودن این لایه‌های قدسی است (صص ۴۱۹-۴۲۱). بدین ترتیب، پژوهش‌های زبان‌شناختی، اسطوره‌شناختی و اتنوگرافیک همگی نشان می‌دهند که توپونیم‌های کهن ترک و از آنجمله ساکاها نه صرفاً نشانگر جغرافیا، بلکه قطعاتی از یک کد آیینی-اسطوره‌ای بوده‌اند. این نتایج مشترک بار دیگر نشان می‌دهد که در تحلیل توپونیم‌های کهن، توجه به لایه اسطوره‌ای و قدسی تا چه اندازه ضروری است. در غیر این صورت، لایه‌بندی معنایی این نام‌ها از میان می‌رود، خاستگاه قومی، آیینی و کیهان‌زاد آن‌ها نامرئی می‌شود و تفسیرهای نادرست صرفاً جغرافیایی شکل می‌گیرد. ادبیات پژوهشی به‌روشنی نشان می‌دهد که بدون درک معنای قدسی خاص توپونیم‌ها، تبیین نام‌های جغرافیایی کهن نه از نظر علمی و نه از منظر تاریخی امکان‌پذیر نیست. ← رجوع شود به:

Bkz.: Bartold 1968 [153]; Klyashtorny 1994 [349]; Harmatta 1999 [351]; Vasmer 1986 [217]; Tokarev 1987 [211]; Kafesoğlu 1988 [178]; Ögel 1971 [352]; Eliade 1959 [100]; Clauson 1972 [32].

نام‌ها در آگاهی انسان باستانی چه کارکردی داشته‌اند، به کدام الگوی کیهانی پیوند خورده‌اند و در درون نظام قدسی چه نقشی ایفا می‌کرده‌اند. زیرا در جهان‌بینی ترکی و به‌طور کلی در اندیشه مشرق‌زمین، نام‌های مکانی تنها نشانگر موقعیت جغرافیایی نبودند، بلکه به‌مثابه تجلی نظم کیهانی بر زمین، ردّ پای خدایان و ظهور قدرت الهی درک می‌شدند. از این‌رو، هر توپونیم کهن در ذات خود هم حامل معناشناسی اسطوره‌ای است و هم واجد ماهیت یک «کُد قدسی» که لایه‌های عمیق حافظه جمعی و اجتماعی را حفظ کرده است.

الیاده Eliade (۱۹۵۹) بر این نکته تأکید می‌کند که در جوامع باستانی، نام‌های مکانی همچون «سازوکار جهت‌یابی کیهانی و نقشه‌پردازی قدسی» عمل می‌کرده‌اند (صص ۲۱-۲۷). **توپساکال‌اوغلو** Topsakaloğlu (۱۹۹۸) لایه اسطوره‌ای توپونیم‌های ترکی را «واحد‌های معنایی قدسی که جهان‌بینی نخستین اتنوس را زنده نگاه می‌دارند» می‌نامد (صص ۵۴-۵۹). **کلاوسون** Clauson (۱۹۷۱) نیز تصریح می‌کند که توپونیم‌های کهن ترکی را نمی‌توان صرفاً با روش‌های زبان‌شناختی بررسی کرد، بلکه باید آن‌ها را در پیوند با بافت اسطوره‌ای-فرهنگی تحلیل نمود (صص ۱۷-۱۹). ← رجوع شود به:

Bkz: Eliade 1959; Topsakaloğlu 1998; Clauson 1971. [100][356][160]

از این‌رو، پیوند دادن توپونیم‌های کهنی چون «سولدوز» و «نقده» صرفاً با رویدادهای سیاسی و قومی چند سده اخیر، به نتیجه‌ای کامل و از نظر علمی قانع‌کننده نمی‌انجامد. زیرا ریشه چنین نام‌های باستانی معمولاً در لایه‌های اسطوره‌ای شکل گرفته در طول هزاران سال نهفته است؛ لایه‌هایی که با جهان‌بینی قدسی، هویت قومی و نمادهای کیهان‌شناختی پیوند دارند. اسکان بعدی یک قبیله یا قوم در یک منطقه، توضیح‌دهنده شکل‌گیری نام مکان نیست؛ آن گروه‌ها صرفاً به حاملان توپونیم بدل شده‌اند، بی‌آن‌که بر لایه نخستین پیدایش آن تأثیر گذاشته باشند. توپونیم به‌منزله «ردّی قدسی» که منشأ اسطوره‌ای را بازتاب می‌دهد، به حیات خود ادامه می‌دهد و این ردّ اغلب با دگرگونی‌های سیاسی-قومی متأخر هم‌پوشانی ندارد.

الیاده Eliade (۱۹۶۱) تأکید می‌کند که نام‌های مکانی کهن «خاستگاهی عمیق‌تر و کهن‌تر از تاریخ اتنوس‌هایی

باستانی، نام‌های مکانی، کارکرد «نشان‌های کیهانی با خاستگاه قدسی» را داشته‌اند (صص ۱۲-۱۸). **کلاوسون** Clauson (۱۹۷۲) بر وجود اصطلاحات قدسی به‌کاررفته در نام‌های مکانی در لایه واژگانی کهن زبان‌های ترکی تأکید می‌کند (صص ۷۳-۷۵). **کوزنتسوف** Kuznetsov (۱۹۸۶) نیز آفرینش توپونیم‌ها نزد کوچ‌نشینان باستانی اوراسیا را «محصول حافظه اسطوره‌ای» ارزیابی می‌کند (صص ۵۱-۵۴). ← رجوع شود به:

Bkz: Eliade 1959; Clauson 1972; Kuznetsov 1986. [100][32][353]

از این منظر، در پژوهش توپونیم‌های کهن آذربایجان و به‌طور کلی حوزه ترک-توران، نکته اساسی آن است که بخش قابل‌توجهی از این نام‌ها، حاملان مستقیم حافظه اسطوره‌ای‌اند و در زیر آن‌ها لایه‌ای قدسی، ساختارهای کیهان‌زاد اندیشه و ردپاهای رمزگذاری‌شده جهان‌بینی باستانی ترک نهفته است. نادیده‌گرفتن تفکر اسطوره‌ای، امکان تعیین معنای اولیه و کارکرد قوم‌روان‌شناختی *etnopsixoloji* این نام‌ها را ناممکن می‌سازد. از این‌رو، تحلیل ریشه‌شناختی توپونیم‌هایی چون «سولدوز» و «نقده» باید نه تنها در چارچوب زبان و تاریخ، بلکه در درون نظام اسطوره‌ای نیز انجام گیرد؛ زیرا تا زمانی که ریشه قدسی-کیهان‌زاد این نام‌ها آشکار نشود، معنای حقیقی و الگوی نخستین پیدایش آن‌ها به‌طور کامل روشن نخواهد شد.

(۱۹۶۳) خاطر نشان می‌کند که نام‌های **الیاده** Eliade مکانی باستانی «نشان‌های قدسی تجسم‌بخش ساختار **Tokarev** کیهانی» هستند (صص ۲۹-۳۳). **توکارف** (۱۹۸۴) گشودن لایه اسطوره‌ای توپونیم‌ها را «شرطی اجتناب‌ناپذیر» برای نفوذ به جهان‌بینی اولیه اتنوس **Napolskikh** می‌داند (صص ۱۱۲-۱۱۵). **ناپولسکیخ** (۱۹۹۵) نیز تأکید می‌کند که اتنونیم‌ها و توپونیم‌های ترک و پروتوتُرک بدون در نظر گرفتن معنای اسطوره‌ای قابل فهم نیستند (صص ۸۶-۹۰). ← رجوع شود به: *Eliade 1963; Tokarev 1984; Napolskikh 1995. [122][354][355] Bkz: -*

لازم به تأکید است که بررسی لایه اسطوره‌ای توپونیم‌ها صرفاً به تعیین منشأ لغوی و آوایی آن‌ها محدود نمی‌شود؛ بلکه هدف اصلی این فرایند آن است که روشن شود این

این مفاهیم و مرتبط دانستن آن‌ها با یکدیگر، تلاشی نادرست و بی‌حاصل خواهد بود و نتیجه آن نیز ناگزیر نادرست و غیرواقعی خواهد شد. بر اساس منابع مورد بررسی درباره این سه نام، روشن است که قدمت استقرار تاریخی قوم قراپاپاق Qarapapaq در منطقه مشخص است. همچنین آشکار می‌شود که ایل قراپاپاق در شکل‌گیری نام «سولدوز» به‌عنوان نام یک ناحیه در منطقه کنونی نقده، هیچ نقشی نداشته است؛ زیرا پیش از استقرار این طایفه در منطقه، نام «سولدوز» Sulduz از پیش بر این ناحیه اطلاق می‌شده است. در سال‌های اخیر، دیدگاه‌های گوناگون و حتی متناقضی درباره موضوع قراپاپاق Qarapapaq، بوزچالی Bozçalı (بوزچلو) (Bozçalı) و سولدوز Sulduz مطرح شده است. طبیعی است که در منابع مختلف و نیز در آثار جدیدی که درباره این موضوع نوشته شده، نظرات متفاوت و گاه متضادی ارائه شده و در نتیجه، ابهامات و پرسش‌های فراوانی پدید آمده است. برای نمونه، در صفحه ۲۱ کتاب «ایل قراپاپاق» نوشته مهدی رضوی آمده است: «ایل بوزچالی Bozçalı (بوزچلو) (Bozçalı) که متشکل از ۲۲۰۰ خانوار بود، از ساحل غربی رود ارس به‌سوی جنوب‌شرق حرکت کرد و ساکنان مناطق مسیر - یعنی سولدوزی‌ها (در نگارش فارسی: سولدوزیان) - شاهد این صحنه کوچ بودند. چون این خانواده‌ها کلاه‌هایی به رنگ سیاه بر سر داشتند، آنان را قراپاپاق Qarapapaq نامیدند.» [۲، ص. ۲۱] از این گفته در همان اثر چنین نتیجه‌گیری می‌شود که: «در دوره عباس‌میرزا، منطقه میان ماکو، نخجوان، ایروان، خوی و ارزروم، سرزمین و محل سکونت طایفه و ایل سولدوز بوده و ساکنان آن از این اطلاعات می‌توان نتیجه دیگری نیز گرفت و آن اینکه نام ناحیه کنونی سولدوز، پیش از انتقال بوزچالی‌ها Bozçalı (بوزچلوها) (Bozçalı) به این منطقه توسط عباس‌میرزا، یعنی در دوره‌ای پیش‌تر، نام دیگری داشته و عنوان «سولدوز» Sulduz به این منطقه تعلق نداشته است. با در نظر گرفتن این نکته، در صفحه ۲۲ همان کتاب به این موضوع نیز اشاره شده است: «در چارچوب روند کوچ اجباری عباس‌میرزا، ۲۱۰۰ خانوار به منطقه‌ای به نام سولدوز یا سلی‌دوز "Səlliduz" (منظور نویسنده: منطقه سولدوز Sulduz در ناحیه کنونی نقده) منتقل

دارند که بعدها در آن سرزمین‌ها زیسته‌اند» (صص ۴۲-۴۵). توکارف Tokarev (۱۹۸۷) می‌نویسد که «توپونیم‌ها غالباً عمری طولانی‌تر از اتنوس‌ها دارند و حتی با تغییر قوم ساکن، معناشناسی اسطوره‌ای خود را حفظ می‌کنند» (صص ۱۰۳-۱۰۵). بازین Bazin (۱۹۹۲) نیز خاطرنشان می‌سازد که توپونیم‌های باستانی در حوزه ترکی و ایرانی بر لایه‌های اسطوره‌ای استوارند و نباید آن‌ها را با مهاجرت‌های قبیله‌ای متأخر خلط کرد (صص ۶۱-۶۴). ← رجوع شود به: Eliade 1961; Tokarev 1987; Bazin 1992.[165][211][152] باید تأکید کرد که هر یک از اتنونیم‌های ترک (یعنی نام‌های طایفه‌ای و قبیله‌ای) و اتنوتوپونیم‌ها (یعنی نام‌های جغرافیایی مرتبط با نام طایفه‌ها و قبایل) دارای علل تاریخی، منابع پیدایش و ماهیت تاریخی خاص خود هستند. هر تاریخ‌نگار، پژوهشگر یا تورکولوگ (متخصص مطالعات ترکی) که بخواهد منشأ نام اقوام ترک (ملت‌ها، طایفه‌ها و قبایل) یا سرچشمه‌های شکل‌گیری آن‌ها را بررسی کند، ناگزیر است به‌طور همزمان بر ریشه‌های واژگانی زبان ترکی باستان، اسطوره‌شناسی ترکی، و نیز حوزه‌هایی چون تاریخ، باستانشناسی، اخترشناسی و دیگر علوم مرتبط تسلط داشته باشد. یکی از مسائل مهمی که اغلب از دید پژوهشگران توپونیمیکا (مطالعات نام‌های جغرافیایی) پنهان مانده و کمتر درباره آن سخن گفته شده، این است که آنان به ژرفای تاریخ کهن نفوذ نکرده‌اند و درباره ریشه‌شناسی، معنا و منشأ این اتنونیم‌ها و اتنوتوپونیم‌ها، پژوهش بنیادی انجام نداده، علل و زمینه‌های پیدایش آن‌ها را به‌درستی روشن نکرده‌اند. بررسی منابع و آثار مورد استفاده در پژوهش‌های انجام‌شده درباره سولدوز Sulduz - نقده Naqədə - قراپاپاق Qarapapaq نشان می‌دهد که هر یک از این عناوین، موضوعی مستقل و جداگانه است و هر کدام باید به‌طور خاص و مستقل مورد مطالعه قرار گیرد. به بیان دیگر، نام‌های توپونیمیک «نقده» و «سولدوز» هر یک از نظر تاریخ، منشأ، ریشه و زمان شکل‌گیری، توپونیم‌هایی مستقل و متفاوت از یکدیگر هستند. در مقابل، اتنونیم قراپاپاق Qarapapaq (نام طایفه و ایل) نیز موضوعی جداگانه و مستقل از این دو به‌شمار می‌رود. درهم‌آمیختن

پذیرش او، نظریه‌ی نخست است؛ بدین معنا که وی نام «سولدوز» را مرتبط با مغولان و نام «سولدوز نویان» می‌داند.^۴ فرود خسروی در صفحات ۲۷-۲۸ کتاب «تاریخ ایل قراپاق»، درباره‌ی نام «سولدوز» به اثری از نویسندگان روس با عنوان «تاریخ ایران از دوران باستان تا پایان قرن هجدهم» استناد می‌کند و این نام را مرتبط با قبیله‌ی مغولی سولدوز، سردار آنان **امیر چوپان** و سلسله‌ی **چوپانیان (چوبانیان)** می‌داند [۳، ص. ۲۷-۲۸]. بر اساس این داده‌ها، خسروی چنین نتیجه می‌گیرد که ناحیه‌ی سولدوز پیش از حاکمیت سلسله‌ی چوپانیان، با نامی دیگر شناخته می‌شده و پس از تسلط آنان بر این منطقه، نام ایل و طایفه‌ی خود - یعنی «سولدوز» - را بر آن نهاده‌اند. به گفته‌ی وی، این نام پیش از ورود قراپاق‌ها نیز در منطقه رواج داشته است. وی برای اثبات این نظر، به منابعی چون «عالم‌آرای عباسی» و «زندگانی شاه عباس اول» استناد می‌کند. [۳، ص. ۲۸]. نویسنده سپس به تفسیر رایج در میان مردم درباره‌ی نام «سولو دوز» (= دشت پرآب یا «دشت آب‌دار») اشاره می‌کند و این نظریه را برداشت عامیانه و غیرواقعی می‌داند. وی همچنین درباره‌ی سولدوز به لغت‌نامه‌ی دهخدا نیز استناد می‌کند. از دیگر نویسندگانی که درباره‌ی نقده-سولدوز نوشته‌اند، اسفندیار حاجیلو [۱] است که او نیز به نوبه‌ی خود به تاریخ شکل‌گیری نام سولدوز و دلایل آن می‌پردازد. همانند نویسندگان پیش‌گفته، او نیز این نام را مرتبط با قبیله و طایفه‌ی ترک-مغولی «سولدوس / سولدوز» و با ایلخانان و جانشینان آنان، یعنی سلسله و خاندان چوپانیان می‌داند و اطلاعات تاریخی لازم را در این باره ارائه می‌دهد. وی با تکیه بر منابع تاریخی، رویدادهای آن دوره و جایگاه، رتبه و موقعیت امیران و سرداران طایفه‌ی سولدوز را در ساختار قدرت و حکومت امپراتوری مغول شرح داده و تبیین می‌کند. اسفندیار حاجیلو [۱] همچنین تأکید می‌کند که نام محال سولدوز برگرفته از نام طایفه و قبیله‌ی ترک-مغولی موسوم به «سولدوز» است و افزون بر آن، از نام سردار این طایفه و ایل که او نیز «سولدوز» نام داشته، اخذ شده است. با بررسی پژوهش‌های تمامی این نویسندگان درباره‌ی نام محال سولدوز، مشاهده می‌شود که برخلاف دیدگاه مهدی رضوی [۲]، آنان در نتیجه‌گیری نهایی و

می‌شوند. [۲، ص. ۲۲]. نکته‌ی قابل‌توجه دیگر در این اثر آن است که در صفحات مختلف کتاب، نام «**سولو دوز**» (**Sulu Düz**) به صورت رسمی و به جای نام «**سولدوز**» **Sulduz** به کار رفته است. در صفحه‌ی ۲۰ اثر، به موضوعی حتی شگفت‌انگیزتر و پرسش‌برانگیزتر اشاره می‌شود: بنا بر ادعای نویسنده، از آغاز آفرینش تا روزگار عباس میرزا و تا زمان اسکان قراپاق‌ها در منطقه‌ی نقده، در سرزمین‌هایی که امروز «سولدوز» نامیده می‌شوند (به جز «دشت ماهور») هیچ قوم، طایفه یا ایلی سکونت نداشته است. علت این امر نیز چنین بیان می‌شود که این اراضی زیر آب بوده و به تدریج، با عقب‌نشینی آب - متر به متر - زمین نمایان شده است. [۲، ص. ۲۰]. در ارتباط و به موازات این ادعا، **یوسف قهرمان‌پور** در صفحه‌ی ۲۰ کتاب خود با عنوان «فرهنگ عامه‌ی ایل قراپاق» از وجود یک محل سکونت و ویرانه‌های یک شهر متعلق به دوران پیش از میلاد، در منطقه‌ی سولدوز و در حوالی تپه‌ی حسنلو خبر می‌دهد. همچنین به وجود دیوارهای ضخیم در این ویرانه‌ها اشاره می‌کند. [۵، ص. ۲۰]. قهرمان‌پور در صفحه‌ی ۲۹ اثر خود، در بخشی با عنوان «سولدوز»، با استناد به کتاب «جامع‌التواریخ» تألیف خواجه رشیدالدین فضل‌الله، بیان می‌کند که این ناحیه در کانون توجه مغولان ایلخانی و امیران نظامی آنان همراه با نویان‌های ترک‌تبار قرار داشته است؛ به‌ویژه طایفه و قبیله‌ی ترک‌زبان موسوم به «**سولدوز**» (**Sulduz**) که توجه و گرایش خاصی به این منطقه نشان می‌دادند [۵، ص. ۲۹]. پس از آن، قهرمان‌پور با استناد به **و. مینورسکی**، اطلاعات او درباره‌ی سولدوز را نقل می‌کند. مینورسکی می‌نویسد:

«غازان‌خان، ناحیه‌ی سولدوز را به امیر چوپان سولدوز (یعنی امیر چوپان سولدوزی) واگذار کرد. یکی از امیران طایفه‌ی سولدوز که در خدمت دولت تیمور گورکانی بود، شیخ محمدخان سولدوز بوده است.» [۵، ص. ۲۹]. از این یادداشت‌های مینورسکی چنین برمی‌آید که ناحیه‌ی کنونی سولدوز دست‌کم از سال ۷۷۱ هجری قمری (۱۳۶۹-۱۳۷۰ میلادی)، یعنی از آغاز دوران پیش از شکل‌گیری سلسله‌ی صفوی، با نام «سولدوز» شناخته شده و نام‌گذاری شده است. **عیسی یگانه** پس از طرح این چهار دیدگاه و نظریه، اعلام می‌کند که نظریه‌ی مورد

نظر ما، نام سولدوز از دیرباز بر این محال و منطقه اطلاق می‌شده و انتساب آن صرفاً به رویدادهای تاریخی متأخر یا به نام طایفه، سردار یا فرماندهای موسوم به سولدوز، جای تردید دارد؛ زیرا چنین رویکردی با ویژگی‌ها و منطق توپونیمیای آذربایجان هم‌خوانی و خوانایی لازم را ندارد. از این منظر، پیوند دادن نام سولدوز صرفاً با یک طایفه مغولی، تنها مرحله‌ی متأخر تاریخی مسئله را توضیح می‌دهد و لایه‌های کهن شکل‌گیری توپونیم را در بر نمی‌گیرد. اگر نام مکانی صرفاً بر اثر رویدادهای سیاسی قرون وسطی پدید آمده بود، ساختار آوایی و میدان معنایی آن با نظام‌های کهن اتنومیتولوژیک همپوشانی نداشت. حال آنکه ساختار مورفولوژیک و حوزه‌ی معنایی نام سولدوز نشان می‌دهد که ریشه‌ی این نام در لایه‌های اساطیری ترک متعلق به هزاران سال پیش شکل گرفته و بعدها با نام طایفه‌ها به‌گونه‌ای تصادفی همنام شده است. به بیان دیگر، اینکه یک طایفه‌ی مغولی نیز نام «سولدوس/ سولدوز» را حمل کرده باشد، بیشتر از آن که منشأ نام را توضیح دهد، خود می‌تواند حاصل و بازتاب همان لایه‌ی کهن قدسی و اساطیری این نام باشد. **الیاده** Eliade (۱۹۵۹) می‌نویسد: «توپونیم‌هایی که منشأ اساطیری دارند، ممکن است بعدها با تاریخ سیاسی سازگار شوند، اما هسته‌ی معنایی آن‌ها به دوره‌های بسیار کهن تعلق دارد» (صص ۸۷-۹۰).

بویئر (Boyer, 1990) نشان می‌دهد که توپونیم‌ها «نام‌های قدسی برخاسته از نهادهای اسطوره‌ای‌اند که حتی با تغییر طایفه‌ها نیز به حیات خود ادامه می‌دهند» (صص. ۵۴-۵۶). **کلیاشتورنی** Klyashtorniy (۱۹۷۲) نیز تأکید می‌کند که ساختار آوایی توپونیم‌های کهن ترک «پیوندی تنگاتنگ با واژگان اسطوره‌ای دارد» (صص. ۱۱۸-۱۲۱). --- رجوع شود به:

Bkz: Eliade 1959; Boyer 1990; Klyashtorniy 1972.[100][357][367]

قدمت بسیاری از توپونیم‌ها در آذربایجان و دیگر سرزمین‌های ترک‌نشین به دوره‌های پیش از میلاد بازمی‌گردد. ما وجود قبیله‌ی ترک-مغولی موسوم به «سولدوز»، همچنین وجود نویان و سردار نظامی‌ای به نام «سولدوز» و نیز رخدادهای تاریخی دوره‌ی غازان‌خان را انکار نمی‌کنیم و آن‌ها را رد نمی‌نماییم؛ بلکه این موارد را

نظریه‌های خود درباره‌ی نام «سولدوز» (یعنی ارتباط آن با طایفه‌ی ترک-مغولی سولدوز و نام امیر نویان) به‌طور کلی با یکدیگر هم‌نظر و متفق القول هستند. نظریه‌ها و فرضیه‌ها، هر یک در جای خود، قابل تأمل و شایسته‌ی بحث‌اند و رد یا پذیرش قطعی آن‌ها کاری دشوار و همراه با مسئولیت علمی سنگین است. علم توپونیمیا (نام‌جغرافیا) حوزه‌ای بسیار حساس و مسئولیت‌پذیر است؛ تبیین هر نام مکانی و تفسیر آن مستلزم آگاهی (کم یا زیاد) از علوم و داده‌های گوناگون است و باید تمامی جوانب در نظر گرفته شود. زیرا کوچکترین خطا یا تفسیر نادرست می‌تواند در زمان حال و آینده، برای یک قوم یا ایل، پیامدها و حتی فجایع سنگینی به همراه داشته باشد. این که نام «سولدوز» توسط طایفه‌ی سولدوز، یا به‌وسیله‌ی امیرچوپان سولدوز، یا در ارتباط با غازان‌خان بر محال کنونی نهاده شده باشد، یک بحث جداگانه است؛ اما بررسی ریشه، اتیمولوژی و خاستگاه واژه‌ی «سولدوز» و تحلیل فرآیند شکل‌گیری آن، مسئله‌ای کاملاً متفاوت است. این که آیا نام سولدوز از دیرباز بر این محال اطلاق می‌شده یا در دوره‌ی ایلخانان بر آن نهاده شده، یا این نام چه مراحل را در بطن خود طی کرده، چگونه نخستین‌بار پدید آمده و اولین بار در کجا ثبت شده، مانع از آن نیست که ما به بررسی ریشه‌ی واژگانی، دلایل پیدایش و اتیمولوژی این نام بپردازیم. چه این نام نخست در آسیای میانه شکل گرفته باشد و چه در منطقه‌ی نقده، این موضوع مانعی برای پژوهش درباره‌ی خاستگاه لغوی و معنای اصلی آن نخواهد بود. مسئله‌ی اساسی آن است که آیا نام سولدوز در میان ترکان مغول وجود داشته یا نه، آیا در آسیای میانه پدید آمده یا در آذربایجان، و در نهایت، ریشه و معنای بنیادین این واژه و نام چیست. ما نیز در این مقاله، به نوبه‌ی خود، می‌کوشیم این نام را به‌عنوان یک واژه بررسی کنیم، دلایل نخستین پیدایش و شکل‌گیری آن را روشن سازیم، آن را از صافی زمان عبور دهیم، ماهیت و معانی اولیه‌ی آن را مشخص کنیم و به هویت و ریشه‌ی آغازین آن دست یابیم. نتایج به‌دست‌آمده از این بررسی را با شما در میان می‌گذاریم و دیدگاه‌های خود را به‌صورت مشترک عرضه می‌کنیم. در این نوشتار، ضمن تحلیل و بررسی این نام به‌مثابه‌ی یک واژه، تلاش داریم احتمال‌های قوی و مستدل را نیز مطرح کنیم. به

سرزمین و وطن چنین بوده است. گفته می‌شود که نام «سولدوز» تا پیش از دوره‌ی صفوی در هیچ نوشته و منبعی دیده نمی‌شود و افسانه‌ای نیز درباره‌ی آن وجود ندارد؛ اما در پاسخ باید پرسید: آیا نام همه‌ی مکان‌های ترک‌نشین در تاریخ و منابع مکتوب ثبت شده است؟

از این‌جا روشن می‌شود که ادعای انتقال نام «سولدوز» به سرزمین‌های آذربایجان صرفاً توسط مغولان، از نظر علمی توضیحی کامل و قانع‌کننده به شمار

نمی‌آید. اگر این توپونیم واقعاً تنها در چارچوب زمانی محدود یک کوچ مغولی پدید آمده بود، هرگز نباید نشانه‌هایی از آن در لایه‌های باستان‌شناختی، افسانه‌ها و لایه‌های اسطوره‌ای، و به‌ویژه در کدهای فرهنگی ترک پیش از میلاد مشاهده می‌شد. حال آن‌که هم یافته‌های ۲۸۰۰ ساله‌ی محوطه‌ی باستانی تپه‌ی حسنلو و هم واژگان اسطوره‌ای حفظ‌شده در منطقه نشان می‌دهد که نام «سولدوز» بسیار پیش‌تر از ورود قبایل مغولی در این ناحیه شکل گرفته است. این امر قوی‌ترین دلیل بر پیوند این توپونیم با خلاقیت اسطوره‌ای ترک به‌شمار می‌رود. **الیاده** Eliade (۱۹۶۴) بیان می‌کند که نام‌های کهن مکانی «از پادارترین کهن‌الگوهای خلاقیت اسطوره‌ای هستند» و «قبایل و اقوامی که بعداً وارد می‌شوند، صرفاً خود را با این نام‌ها تطبیق می‌دهند» (صص. ۱۰۱-۱۰۴). **هاوسیگ** Haussig (۱۹۸۲) تأکید می‌کند که واژگان اسطوره‌ای کهن ترک در برخی توپونیم‌ها «تداومی هزارساله» از خود نشان می‌دهد (صص. ۲۱۳-۲۱۶). **کوزنتسوف** Kuznetsov (۱۹۷۷) نیز خاطرنشان می‌سازد که «نام‌های قبایل مغولی اغلب اقتباس‌های آوایی از نام‌های بسیار کهن‌تر ترک هستند» (صص. ۶۹-۷۲). رجوع شود به :

-Bkz: Eliade 1964; Haussig 1982; Kuznetsov 1977. [301][358][359]

از این‌رو، محدود کردن منشأ نام «سولدوز» صرفاً به دوره‌ی ایلخانان، از نظر علمی قانع‌کننده و کافی نیست.

داوامی وار...

صرفاً شباهت اسمی و یا تصادف تاریخی با نام محال سولدوز تلقی می‌کنیم. این احتمال نیز وجود دارد که محل نخستین زیست و استقرار قبیله‌ی همانم ترک-مغولی، دقیقاً همان منطقه‌ی نقده-سولدوز بوده باشد و این طایفه در پی تحولات تاریخی و مهاجرت‌های جغرافیایی، به آسیای میانه، مغولستان یا ماوراءالنهر کوچ کرده و در دوره‌ی ایلخانان، بار دیگر به زادگاه اصلی خود بازگشته باشد. هر چیزی در نهایت به اصل خویش بازمی‌گردد. در تاریخ جابه‌جایی‌ها، تبعیدها و کوچ‌های گسترده‌ی قبایل و ایلات ترک، بازگشت دوباره‌ی آنان به سرزمین مادری خود پدیده‌ای شناخته‌شده است؛ نمونه‌های آن را حتی در سده‌های اخیر، در تبعیدها و کوچ‌های اجباری قبایل در قلمرو روسیه (اتحاد جماهیر شوروی سابق) مشاهده کرده‌ایم. قومی یا طایفه‌ای که تبعید یا جابه‌جا شده است، در نهایت به زادبوم نخستین خود بازمی‌گردد و بار دیگر در همان سرزمین سکونت می‌یابد. در تاریخ بشر، و به‌ویژه در تاریخ ترکان، چنین رخدادهایی فراوان دیده می‌شود و بسیار محتمل است که قوم یا طایفه‌ای که روزگاری تبعید یا مهاجر شده، دوباره به سرزمین نخستین نیاکان خود بازگردد. اگر طایفه و ایل موسوم به «سولدوز» به‌صورت یک اجتماع قومی در مغولستان می‌زیسته است، چرا در مغولستان هیچ شهر یا نام مکانی‌ای با عنوان «سولدوز» وجود ندارد؟ در سنت تاریخی ترک‌ها، معمولاً قبایل و طوایف نام خود را از سرزمینی که در آن می‌زیسته‌اند می‌گیرند و سرزمین‌ها نیز نام خود را از خدایان یا الهه‌هایی می‌گیرند که مردم آن نواحی به آن‌ها عشق می‌ورزیده و پرستش می‌کرده‌اند. در مناطق ترک‌ریشه، قاعده‌ی نام‌گذاری

گیداردیلر یاز گونلری کامل گون او غارین ایچینده یاتاردیلار اخشام اولیب ئیوه دونیب اوروجلرین بوزاردیلر .

تلغفر شهرنین ایچینده فقط داگیل, اما اطرافنده گنه غارلر وار تلغفرین بلدیه دائره سی إشرافندایدی , و خاصه شهرده اسار دائره سی . بو غارلر اسار دائره سی و بلدیه دائره سی دفترنده قید اولویب , اما بعضی غارلر چوخ زماندان اولدوغی ایچین کومیلیب بس ادی قالیب , و بعضی نین بر از اساری قالیب .

بوتون بو غارلرین آدلارینی اتالاردان و بابالاردان و اختیاریلردن و اسکی لاردن الدوغوم کیمی سیزه بیان اندیرم.

۱.قنبر ده ره مغاره سی :- تقدم مکتبیین باتیسنده درباس عشرتی نین ئیولرنین یانیندادی , بوندان یتمش یل اول کومولدی شمدی اساری قالمش تلغفرین اسکی بنزینخانه سی نین شمال طرفدن بر دره آرخ قالمش .

۲.کبریلتی مغاره :- بو مغاره (۱۳۰) متر قوزاییندا (شمال) کوپرینین , بو کوبری تلغفرکراجی و

حسنکوی محله سینین اورتاسینداکی کوپریدی .

۳.کوللوکی مغاره سی :- چوخ اسکی مغارادی تلغفرده مجلس شعب بنیاسینین قوزاییندا (۸۰) متر , شمدی گومولمش اثری قالمش .

۳.دیو مغاره سی :- کیتمش اساری یوخ اولموش , دیو دیماک اسکی دیلمزده (الداینصور دیمکدر), (۱۵۰۰) یلدان اونجه اورخون تورک کتابینده یازیلیموش بو آد .

۴.کوره کوشکی مغاره سی :- بو مغاره (۱۵۰) متر قوزاییندا قالیر (طاس بیلاغیندان) و تلغفر

خستخانه سینین دوغیندان (الشرق) بویوک درانین یانینده قالیر .

۵.التاکی کوره کوشکی مغاره سی :- اوسته کی کوره

تلغفرده و اطرافینده اولان غارلارین (مغاره لارین) آدلاری

جاسم بابا اوغلو

العراق - تلغفر

تلغفرن قونوشیرسام بو بر بویوک شهردر خامیسی تورکدیر , تورک قونوشیللر , دنیاده اولان شهرلر کیمی بر شهردر دره سی وار , تپه سی وار , باغی وار بستانی وار , قالاسی وار صویو وار , یوللری وار غاری وار .

تلغفر شهری عراقین شمالی غربی اولدوغی ایچین هواسی سارین اولیر , قیشی چوخ یاغیش وقار اولیر , بهاری تورلو تورلو چیچاکلر و اوتلر بیتار چولینده . یازی چوخ صیجاغ اولماز , کوزو آغاچلاری یاپراغلارین توکوب موسمن داگیشیر .

تلغفر شهرنین هواسی سرین اولدوغی ایچین چوخ پنکه (کولیر) استمز و بعضی اختیاریل یاشلی بابالاریمز اورج اولیرکن یاز گونلری کولکا آختاریب و سارینده یاتاردیلر و تلغفر شهرنین اورتاسیندا بر بویوک غار (مغاره) واردیر ادی قنبر دره مغاره سی (گنیشلیغی بیش متردر , اوسکاکیلیغی دورد متردر) , بو غار ایچارینسه گیچرسن چوخ داریندی , اما دولتت او زمانده اورتمش اوزونو فقط اللی متر ایچاری گیچیلیردی او غارین اورتاسیندان صو اخاردی , و اطرافی سارین اولیر , اونده اختیاریلر

(دوغوسنده) (٣) كيلومتر قالير , اسكى دن بو يول
حيوانات يوليدى مللت بو يولدان بيكرده قاطرده
اشكده گيداردى بو ايكي شهره , اما (٨٠) يلدن اول
گومولمش بو غار .

١٨- قره تپه مغاره سى :- بو مغاره تلغفرده قره تپه
نين بر يانيندار , خضر الياس (عليه السلام)
مقامنين يانيندادى اسارى آز قالمش .
١٩- قلعه مغاره سى :- تلغفر قلعه سنين يانيندار بو
مغاره , اما ائارى آز قالمش .

شعرلر

جان كويمز

ساواش بيتدى يورده دونديم
خراب اولمش جان كويمز
طوپراغينين اوسنه قوندم
ظفر بولمش جان كويمز

قالاسى وار اوسكاك باشى
مرجاناندى هر بر داشى
يخيلمش آخدى گوز ياشى
شيطان دولمش جان كويمز

صو باشيندن آخار صوبو
گورر منى دورر خويو
خراب ايتمشديلر كويو
قورو قالمش جان كويمز

هرده قالمش قصاب خانه
نيجه قيديلر جانانه
كويوم يانديرانى يانه
دوستلر ئولمش جان كويمز

علو عنترين قويوسى
چوخ درين قورومش صوبو
يارى قدر دولو ئولو
جانلر چالمش جان كويمز

كوشكى بو ايكي مغاره صو اخاركان ييدى
اطرافلارين طومدى يوخ اولديلر اسارلرى قالمادى .
٦-بيچاره مغاره سى :- بو مغاره كوره كوشكى مغاره
سيندان (٥٠) متر اوزاغدى , گومولمش
اٲارى قالمامش .

٧.فاطمه آنا مغاره سى :- بو مغاره فاطمه آنانين آدينه دى
(سلام اولسون) يير ياريلمش اوزون بير
مسافه كلش ئيوى كوپريسنين قوزايندا (٣٠٠) متر بير
گيريشى واردى بير چيخشى واردى .

٨.اوسته كى طوب تپه مغاره سى :- ثمانين كوپريسنين
قوزايندا يا كومولموش اسارى قالمامش .
٩.الطاكى طوب تپه مغاره سى :- حبيب نجار جامعنين
دوغوموندا , گومولمش اسارى قالمامش .

١٠.قرمز ذره مغاره سى :- تلغفر بانزين خانانين
قوزايندايدى , اللى ييلدان اونجه گومولمش .

١١- سراى مغاره سى :- تلغفرده صوباشى نين گون اين
طرفنده قالير , او قارشى طرفنده اسكى تلغفر
برق (كهرباء) ييريدى , اما ايندى اسارى قالميب
گومولمش.

١٢- قراولى مغاره سى :- بو مغاره عثمانى عسكرى قشله
سينين يانيندايدى غاورولدى عماللىر بناء داشى
چيقارتوغلارى زمن .

١٣- دملماجه مغاره سى :- اسارى وار اينديه قدر صو آخار
اوسكاكدان الچاغه , بو مغاره نين اوستوندان
عثمانى عسكرى گوزلارديلر يولى گلانلردان .

١٤- بكى قوط مغاره سى :- بو مغاره بكى قوط بيلاغينين
قوزايندا (الشمال) , و عبدالله حسو بيلاغينين
دوغوموندايدى (٢٠٠) متر , بير طرفى دوشموش , يا
مغاره نين ايچاريسى گانيشدى .

١٥- ممداد گولو مغاره سى :- بو مغاره شيخ ابراهيم
كويونين اسكى يوليندادى , يا آللى ييلدان اونجه
گومولمش غاورولمش .

١٦- كبريتلى مغاره :- تلغفرده بويوك وادى نين ديبنده (١٣٠
متر كوپرون شمال طرفدان , چونكى بو
كوپرى حسنكوى محله سين اسكى تلغفر كراجينه
باغليدى , شمدى بو مغاره گومولمش .

١٧- جكان خرابى مغاره سى :- بو يير تلغفرنن شيخ
ابراهيم كوينين آراسندادر , سراى محله سنين شرقلنده

باغلار قورومش اغلاردی
گوردنم جگرم داغلاردی
کندی یاراسین باغلاردی
بايغوش الممش جان کویمز

یاشیل چمانی صونوبتی
دالینه بايغوش قونوبتی
نه گوردنم رانکی صونوبتی
گولو صولمش جان کویمز

قراچیلارین گوردنم اغلار
تپه لاری اوراک داغلار
ییلی آسار یارام صاغلار
بیلیم نولمش جان کویمز

داوار چارشیزی قالمامش
گوران بر خیاله دالمش
دوشکونلرین جانین الممش
درده صالمش جان کویمز

درگاهلرده داش قالمامش
کیمسه بر عبرت المامش
دوشمان مرازین بولمامش
گونه گلمش جان کویمز

بابا اوغلو گلدی گوره
ینکی دن دامینی قورا
حیاتینی یاردان صوره
صویو بالمش جان کویمز
بیز تلعفر ایلیندانوغ

صورغجیه جواب ویروغ
بیز تلعفر ایلیندانوغ
میدانه اصلان کیم کیروغ
بیز تلعفر ایلیندانوغ

آدیمز قهرمان شانلی
یورد اوغرنبه آلر قانلی
اوراگیمز قایم جانلی
بیز تلعفر ایلیندانوغ

صواشدان قورخمز یوخدی
دوشمانین حسابی چوخدی
دوشمان وروغ الدهه اوخدی
بیز تلعفر ایلیندانوغ

مخننه باش اگمانوغ
کندیمز بوشه اوگمانوغ
میداندان اوز جیورمانوغ
بیز تلعفر ایلیندانوغ

کندیمز جان حق یولدا یوغ
هاردن میدان بز اوردا یوغ
کیمی صاعده کیم صولدا یوغ
بیز تلعفر ایلیندانوغ

یولداش آغیار زمن نیدار
بیزه دوشمان حساب ایدر
بیلسا بزوغ قاچوب گیدار
بیز تلعفر ایلیندانوغ

ایشدمیان بیلسین بزی
یورده قربان اوغلان قیزی
اغ ایلاروغ دایم اوزی
بیز تلعفر ایلیندانوغ

تاریخده یازلی آدیمز
قوناغه اوجوز زادیمز
اصلان قوجه گنج قادیمز
بیز تلعفر ایلیندانوغ

بابا اوغلو جانین یورسه
کندی باشینه حال قورسه
بیلیمانلر آدین سورسه
بیز تلعفر ایلیندنیک

مولود حسن بسطاملی بیاتلی

کر کوک حقندا

اورطاسندا بر نهر	یغلمغ بر نفع ایتمز	کر کوک بهالی کر کوک
اونون اسمی خاصه وار	کیده ن کون بیر ده دونمز	قلعه سی یوجه کر کوک
خاصه نی قزان هانی؟	ننجه ملت کوچ ایتی	الله ن حفظنده قال
تاریخن یزان هانی	کوچنلر بر ده قونماز	دنیا دوردوغچه کر کوک
کون کیتی کیجه کلدی	کوچنلر هرده قوندو؟	قلعه سی یوجه بر قلعه
بس ربی بلر اونو	یوردلری خراب اولدو	تاریخی یوزاغ قلعه
اثر ذکر ایدر سنی	او کوزال چمانلری	ننجه دوله محو اولدو
ملتی سور سنی	دوندو بیر طوپراغ اولدو	سن قالدی اثر قلعه
ملت سنی سودغچه	کر کوک قرداشلغ یوی	اثر ذکر ایدر سننی
ربی ده سور سنی	تعایش سلم امان یوی	تاریخ ذکر ایدر سنی
کر کوک جمالی کر کوک	استسن اونو بلمغ؟	سن یاددن هیچ چقمسن
حسن کمالی کر کوک	تاریخ اوخو دوزیری	ملتی سیوار سنی
کیجسی کوندوز کبی	اوخویان قرداش کورر	قلعنی یپان هانی
بر لاغ نورانی کر کوک	هر شردن اوزاغ دورر	دنیا به گلن هانی
کر کوک نورانی کر کوک	هپسنه بر کوز بخار	ننجه دوله محو اولدو
دوران دولانی کر کوک	هپسنی قرداش کورر	اوخیان بیلیر اونو
ننجه ادلر سلندی	ننجه رئیس حکم ایدتی	اوخومیان نه بلیر
سن قالدی چراغ کر کوک	مغرور اولدو ظلم ایتی	اوخیان بیلیر اونو
دوران کری هیچ دونمز	چرخ فلک محو ایتی	اخدوغچه حسرت چکر
سنی دوران هیچ سلمز	تاریخ اونو ذکر ایتی	که یغلر که ده کولر
جنابی حقه دوعامز	قلعه به چیخن کورر	
قلاسن دوام کر کوک	اثر دن اثر کورر	
سمانن یولدوزو وار	نفسنده عبرت اولور	
کیجنن کوندوزو وار	که یغلر که ده کولر	
هر عسر باشه کلسه	کر کوکن قلعه سی وار	
صوننده بر یسرو وار	تاریخده صدا سی وار	

سيزه نصحت بو سوزم بو دنيا عمل يوي سيزه ديم بو سوزم	قبرده چوخ سؤال وار ذرة قدره حساب وار خبردار اول اي بشر اوننان صوره حشر وار	كر كوك چوخ عسر كوردو صوننده يسر كوردو هر مشكله صبر ايله حل اولدو كري دوندو
ايي عمل زيع اولماز زياد اولور آز اولماز ربي ي اونو حفظ ايدر بر ذرة سي زيع اولماز	حشر كونو بعث وار هر قبردن چخان وار اوننان صوره ميزان وار ترازي وار اولجان وار	مشكله حل اولماسه آتش اولور يندورر دوشماني ني شاد ايدر فرح ايدر كولدورر
بو دنيا بر دكبر ماني كي مي درتي كي منين داني دولدي كي مي كي ر بهالي كر شلر كي منن كوزو شال دادي شالدي	ذرة قدره بر عمل خير عمل او شر عمل نه عمل سه اي بشر اورده اونو كوران وار	دوز يري سويلسن دوستويو شاد اِدسن دوشمان سنن حز ايتمز اونو يقين بيلسن
مال كلير كه ده كيدر كه يغلا در كه كولدورر مال ايله طغيان اولمه طغيانلغ يوله ر يخار	ترازي سي آغر اولان راضي اولور شكر ايدر ترازي سي يونكول اولان اورده باشه چلان وار	دوشمان قويولر قزار عدوني اونا صلار هدفنه اولاشار سه شاد اولور بشلر كولار
ننجه طغيانلر كوردوغ ننجه زنكنلر كوردوغ مالاري زوال اولدو يوردلارن خراب كوردوغ	باشه چالماغ نفع ايتمز فغان اتمغ كار اتمز بر ايش الدن چيخر سه ندامت بر نفع اتمز	دوشمانه مجال ورمه كولماغن فرح بلمه يلان سوزله آلدادر يلاني ن دوغرو كورمه
خراب يورد حسرت اولور كورانچي عبره اولور بر كون كلير بو دنيا خالي اولور خراب اولور	بونن صوره اطاش وار جهنم وار ينان وار جنه اهلي كيف صفاء جهنمده هوار وار	دوشمان غدر ادر سورماز قلبنده هيچ رحم اولماز ظلم ايتغچه شاد اولور سونير هيچ قهر اولماز
حق تعالي چاغرر نبيدي ايدر ملك كي مندي سؤال ايدر نه مه لك نه ده بشر سكت اولور ربي لله الواحد القهار ديه ر	جهنم اطاش يوي طغيان ظالمير يوي حق تعالي وعد اِدب جنه مؤمنلر يوي	ظلم ايدن نه اپاردی دفترن قره آپردی يوز قره دفتر قره قبري اطاشله ياندي
دنيا قونماغ يوردي صوني كوچماغ يويدي	باشيم يانده قره اوزوم	

چرخى فلک محو ایدتى	بو دنیادن کیم کیچتى	هر قونان بر کون کوچر
کرکوک قرداشلغ یوی	کیملر قوندو کیم کیچتى	ثابت آخرت یوردودو
مسالم تعایش یوی	بو دنیا بر پنجره	بو دنیا سفر یوی
استسن سویلسن	هر کلن باختی کیچتى	هم قونان کوچان یوی
هپسن	ننجه شاه ننجه سلطان	کلن کلدی بلمدی
سو دوغرو یری	تختن براختی کیچتى	کوچنده هرده یوی
دوغرو یرین هیچ قورقماز	بو اولوم شربتنی	بو دنیا بر دوراندی
دوستوونو دوشمان کورمز	هر کلان اچتى کیچتى	ننجه کلنی یدی
اسلام بزی جمع ایدیب	کرکوک قوجه بر کرکوک	آبرنده هیچ سورماز
بو جمع کیمی جمع اولماز	تاریخی یوزاغ کرکوک	بو اختیاردی او کنجدی
اسلام هپسی قرداشدی	ننجه یوردلر سلندی	چوخ کلن کلدی کیتدی
جنننه سخت یولداشتی	سن قالدی عیان کرکوک	آدلری ایتی کیتدی
دونیدی صادق اولان	کون کیدتی کونلر کلدی	خوزوک اونون جاننه
یوکسک یره یولاشدی	ایل کیدتی ایللر کلدی	دفتری بیاز کیتدی
که لن بز قرداش اولاغ	ننجه ملت محو اولدو	کیدلر کری دونماز
بر قبله یولداش اولاغ	سن قالدی نشان کرکوک	قالنلر صیره کوزلور
هیمزی بر کوز کورسون	نشانشن سلنمیسن	کیمسه بیلمز نه زمان
ایمانله قرداش اولاغ	سن یادن هیچ ققمسن	کوج ایدر دفتر بکلور
قلعه نی بیان هانی؟	ملتن سیور سنی	چرخى فلک دولانیر
دنیايه کلن هانی؟	عراقن خاص یوردسن	که دورر که دولانیر
چرخى فلک محو ایدتى	کرکوک عراقی کرکوک	کیمسه دیمز من قلم
اوخویان باير اونو	سراجی پرلاغ کرکوک	اولوم هیمز دالانیر
تاریخ اونو بلدرر	تاریخی قدیم کرکوک	اولومنن کیمسه قاچمز
اخیوانی کولدورر	قلعه سی نشان کرکوک	کون کلیر کیمسه قلماز
اخماین نه بلیر؟	قلعه نی بیان کیدتی	حق تعالی وعد ایدیب
اوخیوان اونو بیلر	آدی سلندی ایتی	حقن وعدی بوزولماز
	یبنلر چوق سوندی	

آتا و اوغول

ATA VƏ OĞUL

(بو حاق دا معلوم روایت وار)

کندده بیر قوجا واردی،

نور یاغیردی اوزون دن .

هئج کیم اینجیمیش دی .

اونون بیرجه سؤزون دن .

لاکین بئلی بوکولموش،

الری ده اسیردی .

آرتیق بو یازیق قوجا

اؤز ائوین ده اسیردی .

هم گلینی، هم اوغلو،

«اینجیردی» دیلین دن .

سالیب قابی-قاچاغی

سین دیریدی علین دن .

بیر گون اوغلو آتانی

میندیردی بیر صنعته .

آتماق اوچون آپاردی،

اوزاق بیر مملکتنه .

یانا-یانا اوغلونا،

آتا سؤیله دی بئله:

«سبتی آتما بالا،

لازیم اولاجاق سنه!»

خوشوم گلیر

XOŞUMA GƏLİR

دوز ایلقاردان، خوش نیتدن،

ایشدهن، گوجدن، هم زحمتدن،

گول-چیچکلی بیر حیطدن،

برکتدن خوشوم گلیر .

تمیز قلبدن، دوغرو سؤزدن،

بیر نورانی، بیر خوش اوزدهن،

EMİN BARAT OĞLU امین بارات اوغلو عدیل اوو ۱۹۴۸-

جی ایلین نوایر آیینین ۲۵-ده قوتقاشین (قبله) بؤلگه سینین

بوم کندین ده (قصبه سین ده) دونیا یا گلیب. ۱۹۶۶-جی ایلده

بوم کند اورتا مکتبین ده اورتا تحصیله ییلنپ. ۴۴ ایل شهید

تبریز یاقوبوو آدینا بوم قصبه تام اورتا مکتبین ده معلم ایشلیپ.

۱۹۶۷-جی ایلدهن قلمه ساریلان امین معلم. «قیزیل قلم»،

«مہستی گنجوی»، «خاری بولبول»، «ایلین وطنپرور شاعری»،

مئدیا موکافاتلارینا، «جسارتلی قلم» مئدالینا و بین الخالق

صلح آکادئمییاسینین یوکسک فخری سئرتیفیکاتینا لاییق

گؤرولوب. امین بارات اوغلو یازیچیلار و ژورنالیستلر بیرلینین

عضودور عضو، «قیزیل قلم»، «خاری بولبول»، «ایلین وطنپرور

شاعری» مئدیا موکافاتلاری لاورئاتی، پرتزیدنت

موکافاتچی سی

امین معلم ۲۹ کیتابین مؤلفی دیر. عائله لی دیر، ۵ اوولاد

آتاسی دیر، ۱۴ نوه سی، ۱۲ نتیجه سی وار.

آی گولوم

AY GÜLÜM

سن گئتدین، آیریلدیم اؤز عالمیم دن،

گوندوز گؤزلریم ده گئجه یه دؤن دو.

سن سیز کئچیردیم هر بیر دقیقه،

قملی گؤزلریم ده بیر هئچه دؤن دو.

سویوق قار کیمی دیر باخیشلارین دا،

دؤزوم یوخ، سرتین گؤینه دیر منی.

اوریین داش دان-داشا، بلکه اونونچون

ناراحات ائتمییر سینهن ده سنی.

اویون جاق دئییل دیر سئوگی-محبت،

نه اوچون سن اونو اویون جاق ساندین؟

منیم اوری می گیزی اوولادین.

منسه بو آتسه آشکارا یاندیم.

عشقین دریاسین دا بوغولورام من،

اؤزونو گوناھ سیز سانما هئج زامان.

قلبین ده اینسافین اولسای دی سنین،

عشقینه چاتماغا وئردین آمان.

اٰئلنور اىروانلى ELNUR İRƏVANLI

بىر زامانلار...

Bir zamanlar

اول سنى سئویردیم،

سونرا حسرتینی.

ایندی نه سن وارسان،

نه ده حسرتین.

بیرجه بیر واخت

گئتدیییمیز اوزون یول وار،

هر گون منی آپاریر

خاطرلریمیز گیلە...

نه قالاجاق بیزدن سونرا

NƏ QALACAQ BİZDƏN SONRA

یوللار یولا جالاناجاق

سالدیغیمیز ایزدهن سونرا.

یئنە داغلار گۆرونەجک

گۆز ایشله یەن دوزدن سونرا.

شهرلری کند ائل ییب،

شکری ده قند ائل ییب،

سۆزو سۆزه بند ائل ییب

سس اولوروق سۆزدن سونرا.

آی یاشاییب عۆمور سورەن،

باغلاناجاق بندین، برەن.

خوش عملدن اۆزگە، گۆرەن،

نه قالاجاق بیزدن سونرا؟

اٰئلنور، بیر آز دانیش کسه،

گلمیر ایلهام، تب هوسه.

دونیا دۆنور دار محبەسه،

یاشادین سا یوزدن سونرا.

صاف باخیشلی بیر جوت گۆزدن،

صداقتدن خوشوم گلیر .

کاسیبا دایاق دوران دان،

شاه داغیمین آغ قارین دان،

چکیجینی دوز ووران دان،

عدالتدن خوشوم گلیر .

حالال لیقلا بۆیویهن دن

آناسینا باش ای دن،

هر سۆزونه «جان» دئیەن دن،

باخ، غییرتدن خوشوم گلیر .

اوغول دردی

OĞUL DƏRDİ

مرحوم ننه م گوللرین عزیز خاطرەسینه

یوز ایلدهن چوخ یاشادی،

ننه م فانی دونیادا،

هئچ زامان سیرر وئرمەدی،

نه دوغما یا، نه یادا.

تک بیرجه اوغلو واردی،

او دا دوشموش دو ایتکین .

ننه مین اوریین ده

وار ایدی داوایا کین .

ایللر کئچدیکجه اونا

گوندوز گئجه یه دؤن دو .

قلبین ده کی آرزولار

واخت سیز، وعده سی سؤن دو .

اوغلونو گۆزلە مکدن

ننه م یوللاردا بیتدی .

بو دونیادان کۆچه ن ده

یازیق نیگارن گئتدی .

بو قوس سەلر ننه می

وار لیغین دان قوپاردی .

او دونیا یلا اۆزویله

اوغول دردی آپاردی .

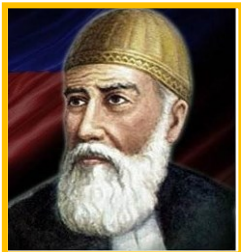
اینجیمه سین عاباس توفار قانلی

قدم قویوب یار باغینا گلنده،
اٲله گل، اٲله گٲت، یول اینجیمه سین
شکر لب لریندن منه بوسه وٲر
دوداق ترپنمه سین، دیل اینجیمه سین.

بولبول فغان اٲیلر گول هوسین نن
قوشا نار آسلیب یار سینه سیندن
اٲله گل، اٲله گٲت باغ بره سیندن
بولبول لر هور کوشوب، گول اینجیمه سین.

گۆی لرده اوینا یار شمس ایله قمر
سٲون، سٲونه نی نین لب یندن آمر
بٲلینه قورشانیب مینادان کمر
اٲله قورشاگینان بٲل اینجیمه سین.

عاباس دٲیر، آغلایانلار گولنده،
نازلی دیلبر سوروب حالیم بیلنده،
مرحمت اٲیله ییب بیزه گلنده
اٲله گل، اٲله گٲت یول اینجیمه سین.

محمد فضولی

عشقدن جانیم دا بیر پنهان مرض وار ای حکیم
خلقه پنهان دردیم اظهار اٲتمه زینهار ای حکیم
وار بیر دردیم کی چوخ درماندان آرتیق دیر منه
قوی منی دردیم له درمان ایله مه وار ای حکیم

گر باسیب آل نبضیمه تشخیص قیلسان دردیمی
آل امانت، قیلما هر بی درده اظهار ای حکیم

گل منیم تدبیر بیهوده مده سن بیر سعی قیل
کی اولوم بو درده آرتیقراق گرفتار ای حکیم

نه گزیر

NƏ GƏZİR

گوناهی بول اولانلارا
جننت آدلی یٲر نه گزیر؟
بو دونیادان او دونیا یا
آپارماغا سیرر نه گزیر؟

ناشی باخیب هوس اٲیلر،
قارغا بولبولو پس اٲیلر.
بوش قازان کیمی سس اٲیلر،
یٲکه باشدا سر نه گزیر؟

هدفیک - گولله به توشوق،
قانادی قیر یلمیش قوشوق.
دنیزلری قوروتوشوق،
اوندا اینجی، دورر نه گزیر؟
گیروه گزیرلر علی یازاق لی.

DÜNYA QƏDİM MAĞARADI

دونیا قدیم ماغارادیر

آران کسیدیر آرانی،
گۆرونمیر، داغ هارادیر.
کۆهنه شکیل کیمی حیات
اٲله بیل کی آغ-قارادیر.

آت باشینی، تورپاق دا یات،
یا دا اوچوب گۆیلره چات.
اینسان جان لی بیر اٲکسپونات،
دونیا قدیم ماغارادیر.

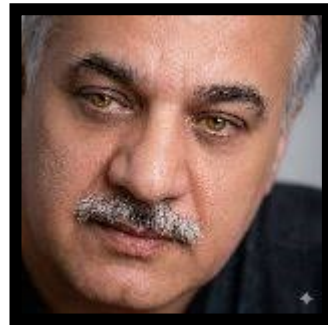
قارا گونلر قارالیب باخ،
اوزوموزه اولوب دور آغ.
دونیایا گلیب یاشماق
توی دان سونرا ناغارادیر

گۆر تن عريان ايله احوالیمی هجران گونو
واریمیش روز قیامت، قیلما انکار ای حکیم

چکمه یینجه چاره دردیم ده زحمت، بیلمه دین
کی اولور درمان درد عشق، دشوار ای حکیم

رنج چکمه، صحت امیدین فضولی دن گۆتور
کی قبول صحت ائتمز بؤیله بیمار ای حکیم

راحم تبریزی ندور؟

اوله قالدیم، بولمورم سنسیز داها بو جان ندور؟
سن کی یوقسان بولمورم بو خانه ی ویران ندور؟

باشقا چاره م، یوخ منیم هجرینده جان ورمک گرک
..
قالمیشام مات وپریشان محنت دوران ندور؟

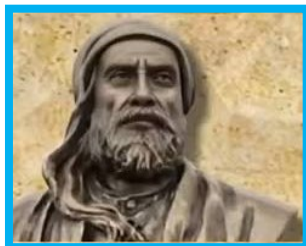
یوز معالج گلسه ده تدبیر اولماز دردیمه..
کیمسه بولمز دردیمی، بودردیمه در مان ندور؟

اوله مستم قورخورام فاش ایلیم اسراریمی..
بولمورم مستم غمین نن فاشیله، پنهان ندور؟
شمع سوزانیم سونوبدور، قالمیشام ظولمتلره..
یانمیان بولمز بودردی، سینه ی سوزان ندور؟

گجدی عومروم آیریلقد، باتدی عومروم ماتمه..
حیرتم بو خیلخته، هس بولمدیم جانان ندور؟

سانما ای دل، بو ناقلیدور بو دولی گوز یاشیدور..
سیل ندور، طوفان ندور، بو چشمده باران ندور؟

ابوالقاسم نباتی

شیدا بولبول فغان ائتمه، غم ائتمه
بوگون-صاباح گول آچیلیر، یاز اولور
عزیز ساخلا غنیمت بیل وجودون
وفاسی یوخ، گولون عؤمرو آز اولور

دی گیلن فرهاد: ای محنت پیشه
شیریندن اینجیمه، چال داشا تیشه
عاشیق-معشوق آراسیندا همیشه
عیشوه اولور، غمزه اولور، ناز اولور

خدمه لر دورور ساغ و سولوندا
جواهر بازوبند ایکی قولوندا
فؤاره لر ایشلیر دائیم گؤلونده
یاشیل باشلی اؤردک اولور، قاز اولور

نباتی، سئومیشم بیر دیلسیتانی
بیر سؤزو گول شکر، غنچه دهانی
داخی فاش ائیلهمه سیرر-نهانی
عاشیقین کؤنلونده یوز مین راز اولور

سرواز حسین اوغلو سۆز معماری اولاراق سۆزون و ویجدانین ائستتیک یولجولوغو

SƏRVAZ HÜSEYNÖĞLÜ SÖZ MEMARI OLARAQ SÖZÜN VƏ VİCDANIN ESTETİK YOLCULUĞU...

دؤکتور حسین شرقی دره جک سوی تورک
DR. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK SOYTÜRK

زامان ایسه اونون میصرالاریندا نرمال بیر آخیش دییل،
گنچمیشین و گئلجیین شیمدیکى آنین ایچینده
اثریدیغى بیر دؤنگودور. سرواز حسین اوغلو، میصرالاریندا

قدیم اولانین توزونو سیلکئلئیپ اونو بوگونون ائستتیک
آنلایشیلا هارمانلامای بیلیر. بو، اونون شعیرینی هم
گئلئئکسلین گوئنلی لیمانیندا توتار هم ده
مودئرنیزمین دئوریمجی روحویلا بئسلر .

بیر شاعرین اوسلوبو، اونون روحونون آیناسی دیر. سرواز
حسین اوغلونون دیل قوللانیمی، بیر کویومجو تیتیزلیغینی
چاغریشتیریر. او، کلمه لرین ساده جه آنلاملارینی دئییل،
تینیلازینی، سئسسیزلیکلرینی و حتی میصرع ایچیندنکی

بوشلوقلارینی بیله بیر کومپوزیسینون پارچاسی اولاراک
کورقولار. شعیرلرینده ایمگئلر، اوخویوجونون ذیهیننده بیر
فیلم صحنه سی کیمی بئلیریر. آنجاک بو گؤرسئلک،
هیچبیر زامان آنلامین اؤنونه گئچمئز. عکسینه، آنلامی
دئستکئلئئن، اونو دئریئلئشتیرئن بیر کاتمان گؤرئوی
گؤرور .

اونون شعیری، آز سؤزلی چوک شئی آنلاتما ساناتی دیر.
گئرئکسيز هیچبیر صیفات، هیچبیر وورغو یوخدور. هر
کلمه ، بیر تاشین اوزئرینه یئرلئشتیریلیمیش بیر کیلیت

ادبیات، اینسانین اوز ایچسئل خریظه سینی دونیانین
دیشسال گئرچئکلیغیله بولوشتوردوغو، کلمه لرین
سئسسیزلییه کارشی بیر عصیان باشلاتتیغی قدیم بیر
آلان دیر. بو آلاندا بعضی شاعرلر واردیر کی، اولار ساده
جه بیرئر "سۆز اوستاسی" دئییل، عینی زاماندا چاغنین
تانیغی، اینسانین روحسال جوغرافیاسینین
حاریتاجیسی دیر. سرواز حسین اوغلو، تام دا بو تانیمین
کارشی لیغینی آرایان، شعیرینی بیر ائستتیک دیرئئیش
اوزئرینه قوران نادیر قلم صاحیبلریندن دیر. اونون
شعیری، نه ساده جه مصلحتی بیر گئرچئکلیغین دار
قالبلارینا حصارلایان نه ده صاف خیاللارین سیسلی
دونياسیندا قالیر. او، کلمه لرین آراسینا ویجدانی، تاریحین
دئرینلیغینی و اینسانین ان صاف، ان دوکونولمامیش
حیسلرینی یئرلئشتیرمئی باشاران بیر سۆز معماری دیر .

حسین اوغلونون شعیر دونياسینی آنالیز ائدرکن
قارشیلأشتیغیمیز ان بئلیرگین خصوص، اونون "زامان" و
"مکان" آلیغیسینداکی اؤزگونلوعودور. شاعر، مکانی ساده
جه اوزئرینه باسیلان بیر توپراک پارچاسی اولاراک دئییل،
حافیظانین کاتمانلی بیر بلله یی اولاراق گؤرور.
شعیرلرینده سیخچا راستلادیغیمیز جوغرافیالار، اصلینده
روحون سورگون گئتدی و یا ووصلاتا چاتدیغی
سیمگئسل آلانلاردیر .

دؤورون گتیریدی فرق لی فلسفی باخیشلاری گؤرمک مومکون دور.

بودور، بو اوچ فرق لی صنعتکارین یاناشمالارینین قیسا موقایسه لی تحلیلی :

محمدحسین شهریار گونئی آذربایجان رئاللیغینی ایجری دن یاشایان، او موحیطین آغری سینی بیرباشا دادان صنعتکار دیر .

پوئتیک دیل و اوسلوب: اونون "حیدربابایا سلام" پوئماسی و "آمان، آیریلیق" شعرلری میلی پارچالانمانی ائپیک-نوستالژیک بیر دیله، عادت-عنعنه لر و طبیعت تصویرلری اوزریندن وئریر .

سرواز حسین اوغلو ایله موقایسه: شهریاردا آیریلیق فریادی داها چوخ اجتماعی-اجتماعی فلاکت و فردی قوبار کیمی چیخیش ائدیر. سرواز حسین و غلوندایسه تبریز حسرتی کونکرئت مکان تصویریندن چیخاراق، شاعرین روحونو اوشودن متافیزیک، فلسفی بیر سیزینتیا و ناغیلواری میفولوگیایا چئوریلیر .

شهریار گونئی حسرتله آغلایر، سرواز حسین اوغلو ایسه گونئی دردی ایله روحا اوشویور و بو دردی اؤز داخلی "بوش صحراسیندا" فلسفی اولاراق هضم ائتمه یه چالیشیر .

سیمورق لیلی و تبریز کؤرپوسونده شاعر ناغیل ائلئمئنترلرینی بیرباشا تبریز و بابک سطرلری ایله آرد-آردا دوزور. ناغیلدا داردا قالان قهرمان سیمورقون لیلینی یاندیریر و قوش درحال کمکه گلیر :

بورادا پوئتیک فاجعه زیروه یه چاتیر. شاعر کؤمک ائتمه یه حاضر دیر، لاکین تبریزده میلی بوتؤولوک اوغروندا شهید اولان بابکین قوللاری کسیدلی اوچون او لیلی یاندیرماغا "بارماغی توتور". بو سیلسیله فولکلور ائلئمئنترلی (لک، سحیر) واسطه سیله شاعر گؤستریر کی، میلی بوتؤولوک سحیرلی بیر ناغیل دئییل، رئال و آغریلی بیر تاریخی موباریزه فلسفه سی دیر .

عمومیتله سرواز حسین اوغلو خالقین کوللکتیو شعور آلتیندا یاشایان موباریزه روحونوندا اولان اوبازلارینی بیرلشدیره رک، آذربایجانین بوتؤولشمه سی و بو درددن خلاص اولماسی اوچون معنوی-میفولوژی بیر خیلاصکار مدلی یارادان شاعیر دیر .

تاشی کیمی، توم مئتنین آیاقتا قالماسینی ساغلار. اوخور، بو میصراعلارین آراسیندا دولاشیرکن ساده جه ائستتیک بیر حظ دئییل، عینی زاماندا ائنتلکتوئل بیر سورغولاما سوره جی ده یاشار .

شاعر، فیلدیشی قله سیندن دونیا یا باخان بیر دئییل، عکسینه حیاتین تام مرکزینده، آجینین، اومودون و موجدئلئنین ایچیندن سئسلئنن بیر بیلگه فیگوردور. سرواز حسین اوغلو نون شعرلرینده توپلومسال بیر سوروملولوک بیلینجی هئر زامان سئزلییر. آنجاک بو بیلینج، خام بیر شعاری دئییل؛ اینسانین وارولوشسال سانجیلارینی، عدالئتسیزلیغا قارشى سئس سیز بیر چیلغی و سئوگنین ایگیلشتیریجی گوجونو مرکزه آلیر. او، اینسانا دایر اولان هئر شئی صاحبیلئیر: یالنیزلیغی، حوزنو، وطن سئوگی سینی و اینسان اولمانین گتیردیغی او آغیر سوروملولوغو میصراعلارینا تاشیر .

سرواز حسین اوغلو، آذربایجان تورک ادبیاتینین زئنگین باغچاسیندا، اوزونه خاص رنگلری و کوکوسو اولان نادیده بیر چیچئک دیر. اونون شعرلری، زامانا کارشی دیرئئن بیرئر عابیده کیمی دیر. ایللر گئچسه ده، چاغلار دئغیشسه دئ، حسین اوغلو نون میصراعلاریندا دیله گتیردیغی او صاف اینسانی اؤز، اوخوجونون اوره یینده هر زامان تازه قالاجا کدیر .

بو سئچکی، اونون ادبیات یولجولوغونا دایر بیر کئسیت سونماکلا بیرلیکته، صلین ده اوخوجونو بیر ایچسئل یولجولوغا دعوت ائتمکته دیر. شاعرین دئدیغی کیمی؛ شعر بیر واریش نوکتاسی دئییل، بیتئینن بیر یولدور. سرواز حسین اوغلو، بو یولدا یورورکنن بیزئ توتوغو ایشیکلا، کلمه لرین دونیاسیندا کایب اولمادان، عکسینه اوزوموزو بولمامیزی ساغلایر .

اونون شعرلرینی اوخوماق، بیر آینا یا باخماق کیمی دیر؛ اورادا کئندیمیزی، کئندى اؤزوموزو و اینسانا دایر بوتون او کارماشیک دویغولاری، شاعرین او برراق و دورو آنلاتیمییلا یئنئ دئن کشف ائدئریز .

آذربایجان پوئزیاسیندا جنوب مؤوضوسو (تبریز حسرتی، وطن بوتؤولویو) زنگین عنعنه لره مالیک دیر. سرواز حسین اوغلونون بو مؤوضویا یاناشماسینی محمدحسین شهریار ایله موقایسه ائتدیکده هم پوئتیک وارثلیگی، هم ده

یوللار چوخ، آزماق آسان دی،
آلتینی قازماق آسان دی،
بو شئیری یازماق آسان دی،
کیمه گۆندره سن، آدام؟

قاراجا چوبانا مکتوب

QARACA ÇOBANA MƏKTUB

هر گون توبه ائديب يئني دن پوزان،
نه كي پيس ليكلر وار - ياخشيا يوزان،
بير كوسكون عاشيقم، بير دلي اوزان،
بو بختله، بو يوردلا، بو وطنله من.

الي النيب الكده گئدن،
آهي بلند اولوب فلکده گئدن،
آغزينين لذتي بلکده گئدن
جوجوغام، نئيلييم بو سیتمله من؟

يوردون آغريلاري سينه مده قات-قات،
مني دوستاق ائديب باري-احتياط،
داشام، ساپاندينين گوزونه قوي آت-
سني خاطيرلات سين بو همله منه.

قورخو

QORXU

ندن قورخورامسا - يول يولداشيم دي،
ندن چکينيرم - من ده ياشاير.
مثلاً، نفسيم، مثلاً، جانيم...
هره سي بير مذهب، دين ده ياشاير.

بيرينه دوغما يام، مينينه يادام،
بير دوغما ايضايام، بير قريب آدام.
تانري ائله چاشيب، بيلمير كي آدام
کيم ده اونودولوب، کيم ده ياشاير...

شعيرلر

SƏRVƏZ HÜSEYNLİDƏN ŞEİRLƏR

تبریزی وورانی الی قوروسون

TƏBRİZİ VURANIN ƏLİ QURUSU

روحو نيگاراندی شاه باباميزين،
ديلی قوروپوب مو ائل - اوباميزين؟
شاعر قارداشلاريم، باری سيز يازين
تبریزی وورانی الی قوروسون.

آدليلا دوست توتوب، بازار قورانیين،
يولويلا آت سوروب، ماشين يورانیين،
خوش گون ده منيم دي دئييب دورانیين
بير ده تبریز دئسه ديلى قوروسون.

اوزون ده قاليبدی باکيمين الی،
بللی دی فيرلادان بو آغير ولی،
مين يئردن چاتلاير گنجهمين ديلى -
تبریزی وورانی الی قوروسون

آدام

ADAM

گولو-چيچي تاپ داييب،
نامازا تله سن آدام...
دوشونوب جاواب تاپماديم -
سن نيه بئله سن، آدام؟
گئتمک هوه سي بول اول،
نه ساغ اول، نه سول اول،
تانري گؤندرن يول اول،
دوشه سن، گله سن، آدام.

قيوريليب قين دا ياتيرمي،
دوغولماغا جان اتيرمي،
رببیم، گومانين چاتيرمي
من سن دن ديله سه م آدام!؟

سويوموز اوزاق دوشوب مو
گل-گلە قانيميز چکميز .
اوريميز چکنلری
يهرده يانيميز چکميز .

قوچ کوراوغلو، سۆزوم آنا،
سونونجو قناعت بودو:
يومايىنجا قانى قانلا
همين قاندى، همين سودو.

لاله باغیر اووا

Lalə Bağırovain ŞEİRƏRİ

سوسان قادین

SUSAN QADIN

سوسان قادین، ندير دالغین باخیشین؟
ياريم قالمیش سئوگینین می نالی سی؟
دولوب-داشان گیلئیین می، دانیش، دین،
بوخسا قادین قورورونون لال سسی؟

سوسان قادین، بلکه ده بیر ملک سهن،
ملکله قلبيله دانیشار چونکی .
اؤنون ده کی ملک اولدو-اولمادی
فرق ائتمز، بیر دیله احتیاج یوخ کی ...

قلبی باغللارلا دینمز، دانیشماز،
ظالملا دینلمز، ازرلر اونو .
ملک اولمايانلار هاردان بیل سین کی،
قلبه توخون سالار پارچالار آهی .

اؤلوم قورخوسوخته خانادا
چار پایینین باش طرفینه،
کونجه، کونجه، لاپ کونجه
باسیلان چکمه لر، اوی ...

آلتین دا "سۆزسوز" یازیلان
شکیللر کیمی سن ایندی .
اؤلوم قوخوسو گلیر -
سو کوتون نه درین دی؟!

دوشونجه

DÜŞÜNCƏ

ائل کۆچه لی اوریممی
ایللرین قهری اویوب ...
کیم دؤنه جک، تزه یورددا
سالینان شهری قویوب؟

زامان اؤتور، یئنه، یئنه
داوام ائدیر بو عنعنه،
وعد وئر داش گؤیرنه -
کیم "سحر-سحر" ی قویوب؟

گؤرمديم سروتدن دویان،
اویان، آتام اوغلو، اویان،
کیم دی سنه ختیر قویان -
گول کیمی یهری قویوب؟

سون قناعت

SON QƏNƏT

قوچ کور اوغلو، بو های-حشیر
باشقا نره، باشقا قبی دی .
اؤزونه دوشن رحمتدن
قیلینجینا نحاق قییدین .

دئه، قالیب می بیرجه اوغول
قیراتی کله وئرمیش؟
دونیا دان کؤچردیلر می
قیلینجی اله وئرمیش؟

قوروجا بیر حسرت قالار کی، بیزه،
اوتری جای کیمی آخیب گئدریک.

دنیز

DƏNİZ

منیم درد اورتاغیم، سیر یئریم، دنیز،
سؤیله، نئچه دردلر تۆکولور سنه؟
آجی دادین دئییل، اوددوقلارین دی،
گیزلیدی، باسیرسان باغیرین اوستونه.

دنیز، سئوهده ده گلدیم اوستونه،
هر جور سئوگیلره شاهیدلین وار.
سئوگیلرین بویامیش ماوی،
قوخون دا محبت، سئوگی اتری وار.

گوندوزومه ظلمت چؤکهنده گلدین،
زهره دؤنوب دو دونیامیز، دنیز.
تکجه سن گونشین شفقیرین ده
یویوب تمیزلین دردلری، دنیز.

سئوگینی، امید، آجینی، نورو
دوست ائدی، بیر یئرده توتارسان، دنیز.
بلکه اونا گؤره حیکمتین درین،
پاکلیغین دونیانین نفسی، دنیز.

یئنه پیچیلتی لی ساحلین دهیم،
قارشیم دا سحرلی عالم دایانیب.
جاهانی آنلادان سونسوزلوقلارین
روحومو اؤزویله آلیب آپاریب.

باغیشلا منی

BAĞIŞLA MƏNİ

سئوگینین یاریسی مرحمت دئمک،
نه اولار، گوناها باتیرما منی.
نه قدر چتین ده اولسا، سئوگینی
قوپار آت، سونرا دا باغیشلا منی.

بلکه قیسمتینی چالارلار دئییه
سئوگینی بورویوب، سن گیزلتمیسن؟
آخی قلب قالادیر سئوگییه، بلکه
ملک قالماق اوچون دیل دن کوسموسن؟

سئومیشم

Sevməmişəm

سن دئمه من سنی هئچ سئومیشمه،
یوخ سا بیر قلب سیزه کؤنول وئرمزدیم.
سن دئمه من سنی هئچ سئومیشمه،
حیس سینی تانیسام کؤنول وئرمزدیم.

سن دئمه من سنی هئچ سئومیشمه،
وئردیم چیچک یوخ، قوخوسو ایمیش.
عاغلی می آلدادیب علیم دن آلان
بیر اومید، بیر خیال یوخوسو ایمیش.

سن دئمه من سنی هئچ سئومیشم،
یوخ سا گئدیشینله بیل کی، سؤنردیم.
سئوسیدیم قوناغی اولدوغون اورک
آلیشار، اودون دا کوله دؤنردیم.

گئدریک

Gedirik

زaman اؤتور، بیز گئدیریک دونیادان،
اونو دینلهمه دن باخیب گئدیریک.
کدری سئوینج دن داها چوخ دوسا
ندن عمروموزو یاخیب گئدیریک؟

اونو آنلامادیق، هئی باخدیق اوستدن،
هئچ وفا گؤرمه دی عملیمیزدن.
حیاتی بادتک او آلیر بیزدن،
اوتری شیمشکتک چاخیب گئدیریک.

پاییزی، قیشیلا گل لیک اوز-اوزه،
عمرو حصر ائدریک بیر قورو سؤزه.

سنىن اورەيىن داغلاندى
لالەنىن باشى اوجالدى.
آما باشىن ساغ !
يئنه اوجال، بوى آت، گونشه
چات !
اۆلسن دە عاشىق اۆل
اۆلسن دە عاشىق اۆل.

سوزولن سۆگى

جىب لىرىمى يوخلا
بلکه اللرىنىن سىجاقلىغى
جىرىغىندان سوزوب ايتىب دىر!
آرخانا دۇن
بىرر-بىرر گلدیىن ایزلری قايیت.
آنى لارىن دۇنگەسىنه بىر باش وور.
سن كى بىر گون
گونش پايلایاردين الله!
ايشق لارىن هانسی گۆزلرده
قارالیب بوغولدو!
باخ!
بىر شاعیر عۆمور سرب
آياق لارىنىن اۆنونه.
بورانى توت دا گئت...
هادیر اۆل!
توخونما سازينا
توخونما سۆزونه .
يولون سونوندا بلکه
بىرىسى اللرىنى باشدان آنلايا...

آلما

كىم دئير
آلمانين قيرمیزی ياناق لاری
گونشین اللرىندن تۆره نیب؟
آلما
اۆره يىنىن قانىنى
اوزونه جالايىب گۆيچك لىسىن.
دامار-دامار
قات-قات اتىنى سويسالار دا
آغ ايچی
باشىنى اوجالدير.

سۆگىن پورحسن دن شعیرلر

دلى

آياقلاريم كوچه لری يئير
اۆزومو لاتليغا ووروب ميزيلداييرام: دليسن دلى...
كوچه لر بويو
خيالىمدا بوغولورام
باغيريرام.
كىمسە سسىمى دويمايير
يئنه دە ميزيلداييرام: دليسن دلى...
آدينى ايچيرم
قانىما قارىشما دان كئفله نيرم
بوم بوش گولوب دئيرم: دليسن دلى...
اوزومدن اوتانيب باشىمى يئره دىكىرم.
گۆزلريم
بىر آياق جىزىغىندا آغارير.
آياق لاريم
كۆنلومدن اوشاقلىق ديله نير
آما كۆنلوم
بو اوبوندا اودوزماقدان بتر قورخور.
آياق لاريم سۆووشور
خياواندا دوغولور
گودۆزلريم
هر كىمسە نين اوزونه قاچير
گۆرورم اونلار دا ميزيلدايير:
دليسن دلى...

گونه باخان

يازيق گونه باخان!
آلداندين گونشین ايشىقلىغىنا
اودوندان دا هئچ قورخمادين.
گونش،
ايچىنى قارالديب، اۆزونو سارالتدى
ايچين اوبونجاق اولدو ديشلره
اوزون ده، سامان اولوب،
يئلى بزدى.
يازيق گونه باخان!

ھایدە بلوگى (اۆزلىم) دن بىر نىچە شىعر

اۋزۇن دى ئىيلە يىم اناسان منى
سۆزلىرىم يىتسىز، گۆزلىرىم خومار
لىلى اولانمايدىم آرخانجا گزەم
منى گۆزلىرىندە دىنيزە آپار

آلما سىسلەيندە بىردە گلرسن؟
ھىيوا باغلاريندا قوجالدىم داھا
جنتە دۇنسەدە باخماغىم گلەير
گۆزۈمدە آچىلان سىنسيز ساباتا

اولموسان شىرىمىن قارا گىلەسى
او قارا گۆزلىرىن شرايىن توتدوم
مزه سىز ياشامىن آجىلىغىندا
ايچدىم گۆزلىرىندىن، دىردى اونوتدوم

اۋزۇن دى ئىيلە يىم اناسان منى؟
آدىنا ياغىش دا ماھنى بىسلەيدىم
سىسىن چىچىك آچدى وراقلارىمدا
سنىن آديويىنان عشقى سىسلەيدىم

سۆگى آيەلرىن يىنى دىن يازدىم
آزغىن دويغولارىم عشقە سىغىنا
آلىم قاداسىنى ھەر سحر آخشام
آبى دولاندىرىم تصدىغىنا

سۆگى عابىدەسى اولماق اىستىرم
آلىب اوپوشونلە يوناسان منى
ھەلەلىك گۆزۈندە صىبر داشى يام
اۋزۇن دى ئىيلە يىم اناسان منى...؟

اوز گۆزۈن ياز ياراشىقلى، ايچرىن قىشدى كۆنۈل
آتەيىندە اوتوران نالەدى قارغىشدى كۆنۈل

آن با آن گۆيلەر قالخان بو يازىق سىسلەر باخ
بىزى بىزدىن قوپاران، نحىلى بايقوشدى كۆنۈل

گۆروسن دونيانى بنزىر سىنما پردەسىنە
آزالىر ھى باخانى، دۆۋرەسى بوم-بوشدو كۆنۈل

گۆز آچىب گۆز يومولونجا يازىمىز غم يوكودور
قارا گون تورپاغادىك قوينوموزا توشدو كۆنۈل

من ايناندىم آز اولور عۆمرو قارانلىق گىجەنىن
قارالار فرق ائلەيىر، بلكە قارانقوشدو كۆنۈل!

بىردە الله باخشىندىن يارانىش ايچرە باخاق
ائلە پىشمان كى آلين ھاممىدان اوزموشدو كۆنۈل

سن منە آلاھدان نىسگىل تىكەمسىن
اونسوزدا سۆگىنە ھەر زامان آجام
سۆگىم ياساق اولوب آنا دىلىم تىك
سونونجو اومود تىك، سەنە موحىتاجام

اينسانلار سۆگىنى چالدىغى زامان
سۆگىمىز بىر حلال چۆرك كىمىدى
اۋىمىز يووامىز آيرى اولسادا
روحوموز بىر جاندا اورىك كىمىدى

يولونو گۆزلىك چىتىن اولسا دا
من ھارا باخىردىم سنى گۆرۈردوم
قورخودان يول آزمىش بىر اوشاق كىمى
اومود قاپى لارىن بىر-بىر دۆيۈردوم

اۋىرت اللرىنە بوراخماسىنلار
بىر آتا يىتتىمىن بوراخان كىمى
اۋىرت گۆزلىرىمە يانىخماسىنلار
آخشامدان آخشاما داريخان كىمى

مندە سۆگى آدىلى نىسگىل تىكن وار
اولمايا اۆزلىمىن چىخىب يادىندىن؟
سۆگى دوز چۆرەيىن بىر تىكە يىتىن
جانىندىن دويسادا، دويماز دادىندىن

بهر روز خلفی زینگیر

سنسيز ليک

شعير يمين ملودرامی!
آچ بوداق لارینی،
منه باهار وئرسنم بیراز!
دوداق لاریم چوخ سویوق
سیغینالیم سئویشه؛
سیجاقلا نالیم سیم سیجاق.

هر نه سنسيز ليکدن باشلاندی
اؤنوموزده تیکيلمیش دووار،
آرخامیزدا دیشی ایتيلمیش آژان،
یازیق مانقوردون بورنونون
سنسيز ليکدن باشلاندی

ازيلمیشلیغی بئله

حکیم ملا محمد فضولی (مثنوی لیلی و مجنون)

قرنفیل

هر صبح گئدردی مکتبه شاد،
مکتبه اولوردو غمدن آزاد،
مشق خط حُسن یار ائدردی،
دفع غم روزگار ائدردی.
گُوردو کی، بهشته حور گلمز،
گون چي خدی، هنوز نور گلمز.
بیلدی کی، سپهر شعبده باز،
بیر شعبده ائيله ییب دیر آغاز.
نومید اولوب ائتدی ناله بنیاد،
دئدی: نه دیر، ای فلک بو بیداد؟
نئتدیم سنه قصد جانیم ائتدین؟
قطع ره دلستانیم ائتدین؟
کس دین طلب غرضده راهیم،
بیلدیر منه کیم، نه دیر گناهیم؟
اول منی ائيله دین مکرّم،
وصل صنم ایله شاد و خرم،
دؤندون نییه بؤیله جُور ائدیرسن،
اول دؤره نقیض دُور ائدیرسن؟
تدبیر قیل، ای معلّم پیر!
ائت سحر ایله اول پربنی تسخیر؟
آنجا که منه سانما یئتدی بو غم،
کیم، یئتدی منه یئتن سنه هم.
بیر نچه گون او اسیر هجران
مکتبه گزیب قیلیردی افغان
ایام وصالی ائيله ییب یاد.

هر نه سنسيز ليکدن باشلاندی
آرامیزین یارالانماسی
باشیمیزین قارالانماسی
قارامانیمیزین قارالانماسی
باخیشیمیزین قیرمیزیسی بئله سنسيز ليکدن باشلاندی

هر نه سنسيز ليکدن باشلاندی
یوللارین یولسوزلوغو
گۆزلرین یول گزینتیسى
نچه خاطنین یاغمورلو گۆزلی
اولولارین یوللاری بئله سنسيز ليکدن باشلاندی

هر نه سنسيز ليکدن باشلاندی
دوشونجه لرین دیکسینه سی
اویانیشین دیر چلمه سی
سومور قانچینین چچه له مہ سی
آه!
و شعیر یمین رادیکاللیغی بئله سنسيز ليکدن باشلاندی.

دلی سئودجه ییمه؛

بهر روز خلفی زینگیر

یازیلاریمین یاز قوخوسو!
اؤزل و اؤزگور گۆزلوم!
گۆزلرین گوزگوم؛
باخیشلارین، گۆی اوزونون گۆی ناخیشی؛
گولوم!

داستانلاری ساز و سۆزله بیرلیک ده تقدیم
ائتمیش دیر بورادا عاشیق اصلان ین
یارادیجیلیغیندان بیر جیدتی و دیگری طنز
ایکی نمونه نقل ائدیلمیش دیر:
گول تبریزیم

آذر ائلی جوشار داشار
دوניה وارکن آزاد یاشار
قارتال کیمی داغلار آشار
ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم
گۆزه ل اولار یابین قیشین
صفالیدیر داغین داشین
دوشمان آتین دیده ردیشین
ائل تبریزیم گولتبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

آذربایجان بیر وخت اولار
ائل دریا تک جوشوب دولار
یاغی لرین رنگی سولار
ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

یاد جانینا اود سالارسان
دوشمان لاردان باج آلا ر سان
آزاد اولوب شن قالارسان
ائل تبریزیم گول تبریزیم

گل دردیمی بول تبریزیم

عاشیق اصلان ین حیات و

یارادیجیلیغی

علیرضا ذیق

موعاصیر ساز شاعیرلریمیزدن " عاشیق اصلان
" ۱۲۸۷ گونش ایلینده " خوی " شهری نین
حمزبان " کندینده آنادان اولوب دور. آتاسی "
نجف کیشی " وفامیلی " طالبی " دیر . عاشیق
اصلان ین اوستادی رحمتلی " عاشیق اسد "
ایدی. او ، اوره گی وطن عشقیله چیرپینان
احساسلی شاعیر لریمیزدن دیر. عاشیق اصلان
خلق شعرى نین موختلیف نوع لرینده طبعینی
سینامیش و شعرلر یازمیشدیر. اونون
یارادیجیلیغیندا ،

آنا یوردا سونسوز محبت و آنا دیلینه حؤرمّت و
باغلی لیق آیدین شکیلده گؤرونمک ده دیر. نئچه
ایل بوندان قاباق " لندن " فاکولته لری
دعوتلیسی اولاراق " لندن " ه گئتمیش و اورادا
آذربایجان خلق ادبیاتی نین نمونه لرینی او جومله
دن " شاه اسماعیل " حاققیندا بیلدیقى

عاشیق اصلان اولورسه ده یاشایاجاق او بیر

صنعتچی!

قیش ین سازقلی ایلک گونلرینده، «ساوالان» لا بویلاشان قارلی و قارلی «اورین» ین چاییرلی چیمنلی بر اتهیینده کؤکلو و قوجامان بیر آغاج سس سیزجه قول بوداق اولوب توپراقا دوشسهده، اونون یاشار یاشیل لیقین، آنلی اوجا بوی بوخو نون و اورهییندن چاغلییب حیاتلا قاریشان دوم- دورو ساییسز بولاق لارین خاطره سینی، «چله خانا» و ورغونلاری هنج اونودمایاجاقلار.

اثل لر- اوبالار هلهده یورقونلوق لاریندا، ایندی لیک ده گله جکده، اونون کؤلگه سینی آراییب سینه سیندن چاغلابان بولاقلاردان دویونجا ایچمک ایسته یه جک لر. «اصلان» سسی داغ دره ده شاققیلدا یاجاق و «صدفلی ساز» ککلیک کیمی قاققیلدا ماقلا، انسانلارین خاطیره سینده و آذربایجان مدنیتی نین مکتوب و شفاهی و ارلیقین دا، بؤیوک بیر یئر توتاجاق دی.

«عاشیق اصلان» هوندور آغاج تک یئر- توپراقا قاووشسادا، اونون کؤکو بوتوپراقدا یاشایاجاق. ایلک باهار اولدوقودا اونون یئنی جه گؤیه رمیش بوداقلاری هر بیر یئر- قول آتاجاق. گزیب دولشارکن اونو گؤره جه ییک «حمزبان» داغلاریندا، «زلزله بولاغیندا» یئرله شن چاییرلی چیمن لرده، «چله خانا» درگاهیندا، «ربط» له یاخین «شمس تبریز» مزاریندا و ائشیده جه ییک حزین و مخمل تک

"عاشیق اصلان" گل ایمانا

صیدقی باغلا او سوبحنا

اثل یولوندا اول مردانا

اثل تبریزیم گول تبریزیم

گل دردیمی بول تبریزیم

بوغاز دردی

بوغاز سنی خار اولاسان

بوی آتامیش تئز سولاسان

گورمه دیم بیرجه دویاسان

اوخشاییر سان ماره بوغاز

چیخسین سنه یا ره بوغاز

یولوم دوشه رکن بازاره

سالییرسان منی آزاره

نفسیم دوشور آلما ناره

گتدین منی جانه بوغاز

چیخسین سنه یا ره بوغاز

انده نده میوه لر نازی

ییه نده وارلی لار غازی

سیزلاییر "اصلان" سازی

قارقیش دئییر ناره بوغاز

چیخسین سنه یا ره بوغاز

باش آی مژدیم نامرد یادا

گووه نر دیم یاخشی آدا

آدسانیمی وئردین بادا

سن سن اوزو قاره بوغاز

چیخسین سنه یا ره بوغاز

بوغاز سنی دویورماغا

کول با شیوا سووورماغا

سولا ساغا قاچدیم قاغا (قارداش)

منت چکدیم یاده بوغاز

چیخسین سنه یا ره بوغاز

بو یازی عاشیق اصلان (۱۲۸۷-۱۳۷۸) دونیاسینی دیشمه

دن یازیلیمیشدیر.

«عاشیق اصلان» ین شعرلری ایران اسلام انقلابی نین ظفریندن سونرا، چئشیدلی ژورنال لاردا چاپ اولارکن «دده قورقود» «وارلیق» و «انقلاب یولوندا» آدلی مطبوعاتدا ایسه آرا- سیرا اؤز عکسینی تاپیر و اونون شعرلرینه و اونا اتحاف اولان شعرلره و یازی لارا دهیرهلی یئر وئرلییر.

اونون اوزون و بارلی عۆمری، چوخلی روحی آجیلار و مادی سیخینتیلار ایچره کئچسه ده، صنعت حیاتی بیر اقیانوس تک درین، گئیش و برکت لی ایدی. خویون «حمزیان» کندینده دوغولوب بويا باشا چاتسادا بوتون خوی، سلماس و اورمو ماحالی نین دویون لرینده دعوتلی اولاراق اشتراک ائدیپ هله ده اونون سسی، سؤز و نغمه سی اوزه رینده آراشدیرمالار اولاجاق و «اصلان» تخلصلی دوغولو شعرلرینی کاست لردن بیغیب مکتوب لاشدیرماق،

آذربایجان مدنیت سئوئن لری نین بؤیوک بیر وظیفه سی اولمالی دیر.

او ۵۰ ایل دن آرتیق خوی شهری نین «دوز میدانیندا» کی تبریز یا انقلاب خیوانی نین اول لرینده دی، «دهقان آزاد» آدلی عاشیق قفه سی نین با نی سی اولارکن عاشیق لیق صنعتی له آلیشان چوخلی شاگیرد لرین استادی اولوب اونلارین هر بیرسی اؤزلرینه ایندی ساییلان بیر عاشیق دیلار. «عاشیق اصلان» گنج یاشلاریندا «عاشیق حسین جوان» لایاخین دوستلوق سورموش و اونو آن چوخ سئودگی عاشیق آدلان دیریردی.

«عاشیق اصلان» اؤز شخصی حیاتیندا، آلاهی تعالی یا اینانمیش اعتقادلی بیر مسلمان ایدی و اوروج نامازیندا همیشه برک و تعصب لی ایدی. اونون اؤلومو ۱۳۷۸- نجی ایلین دی آیینین بیرینده اوز وئررکن، بوتون آذربایجان ادبیات و ورغونلارینی اینانیلماز حالدا

یوموشاق سسی له سؤیله نن سای سیز شعرلر، عاشیق لارین سؤز و سازلاریندا.

«عاشیق اصلان» اؤلورسه ده یاشایاجاق، او بیر صنعت چی ۲۰ نجی یوز ایل لیگین بیتمه سینه اون گون قالان ۹۱ یاشیندا فانی حیاتا گؤز یومورسادا، «شهریار» دئمیشکن «گؤزل لرین آخیرا قالمیشی ایدی» و گؤزل لیکلر سولورسادا، عطیرلری- دادلاری انسانلار لایئنی بیر حیات تاپاجاق دیر.

۱۵ یاشیندان باشلایاراق ۷۵ ایل دن آرتیق عاشیق لیق صنعتی نین یاشایان او بؤیوک ساز استادی، خلقین اوره یینده تخت قوروب اوزاق ائللرده اوپالاردا اؤز صفا و صاف لیقی لا جماعتین محبتین قازانیر سادا، اونون عظمت لی و دهیرلی خیدمتی، آذربایجان عاشیق داستانلاری و ساز هاوالارینی اؤز استادی «عاشیق اسد» دن کی ۱۹- نجی یوز ایل لیگین ایکینجی یاریسیندا خوی دا دوغولموش و ۲۰- نجی عصرین ۳۰- نجی ایللرینده وفات ائتمیشدی، اؤیره نمه سی و یئنی نسیل لره باشاریلی بیر حالدا چاتدیرماسی ایدی.

عاشیق اصلان ین سؤیله دیگی چوخلی داستانلارکی سازلا- سؤزله توی دا دو گونده، عاشیق لار قفه سینده، رادیو و تلویزیون دا، دانشگاهلاردا و خصوصاً ۱۹۷۵ نجی ایلده لندن دانشگاهی نین شرق شناسلیق بؤلومونون دعوتلی سی اولاراق وئردیگی کنسرتلر و چیخیش لار، قیزیل لار قدر قیمت تاپان کاست لرده ضبط اولوب آذربایجان ادبیات و فولکلور و ورغونلاری نین شخصی گنجینه لرینده اؤزونه بؤیوک بیر یئر آلیر. «عاشیق اصلان» ین موسیقی باجاریقی و بدیع ادبی یارادیجیلیقی، چئشیدلی شعرلرینده و سازچالیدیدا قودرتلی پنجه لر ده کی اؤز دؤو رونده تاپسیر و رقیب سیز ایدی، آذربایجان ادبیات خادم لری نین ماراقینی قازانارکن، بؤیوک ادبیات شناس «دکتر جواد هیئت» ین ۱۳۶۷- نجی ایلده چاپ اولان «آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی» آدلی کتابیندا اونون حیاتی و یارادیجیلیقی حاققیندا قیساجا اولورسادا فایدالی معلومات لار وئرلیب دی.

گۆزدن دوشور

Kamil MƏMMƏDOV
(K. ARAZ)

دیلده کی دئیملرین
اولور بیر نئچه باشی،

آدام دا گۆزدن دوشور،

دوشمور تکجه گۆز یاشی .

۸,۰۷,۲۰۲۵

دادلی داستانا

K.Araz

کره نئجه کره دیر،

ننهم بیلیر داغین دان .

باجیم سوزوب آییبر

تورتاسینی یاغین دان .

خمیر یوغورور آنام،

تورتانی قاتیپ اونا،

تن دیرده یاپاجاق دیر

بیزه دادلی داستانا .

۱۹,۰۳,۲۰۲۵

اینسانین دوستو

K.Araz

هر کیتابی اوخویوب

گئری قویان دارفه

بابام من دن سوروشور،

نه اؤیرندین بو دفعه؟

دئییر: عقل لی اینسان

کیتابی دوستو ساییر،

چونکی کیتاب آدمی

داریمغا قویمایر .

ان زنگین آدام بئله

سایلا بیلر کاسیب،

یوخ دورسا کیتاب رفی،

اگر وارسا توز باسیب .

۲۷,۰۴,۲۰۲۵

درین بیر یاسا و کدره دالدیردی. اومودکی بوتون
آذربایجانلی لار، عظمتلی بو ساز استادینین آدینی
یاشاتماقدا و اونون کاستلرینی اؤز شخصی
گنجینه لریندن چیخاریب رسمی مجوزلر ایله
یایماقدا، آل لریندن گلنی اسیرگه مه یه لر.

خوی - ۷۸/۱۰/۸

- اورین و چله خانا خوی شهرینین آدلیم داغلاریندنیلر

- حمزبان خویون کندلریدن دی

- زلزله بولاغی صفالی بیر یثرا دی دیر خوی دا

- ربط، عاشیق اصلانین یاشادیقی محله نین آدی دیر.

- شمس تبریز مزاری عاشیق اصلانین یاشادیقی ائوین

یاخین لاریندا دیر.

- عاشیق اصلانین سیجیللی ده دوغوم ایلی ۱۲۹۶ گونش ایلی

قید اولونسادا اوون اؤز سؤیله دیگینه گؤره ۱۲۸۷ نجی ایله

دوغلوموشدور.

عاشیق اصلانا اتحاف

بولاق کیمی، سینه سی سؤز چاغلایان

سازدؤشونده گئجه - گوندوز آغلایان

هر بیر سؤز و سینهلری داغلایان

اودورکی وورغونام سازی - سؤزونه

ائلین دردین اوسؤ یله بیر ساز یله

سازین سسین روحلاندیریر سؤز یله

الفت قاتار باهار یله یازیله

اودورکی وورغونام سازی - سؤزونه

صدفلی ساز ککلیک کیمی قاققیلدار

اصلان سسی داغ - دره ده شاققیلدار

قاینار بولاق کیمی، جوشار پاققیلدار

اودورکی وورغونام سازی - سؤزونه

شهرتی توتوبدور خوی، سالماسی

محبت پایلایار عالمه سی

اسکیلمه سین باشیمیزدان کؤلگه سی

اودورکی وورغونام سازی - سؤزونه

چورس - ۵۹/۷/۱۹ علیرضا ذیحق

